

Наукові здобутки студентів Інституту людини. Спецвипуск. Магістерські дослідження

Тематичний огляд та анотації
магістерських робіт за освітнім рівнем
«магістр» 2018 р.

УДК 001:891 378

ББК 72я46

М12

Рекомендовано до публікації:

Кафедрою практичної психології – спеціальність «Психологія», освітня програма «Практична психологія»;

Кафедрою загальної, вікової та педагогічної психології – спеціальність «Психологія», освітня програма «Психологія»;

Кафедрою соціальної педагогіки та соціальної роботи спеціальності «Соціальна робота», освітні програми «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка»;

Кафедрою спеціальної освіти, корекційної та інклюзивної освіти) – спеціальність «Спеціальна освіта (логопедія)».

Магістерські дослідження. Тематичний огляд та анотації магістерських робіт за освітнім рівнем «магістр» 2018р. / Наукові здобутки студентів Інституту людини : ел. зб. наук. пр. студентів. – 2018. – Спецвипуск. – 97 с.

Редакційна колегія збірника наукових праць «Наукові здобутки студентів Інституту людини» не завжди поділяє позицію авторів.

Автори, їх наукові керівники та кафедри несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.

© Автори публікацій, 2018

© Інститут людини Київського університету імені Бориса Грінченка, 2018

ЗМІСТ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «ПСИХОЛОГІЯ» ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Безпалый Богдан

(Науковий керівник – Циганчук Т.В.)

Психологічні особливості статусного положення креативних студентів-психологів

Бойко Анастасія

(Науковий керівник – Нагула О.Л.)

Пізнавальний інтерес до вивчення іноземної мови у дітей дошкільного віку

Власенко Вікторія Вікторівна

(Науковий керівник – Стефаненко Н.І.)

Психологічні особливості тривожності старших підлітків

Дудка Олена Василівна

(Науковий керівник – Гафіатуліна А.В.)

Особливості самоставлення дітей з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання

Ігнатенко Олена Іванівна

(Науковий керівник – Грубі Т.В.)

Особливості мотивації спортсменів різного рівня спортивної майстерності

Кірик Анастасія Володимирівна

(Науковий керівник – Грубі Т.В.)

Особливості професійної адаптації викладачів-початківців у вищій системі школи

Кухтік Ольга Олександрівна

(Науковий керівник – Тохтамиш О.М.)

Психологічні особливості копінг-стратегій у юнацькому віці

Мавріна Людмила Юріївна

(Науковий керівник – Нагула О.Л.)

Психологічні особливості самооцінки дітей молодшого шкільного віку

Паламарчук Михайло Євгенійович

(Науковий керівник – Лозова О.М.)

Абревіація як мнемотехнічний прийом запам'ятовування інформації студентами молодших курсів

Подземельна Віолетта Олегівна

(Науковий керівник – Миколенко М.В.)

Криза ідентичності у студентів і її зв'язок з мотивами вибору професії

Прудка-Клімова Олександра Олександрівна

(Науковий керівник – Маланьїна Т.М.)

Динаміка психологічного стану військовослужбовців після перебування в зоні АТО

Романенко Надія Вадимівна

(Науковий керівник – Краєва О.А.)

Психологічні особливості професійної ідентичності медичних працівників

Федосєєва Інна Олександрівна

(Науковий керівник – Рафіков О.Р.)

Особливості маніпулятивної поведінки студентів-психологів

Цимбал Ірина Сергіївна

(Науковий керівник – Литвиненко О.О.)

Психологічні аспекти впливу рекламного образу на студентську молодь

Черкасова Анастасія Андріївна

(Науковий керівник – Циганчук Т.В.)

Психологічні причини депресивних розладів у студентів ВНЗ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА» ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «ЛОГОПЕДІЯ»

Агапова Катерина

(Науковий керівник – Скрипник Т.В.)

Сенсорно-інтегративна терапія як складова комплексної логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

Войтова Віта

(Науковий керівник – Супрун Г.В.)

Особливості формування самооцінки дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

Волокіткіна Валерія

(Науковий керівник – Таран О.П.)

Особливості формування концептуального аспекту Я-концепції у дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення

Гетьман Марина

(Науковий керівник – Бабич Н.М.)

Формування складоритмічної сторони мовлення як передумови сприймання просодичної інформації у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

Лашкевич Ганна

(Науковий керівник – Бабич Н.М.)

Оптимізація процесів міжпівкульної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями писемного мовлення

Литвиненко Анна

(Науковий керівник – Мартинчук О.В.)

Вивчення міждисциплінарними командами супроводу індивідуальних особливостей розвитку учнів з порушеннями мовлення

Лишиленко Анна

(Науковий керівник – Мартинчук О.В.)

Психолого-педагогічний супровід дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення в інклюзивному середовищі

Лобай Роксолана

(Науковий керівник – Скрипник Т.В.)

Формування творчої уяви дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобами казкотерапії

Лісайчук Анна

(Науковий керівник – Таран О.П.)

Формування емоційної компетентності засобами мультимедійних кейсів у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення

Міщенко Марина

(Науковий керівник – Таран О.П.)

Мотивація до подолання мовленнєвих порушень як провідний чинник корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

Немерова Дар'я

(Науковий керівник – Супрун Г.В.)

Особливості міжособистісних стосунків дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

Палієнко Ганна

(Науковий керівник – Луцько К.В.)

Розвиток зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобами імаготерапії

Палієнко Олександра

(Науковий керівник – Луцько К.В.)

Ігрова діяльність як засіб формування моторних функцій у дітей дошкільного віку із заїканням

Панасюк Олена

(Науковий керівник – Бабич Н.М.)

Здоров'язберезувальні технології розвитку мовленнєвого дихання у дітей із загальним недорозвитком мовлення

Поджара Альона

(Науковий керівник – Луцько К.В.)

Функціональні особливості активізації мовленнєво-рухового аналізатора у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

Філіпенко Дар'я

(Науковий керівник – Луцько К.В.)

Формування мовленнєвої активності у дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення

Федоренко Анастасія
(Науковий керівник – Данілавічюте Е.А.)

Формування складоритмічної структури мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ

Фірова Катерина
(Науковий керівник – Бабич Н.М.)

Формування дієслівної лексики у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

Царенко Юлія
(Науковий керівник – Тищенко В.В.)

Логопедія в культурно-історичному процесі ХІХ-ХХІ століть

**СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА»**

Дроговоз Аліна
(Науковий керівник – Журавель Т.В.)

Профілактика ВІЛ-інфекції в учнівському середовищі

Клярська Юлія
(Науковий керівник – Петрочко Ж.В.)

Формування комп'ютерної грамотності батьків щодо безпечної поведінки школярів в Інтернет-мережі

Корнієнко Марина
(Науковий керівник – Міхеєва О.Ю.)

Профілактика впливу кібербулінгу на підлітків

Коротаєва Анжеліка
(Науковий керівник – Сапіга С.В.)

Соціально-педагогічна підтримка вагітних жінок

Катеринич Анна
(Науковий керівник – Фірсова І.М.)

Арт-терапія як інструмент соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю з особливостями інтелектуального розвитку

Лозко Андрій
(Науковий керівник – Міхеєва О.Ю.)

Профілактика насильства щодо дітей у сім'ї

Прищепа Максим
(Науковий керівник – Фірсова І.М.)

Соціально-педагогічна профілактика Інтернет-залежної поведінки підлітків засобами соціальної реклами

Репка Марина

(Науковий керівник – Міхеєва О.Ю.)

Формування у підлітків усвідомленого ставлення до спілкування у соціальних мережах

Ніколаєва Дар`я

(Науковий керівник – Малков Д.Ю.)

Формування іміджу соціального педагога

Трібе Антон

(Науковий керівник – Веретенко Т.Г.)

Формування безпечної поведінки старшокласників під час терористичних актів

Чугуй Наталія

(Науковий керівник – Малков Д.Ю.)

Профілактика делінквентної поведінки підлітків

Ховратов Іван

(Науковий керівник – Клішевич Н.А.)

Формування лідерського потенціалу майбутніх соціальних педагогів

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА» ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

Баталіна Олександра

(Науковий керівник – Сулицький В.В.)

Жорстоке поводження з дітьми у сім'ї як соціально-педагогічна проблема

Бондар Андрій

(Науковий керівник – Грабовенко Н.В.)

Соціальна робота з жінками, що зазнали насильства в сім'ях демобілізованих учасників АТО

Відющенко Марія

(Науковий керівник – Грабовенко Н.В.)

Профілактика конфліктів між батьками та дітьми-підлітками

Гнатюк Руслана

(Науковий керівник – Малков Д.Ю.)

Соціальний супровід батьків, які виховують ВІЛ-інфіковану дитину

Корбело Еліна

(Науковий керівник – Денисюк О.М.)

Соціальна робота з дітьми з функціональними обмеженням

Кривобок Ірина

(Науковий керівник – Степанова О.А.)

Профілактика капролалії у підлітковому середовищі

Луценко Марина

(Науковий керівник – Степанова О.А.)

Профілактика дисморфоманічної поведінки у середовищі дівчат-підлітків

Марчук Наталія

(Науковий керівник – Грабовенко Н.В.)

Соціальна робота з дітьми з інвалідністю в Німеччині

Пастушенко Юлія

(Науковий керівник – Петрочко Ж.В.)

Соціально-педагогічна робота з сім'ями, які виховують дітей з особливими потребами

Пелешенко Марія

(Науковий керівник – Суліцький В.В.)

Соціально-педагогічна профілактика суїцидальної поведінки серед студентської молоді

Піхур Галина

(Науковий керівник – Малков Д.Ю.)

Соціальна робота з ВІЛ-інфікованими клієнтами

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «ПСИХОЛОГІЯ» ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «ПСИХОЛОГІЯ»

Фокіна Вікторія

(Науковий керівник – Власенко І.А.)

Кілотренінг як практика успішної комунікації особистості

Брацкова Людмила

(Науковий керівник – Кутішенко В.П.)

Психологічний супровід жінок, які гостро переживають розлучення

Бузніковата Орестлава

(Науковий керівник – Коханова О.П.)

Вивчення захоплень сучасних підлітків

Гоек Ольга

(Науковий керівник – Подшивайлова Л.І.)

Психологія ділового спілкування студентів в інтернет мережі

Міщенко Вікторія

(Науковий керівник – Макарчук Н.О.)

Іміджмейкінг міні-маркету

Пантюхіна Юлія

(Науковий керівник – Фурман В.В.)

Стрес у малому бізнесі: як жити, а не існувати?

Сердюк Людмила

(Науковий керівник – Канюка І.О.)

Лінгвабук – інструмент формування та розвитку транскультурної компетентності

Титаренко Нікіта

(Науковий керівник – Столярчук О.А.)

Соціальна робота з дітьми з інвалідністю в Німеччині

Якубович Тамара

(Науковий керівник – Сорокіна О.А.)

Формування професійної компетентності працівників сфери обслуговування засобами комунікативного тренінгу

Спеціальність «ПСИХОЛОГІЯ»

Освітня програма «ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Безпалий Богдан,
магістрант спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»
Науковий керівник:
Циганчук Тетяна Володимирівна,
к. психол. н.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСНОГО ПОЛОЖЕННЯ КРЕАТИВНИХ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Актуальність дослідження. Сучасні тенденції розвитку держави, становлення нової освітньої системи та оновлення всіх соціальних установ демонструють неспроможність старих мисленнєвих парадигм виконувати роль каталізатора побудови ефективних способів взаємодії соціальних інститутів нашого суспільства.

Все більш актуальними стають питання недостатньої ефективності наявних на даний час освітніх механізмів навчання та розвитку гармонійної особистості. Затребуваними стають фахівці, здатні розглядати проблеми з різних, часто нестандартних точок зору, приймати інноваційні рішення й створювати сприятливу атмосферу для продукування конструктивних рішень. Дані вміння обумовлюються розвиненістю у людини креативності – здатності до створення нового, оригінального, спроможного зробити внесок у розвиток суспільства.

Явище креативності досліджували такі закордонні вчені як Д. Векслер, Дж. Гілфорд та П. Торренс (загальна концепція явища, створення тестів для вимірювання рівня креативності), Г. Айзенк (позиціонування креативності як компонента загальної розумової обдарованості), Л. Терме та М. Чиксентмігаї (аналіз біографій та життєвого шляху видатних людей наділених високим рівнем креативності), Р. Стенберг (створення «теорії інвестування», яка позиціонує креативну особистість як таку, що здатна оцінити потенціал досі невідомих ідей та успішно реалізувати їх), Ф. Баррон (аналіз процесів уяви і символізації, як критеріїв креативності особистості), С. Меднік (позиціонування креативності як здатності особистості до подолання стереотипів) та ін.

Серед вітчизняних вчених питанням креативності займалися такі вчені як О. Воронін (розробка і адаптація тестів для дослідження явища креативності), Д. Богоявленська (дослідження творчого мислення, позиціонування креативності як спонтанного явища), О. Матюшкін (розробка питань дитячої обдарованості), Я. Пономарьов (дослідження ролі інтелектуальної активності в творчій діяльності), Б. Ананьев, Г. Костюк та В. Моляко (позиціонування креативності як атрибутивної особистісної складової, визначення ролі творчого мислення у житті та навчанні людини), О. Брушлинський та Л. Виготський (дослідження уяви і творчості в діяльності особистості), Л. Єрмолаєва-Томіна (дослідження творчих здібностей особистості), М. Козленко (визначення ролі гнучкості й оригінальності в діяльності креативної особистості) та ін.

В основі дослідження лежить питання статусного положення креативних студентів у групі, адже особистісне становлення творчої людини передбачає взаємодію з соціумом, а

реакція оточення на запропоновану людиною ідею визначає рівень новизни та унікальності даного інтелектуального надбання.

Визначення статусного положення в групі осіб з високим рівнем креативності дозволить усвідомити тенденції ставлення соціуму до обдарованих людей, а також запропонувати психологічні рекомендації щодо покращення організації навчального процесу з метою створення сприятливої атмосфери для розвитку творчого мислення.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості статусного положення креативних студентів-психологів.

Відповідно до мети визначено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз поняття креативності, визначити психологічний зміст даного феномену;
2. Емпірично дослідити зв'язок креативності студентів-психологів із їхнім статусним положенням у групі;
3. Розробити психологічні рекомендації для студентів-психологів щодо розвитку творчого мислення.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: аналіз наукової літератури з досліджуваної проблематики, синтез, узагальнення, порівняння; емпіричне дослідження за допомогою методик: «Тест креативності» П. Торранса, «Методика діагностики вербальної креативності» С. Медника, «Тест на діагностику креативності» Е. Туніка, соціометрія (Дж. Морено); обробка та аналіз отриманих емпіричних даних з використанням методів математичної статистики.

Ключові слова: інтелектуальні здібності, креативність, особистість, статусне положення, творче мислення.

Бойко Анастасія,
магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»
Науковий керівник:
Нагула Олена Леонідівна,
к. психол. н.,

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Наразі інтерес до вивчення іноземних мов стрімко падає, особливо у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Це зумовлює необхідність пошуку додаткових способів залучення дітей до вивчення, опанування англійської мови.

Актуальність досліджуваного питання пов'язано з соціально-економічними та політичними змінами в Україні, що спричинили оновлення освітньої системи, зокрема, обов'язкове складання іспитів з іноземної мови.

Існує достатня кількість методик викладання англійської мови дітям дошкільного віку. Всі вони сконцентровані на тому, щоб дитина навчилася правильно використовувати слова та зв'язки слів, відповідати на прості запитання тощо. Однак, дуже часто трапляється, що дитина, вивчаючи англійську мову рік, абсолютно нею не володіє.

Тому, великого значення при вивченні іноземної мови займає питання інтересу, який відчуває учень до даного процесу. Варто відмітити, що чим вище інтерес, тим вища активність і результативність навчання.

Філософські основи вивчення питання пізнавального інтересу відображені у роботах Арістотеля, Платона, І. Канта, К. Поппера, Д. Юма та ін. Пізнавальна здатність людини

розглядається, як творча діяльність, що формує знання, на основі яких виникають цілі та мотиви людських дій.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури проблеми навчання дітей показав, що для її вивчення створена фундаментальна база робіт видатних вітчизняних вчених, а саме: Л. Виготського, О. Леонтьєва, В. Мухіна, С. Рубінштейн та ін.

Проблема формування пізнавального інтересу до англійської мови у ранньому віці представлена у роботах: І. Агурової, І. Верещагіної, Г. Вороніної, Д. Дворніка І. Дубровіної, Н. Кулікової, Т. Притикиної, О. Себеннікова, І. Степанової, Г. Чесновицької, С. Чуйкової та ін.

Важливо зазначити, що гра є невід'ємною частиною вивчення іноземної мови, так як ігрова діяльність є провідною діяльністю дітей дошкільного віку. Дослідженням особливостей ігрової діяльності дошкільного віку займалися: Т. Блінова, А. Васілевич, Л. Виготський, Д. Добровольський, Д. Запорожець, А. Макаренко, А. Мухіна, К. Ушинський, Ф. Шіллер, Г. Спенсер, Т. Чистякова та ін.

Незважаючи на значну кількість досліджень питання інтересу до навчання дітей дошкільного віку, актуальним залишається його вивчення у відношенні до опанування іноземних мов.

Мета роботи: теоретично проаналізувати та експериментально дослідити особливості пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку.

Відповідно до мети визначено такі **завдання:**

1. Обґрунтувати теоретичні положення проблеми розвитку пізнавальної сфери у дітей дошкільного віку;
2. Емпірично дослідити особливості інтересу дітей дошкільного віку до навчання;
3. Розробити розвиваючу програму щодо підвищення пізнавального інтересу дітей до вивчення англійської мови.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: теоретичний аналіз наукової літератури з досліджуваного питання; психодіагностичне дослідження за допомогою методів анкетування, тестування для визначення рівня розвитку пізнавальних процесів (пам'яті, уваги та сприйняття дітей); тестування на визначення рівня знань іноземної мови; розробка розвиваючої програми щодо підвищення пізнавального інтересу дітей до вивчення англійської мови.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, пізнавальна активність, вивчення іноземної мови, діти дошкільного віку, інтерес.

Власенко Вікторія,
магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»
Науковий керівник:
Стефаненко Наталія Іванівна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРИВОЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Актуальність дослідження. Проблема тривожності у підлітковому віці завжди займала важливе місце в психології й на сьогодні залишається актуальною.

Соціально-політичні, військові, економічні проблеми суттєво впливають на підвищення рівня тривожності у людей. Особливо це помітно серед підлітків, що стикаються зі складністю планування власного життя у зв'язку з нестабільною ситуацією в країні, особистісними змінами, високим навантаженням у школі, конфліктами з однолітками, завищеними очікуваннями батьків, непорозумінням з вчителями.

Підлітковий вік характеризується змінами структури особистості та внутрішнього світу. Ці зміни можуть провокувати розвиток тривожності. Дослідженням проблеми тривожності займалися вчені: К. Азарт, В. Астапов, Л. Божович, О. Захаров, К. Ізард, І. Кон, Р. Немов, О.Петровський, Ф. Райс, Ч. Спілберг, М. Тишкова, Д. Фельдштейн, Ю.Ханін, К. Хорні та ін.

Проблему шкільної тривожності досліджували: Х. Айзенк, В. Гарбузов, О. Захаров, Є. Ільїн, І. Крохіна, В. Лебединський, Н. Максимова та ін.

Тривожність є бар'єром у досягненні цілей. Саме тому, актуальним є дослідження рівня тривожності серед підлітків на сучасному етапі розвитку суспільства та розробка рекомендацій щодо його зниження в процесі навчання.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості тривожності в підлітковому віці.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні аспекти феномену тривожності, її особливостей в підлітковому віці;
2. Емпірично дослідити рівень тривожності підлітків;
3. Розробити психологічні рекомендації щодо зниження рівня тривожності в процесі навчання.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення; емпіричне дослідження за допомогою методів бесіди та тестування («Методика визначення стратегії педагогічного спілкування» О. Шогоревої; «Методика визначення підліткової тривожності» О. Кондаша).

Ключові слова: тривога, рівень тривожності, підлітковий вік.

Дудка Олена,

магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»

Науковий керівник:

Гафіатуліна Анна Вікторівна,

к. психол. н.

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТАВЛЕННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Актуальність дослідження. Головними завданнями освіти є формування соціально активної, соціалізованої особистості, успішність яких багато в чому залежить від особливостей навчання.

Інклюзивне навчання передбачає створення освітнього середовища, що відповідає потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей психофізичного розвитку.

Під час навчання підлітки поглиблюють свої емоційні зв'язки з іншими та розширюють спілкування з однолітками. Таким чином відбувається становлення «образу Я» та формується самоствавлення.

Позитивне самоствавлення лежить в основі віри підлітка у свої можливості, самостійність, енергійність, які обумовлюють оптимізм відносно очікувань успішності своїх дій у ситуації невизначеності. При цьому негативне самоствавлення є джерелом різних труднощів у спілкуванні, оскільки підліток заздалегідь упевнений в тому, що оточуючі погано до нього відносяться.

Особливо гостро постає ця проблема у дітей з обмеженими можливостями, оскільки фізичні та мовленнєві дефекти перешкоджають підлітку повноцінно спілкуватися з однолітками.

Проблема самоствавлення розглядається представниками багатьох психологічних шкіл, оскільки вона виходить з більш глобальної психологічної проблеми пізнання особистістю власного «Я» та розвитку її самосвідомості. Механізми формування ставлення індивіда до себе спираються на систему уявлень щодо власних особливостей, можливостей та обмежень (К. Абульханова-Славська, Р. Бернс, Т. Дмитрова, Є. Ільїн, В. Мясіщев та ін.). Переважна більшість досліджень проблеми самоствавлення особистості ґрунтується на базових положеннях Б. Ананьєва щодо ролі ставлення індивіда до себе як найважливішого чинника виникнення і стабілізації єдності особистості.

На сучасному етапі розвитку психологічної науки категорія «ставлення» є однією з провідних у визначенні базових характеристик особистості. Психологічна природа «ставлення» достатньо складна і різноманітна: деякі дослідники пов'язують її з активністю індивіда (В. Мясіщев, В. Ядов), інші – з емоційною сферою (Л. Божович, Ю. Приходько, Г. Щукіна, Н. Морозова, В. Мухіна); представники ще одного напрямку – з формою психічної діяльності, найбільш представленою у мотиваційно-емоційній сфері особистості (К. Альбуханова-Славська, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн).

Саме з позиції мотиваційно-емоційної спрямованості активності особистості, більшість дослідників пов'язують феномен ставлення до себе. Найбільш глибокий та багатосторонній аналіз проблеми ставлення здійснено В. Мясіщевим, який розглядає «ставлення до себе» як базову категорію психології, а також як вихідну одиницю психологічного аналізу.

Актуальність проблеми зумовлюється тим, що особистість дитини з особливими потребами, потребує врахування внутрішніх детермінант психічного розвитку.

Відповідно до результатів наукових досліджень, учням з особливими освітніми потребами інклюзивна освіта дає змогу підвищувати самооцінку, формувати раціональне ставлення до себе як суб'єкта соціальної активності відчувати себе цілісною особистістю.

Тому, для дітей з особливими потребами є потреба в забезпеченні додаткової підтримки в навчанні, адаптації, соціалізації та становленні об'єктивного формування особистості.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості самоствавлення дітей підліткового віку з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

1. Висвітлити теоретичні аспекти дослідження особливостей самоствавлення в умовах інклюзивного навчання;
2. Охарактеризувати особливості самоствавлення у підлітків з особливими потребами та їх специфічні аспекти;
3. Дослідити самоствавлення школярів підліткового віку з особливими потребами.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: теоретичний аналіз наукових робіт та психологічної літератури для визначення основних психологічних особливостей самоствавлення у школярів з особливими потребами, узагальнення, систематизація теоретичного матеріалу та застосування емпіричного дослідження для вивчення самоствавлення у дітей в умовах інклюзивного навчання. У роботі застосовано такі психодіагностичні методики: методика діагностики самооцінки Дембо-Рубінштейн (модифікація А. Прихожан); опитувальник Кеттелла для підлітків 14 Рґ; шкала дитячої «Я-концепції» Пірса-Харріса (адаптація А. Прихожан); проективна методика «Малюнок людини» (К. Маховер).

Ключові слова: самоствавлення, підлітковий вік, діти з особливими потребами, інклюзивне навчання.

Ігнатенко Олена,
магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»
Науковий керівник:
Грубі Тамара Валеріївна,
к. психол. н.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ СПОРТСМЕНІВ РІЗНОГО РІВНЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Актуальність дослідження. Мотивація є однією з найбільш складних і заслужуваних на особливу увагу проблем, оскільки її вивчення безпосередньо пов'язане з пошуком джерел та спонукальних сил людини. Мотивація є основою будь-якої діяльності та містить у собі механізми особистісної активності, зацікавленості людини. За В. Мясіщевим, результати, яких досягає людина в своєму житті, лише на 20-30% залежать від її інтелекту, а на 70-80% від мотивів, які спонукають її до дій.

Мотивація є стрижневою характеристикою спортсмена, адже тренування часто пов'язані з дискомфортом, болем, подоланням себе, втомою та напругою. Мотив не лише визначає поведінку спортсмена, але й обумовлює кінцевий результат його діяльності.

Незважаючи на те, що дослідження проблеми мотивації досягнень починаються з 50-х років ХХ століття, розроблені теорії мотивацій та інструменти для діагностики мотивів не мають практичного застосування в спортивній діяльності. Таким чином, виникає протиріччя між актуальною необхідністю впровадження в підготовку спортсменів нових наукових результатів щодо формування та розвитку мотивації та фактичного рівня дослідження даної тематики. Дане протиріччя створює проблему, сутність якої полягає у недостатній розробці технологій і методів розвитку мотивації досягнення в спортивній діяльності.

Актуальність дослідження полягає у важливості визначення домінантного типу мотивації, так як в подальшому це допоможе спрямувати тренувальний процес і зробити коректні акценти у тренуваннях спортсменів.

Проблему мотивації вивчали такі вчені як К. Альдерфера, Д. Аткинсон, В. Вілюнас, В. Врум, Ф. Герцберг, Ж. Годфруа, І. Джідарьян, А. Леонт'єв, М. Магомед-Емінов, К. Мадсен, Д. Макгрегор, У. Макдауголл, А. Маслоу, В. Мільман, В. Оучи, К. Платонов, Х. Шольц, А. Шопенгауер та ін.

Відомо, що мотиви, які виникають під час спортивної діяльності стимулюють, організовують і направляють поведінку спортсмена, виступаючи, таким чином, необхідними умовам цілеспрямованого, успішного та ефективного функціонування. Проблемам спортивної мотивації були присвячені роботи таких дослідників психології спорту, як В. Гошек, Е. Знаменська, Н. Іліна, Е. Калинин, І. Келішев, Ю. Кретті, Ю. Палайма, Р. Пілоян, А. Шаболтас та ін.

Таким чином, проблема даного дослідження полягає в узгодженні існуючих протиріч між знанням про структурну відмінність мотиваційного комплексу на різних етапах спортивного розвитку, про зміну головних мотивів діяльності зі зростанням спортивної майстерності і незнанням конкретної специфіки, особливостей цього комплексу у спортсменів різних класів.

Мета роботи: дослідити особливості мотивації спортсменів різного рівня спортивної майстерності.

Відповідно до мети визначено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз та розкрити основні поняття дослідження (мотивації, мотиву, стимулу, професійної мотивації);

2. Визначити показники мотивації та проаналізувати мотиваційний профіль спортсменів різного рівня спортивної майстерності;
3. Емпірично дослідити показники рівнів мотивації та мотиваційних профілях спортсменів різного рівня спортивної майстерності;
4. Розробити психологічні рекомендації для спортсменів різного рівня спортивної майстерності щодо коригування тренувального процесу у напрямку оптимального поліпшення його ефективності.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: аналіз наукової літератури з питань проблеми мотивації та особливостей різних етапів спортивного розвитку; проведення експериментального дослідження із використанням методики мотивації професійної діяльності К. Замфір в модифікації А. Реана, діагностика мотиваційної структури особистості В. Мільмана, діагностика аналізу праці (JDS) в адаптації А. Леонової; застосування методів математичної обробки даних, кількісного та якісного аналізу отриманих результатів дослідження. Вибірка складається із спортсменів боксерів різного рівня спортивної майстерності.

Ключові слова: мотивація, мотив, стимул, внутрішня та зовнішня мотивація, позитивна і негативна мотивація, стійка і нестійка мотивація, спортсмен, психологія спорту.

Кірик Анастасія,
магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»
Науковий керівник:
Грубі Тамара Валеріївна,
к. психол. н

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ-ПОЧАТКІВЦІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Коли людина починає працювати в організації, вона включається в систему внутрішньо-організаційних відносин, займаючи одночасно декілька позицій, кожній із яких відповідає сукупність вимог, норм, правил поведінки, які й визначають соціальну роль людини в колективі як працівника, колеги, підлеглого, керівника, члена колективного органу управління. Кожна із зазначених позицій вимагає відповідної поведінки людини. Влаштуваючись на роботу в ту чи іншу організацію, людина має певні цілі, потреби, норми поведінки відповідно до яких вона ставить вимоги до організації, умов праці та мотивації. У зв'язку з чим виникає необхідність організації проведення роботи щодо адаптації нового співробітника.

На практиці досить рідко в компаніях приділяється увага адаптаційним процесам, «акліматизації» нових співробітників. Як правило, відбувається стихійна адаптація нового співробітника на робочому місці, без будь-яких адаптаційних програм. Тому, дуже важливо враховувати особливості адаптації кожної людини та супроводжувати цей процес.

Зазвичай труднощі виникають у молодих спеціалістах, які тільки закінчили ЗВО та отримали диплом. Молоді фахівці, як правило не мають педагогічного досвіду, їм доводиться пройти певний шлях професійного становлення, первинною частиною якого є період психологічної адаптації – «пристосування» до професії, перехід від студента до викладача. Тим часом, молодий викладач одразу починає працювати нарівні зі своїми досвідченими колегами, тому особливо значуща проблема скорочення адаптаційного періоду.

Проблематика адаптації та професійної адаптації викладачів ЗВО займає центральне місце у фундаментальному предметному полі психолого-педагогічної науки. Відповідній

проблематиці присвячено численні праці як вітчизняних (К. Абульханова-Славська, В. Ащепков, Г. Балл, О. Баранов, К. Гуревич, А. Кудашев, А. Началджан, К. Платонова, О. Реан та ін.), так і зарубіжних (А. Маслоу, Л. Філіпс, К. Чарнецькі та ін.) вчених.

Питання адаптації педагога розглядали такі вчені як А. Альберт, Л. Борисова, С. Вершловській, Т. Воробйова, П. Жильцов, Н. Єршова, Л. Мітіна, А. Мороз, Г. Насирова, М. Педаяс, П. Просецкій, М. Скубій, В. Сластенін, А. Ходаков та ін.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості професійної адаптації викладачів-початківців у системі вищої школи.

Відповідно до мети визначено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз проблеми професійної адаптації;
2. Визначити актуальні взаємозв'язки професійних чинників, що сприяють успішній адаптації викладача;
3. Емпірично дослідити показники професійної адаптації та проаналізувати механізми функціонування професійної адаптації викладача-початківця;
4. Розробити психологічні рекомендації для викладачів-початківців, направлених на зменшення часу адаптації та легке входження у професійне середовище.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: аналіз наукової літератури з питань проблеми професійної адаптації; проведення експериментального дослідження з використанням методики «Діагностика соціально-психологічної адаптації» К. Роджерса і Р. Даймонда; «Методика оцінки копінг-поведінки WCQ»; застосування методів математичної обробки даних, кількісного та якісного аналізу результатів дослідження.

Ключові слова: адаптація, викладач, досвід, молодий спеціаліст, мотивація, освіта, професійна діяльність.

Кухтій Ольга,

магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»

Науковий керівник:

Тохтамиш Олександр Михайлович,

к. психол. н., доцент

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження. Динамічний сучасний світ висуває завищені вимоги до людини, закономірно привертаючи увагу дослідників до аналізу проблеми впливу соціально-економічних змін на вибір людиною шляхів подолання проблем. Особливої актуальності проблема набуває у перехідний, кризовий період юнацького віку, який є надзвичайно важливим для подальшого становлення особистості. Часто, юнаки які перебувають у перехідному періоді розвитку, не є готовими до підвищених вимог дорослого життя, здійснення самостійного і відповідального вибору щодо власного майбутнього, і тому вимушені застосовувати різноманітні способи психологічного захисту та стратегії поведінки.

Брак життєвого досвіду та невміння обирати ефективні способи зниження рівня напруги, які б могли зберегти індивідуальність і сформувати здоровий спосіб життя юнаків, спонукають молодь до вибору дисфункціональних форм захисної поведінки.

Розробці методичних шляхів розвитку здатності юнаків до конструктивної поведінки у складних життєвих ситуаціях присвячені напрацювання зарубіжних і вітчизняних психологів та педагогів у галузі досліджень копінг-поведінки (Ф. Василюк, Х. Вебер, Р. Грановська, Р. Лазарус, С. Нартова-Бочавер, І. Нікольська, Н. Сирота, С. Фолькман та ін.), способів і стратегій реагування людини на критичні події у житті (Р. Лазарус, С. Фолькман), травматичні події (Дж. Бреннан), складні життєві ситуації (Л. Бурлачук, О. Коржова,

С. Нартова-Бочавер), екстремальні ситуації (М. Магомед-Емінов), кризові ситуації (В. Нуркова) тощо.

Незважаючи на посилену увагу дослідників до вивчення особистісних ресурсів і стратегій копінг-поведінки, проблема готовності дітей юнацького віку до ефективного подолання кризових ситуацій, на даний момент, залишається відкритою. Актуальним, зокрема, є визначення типових стратегій, які використовуються юнаками під час подолання стресових ситуацій.

Мета роботи: здійснити теоретичний аналіз та емпірично дослідити психологічні особливості копінг-стратегій у юнацькому віці.

Відповідно до мети визначено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз дослідження особливостей копінг-стратегій у юнацькому віці;
2. Емпірично дослідити особливості копінг-стратегій у юнацькому віці;
3. Надати рекомендації юнакам щодо особливостей їх поведінки та застосування відповідних копінг-стратегій.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: аналіз наукової літератури з досліджуваної проблематики, синтез, узагальнення, порівняння; емпіричне дослідження з використанням методик: особистісний опитувальник Г. Айзенка, копінг-тест Р. Лазаруса, С. Фолкмана, опитувальник «Самопочуття, активність, настрій» (В. Доскіна, Н. Лаврентьєва, В. Шарай та М. Мірошникова).

Ключові слова: копінг-стратегії, юнацький вік, стрес, кризовий період.

Мавріна Людмила,
магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»
Науковий керівник:
Нагула Олена Леонідівна,
к. психол. н.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

На думку Л. Виготського, саме в молодшому шкільному віці починає формуватися самооцінка дитини, яка опосередковує її ставлення до себе, інтегрує досвід її діяльності та спілкування з іншими людьми. Це є найважливішою властивістю особистості, що забезпечує контроль за власною діяльністю з точки зору нормативних критеріїв, організації своєї поведінки відповідно до соціальних норм.

Самооцінка є найважливішим показником розвитку особистості. Вона дозволяє людині робити активний вибір у найрізноманітніших життєвих ситуаціях, визначає рівень її прагнень і цінностей, характер її відносин з оточуючими. Самооцінка починає формуватися ще в ранньому дитинстві, коли дитина починає виокремлювати серед оточуючих людей; проте видозмінюється вона протягом усього життя, стаючи все більш критичною і змістовною. Сензитивним періодом для становлення самооцінки як особливого компонента самосвідомості є молодший шкільний вік, тому визначається необхідність починати формування об'єктивної самооцінки саме на цьому етапі вікового періоду.

Проблемам становлення самооцінки присвячено ряд наукових праць вітчизняних і зарубіжних психологів, серед них: Г. Андрущенко, Л. Божович, П. Чамата, І. Чеснокова, Т. Полозова, Я. Коломінський, І. Кон та ін. Більшість авторів схиляються до думки, що самооцінка – це розуміння людиною своїх якостей, властивостей. В психологічних дослідженнях Б. Ананьєва, Л. Божович, Г. Ліпкіної, Г. Цукерман самооцінка розглядається як

важливе особистісне утворення, яке приймає безпосередню участь у регуляції людиною своєї поведінки і діяльності.

Мета роботи: здійснити теоретичний аналіз та експериментально дослідити психологічні особливості зміни самооцінки дітей молодшого шкільного віку.

Відповідно до мети визначено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми психологічних особливостей самооцінки дітей молодшого шкільного віку;

2. Емпірично дослідити динаміку самооцінки дітей на різних етапах молодшого шкільного віку;

3. Розробити психологічні рекомендації для вчителів початкової школи та батьків щодо формування адекватної самооцінки дітей молодшого шкільного віку.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: аналіз наукових психологічних праць, присвячених проблемі дослідження з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя особливостей самооцінки дітей молодшого шкільного віку; проведення експериментального дослідження з використанням методики «Сходинки» В. Шура, «Методика діагностики самооцінки» Дембо – Рубінштейна, методика «Намалюй себе» А. Прихожан; математична обробка даних, якісна інтерпретація отриманих результатів.

Ключові слова: самооцінка, молодший шкільний вік, адекватна самооцінка, самосвідомість.

Паламарчук Михайло,
магістрант спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»
Науковий керівник:
Лозова Ольга Миколаївна,
д.психол.н., проф.

АБРЕВІАЦІЯ ЯК МНЕМОТЕХНІЧНИЙ ПРИЙОМ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ СТУДЕНТАМИ МОЛОДШИХ КУРСІВ

Актуальність дослідження. Сучасна середня та вища освіта вимагають від людини цілеспрямованості всіх розумових зусиль, їх інтеграцію задля покращення продуктивності інтелектуальної діяльності. Крім опанування важливими професійними вміннями та навичками у суб'єкта освіти існує необхідність засвоєння значної кількості теоретичного матеріалу, який забезпечує глибинне пізнання професії.

В умовах концептуального різноманіття та інформаційного перенасичення великий обсяг запам'ятовування нерідко постає для людини проблемним питанням.

Здатність до запам'ятовування, зберігання та відтворення інформації, а також її логічне опрацювання та розуміння – одна з найважливіших здібностей кожного студента. Під час навчання важливу роль відіграє також і процес забування.

Дослідженням пам'яті, її властивостей, форм та механізмів розглядали відомі зарубіжні та вітчизняні психологи, серед яких: Г. Ебінгауз, А. Йост, Г. Мюллер, Л. Виготський, А. Леонтьєв та інші. Саме їх результати досліджень дають змогу сформулювати принципи і закони, що використовуються у мнемотехніках задля покращення процесу запам'ятовування.

У закладах освіти з метою кількісної та якісної оцінки рівня засвоєння студентом необхідного матеріалу застосовуються різноманітні форми контролю знань, більшість з яких орієнтовано на довготривале утримання та використання студентами здобутих знань. Тому, з метою поліпшення запам'ятовування та відтворення засвоєного матеріалу, що є необхідним для професійного зростання, або ж заради досягнення більш прагматичної мети (складання

заліку чи екзамену) студент може свідомо або несвідомо застосовувати різні мнемотехнічні прийоми.

Під мнемотехнічними прийомами прийнято розуміти спеціальні методики, систему засобів, які спрощують засвоєння та пригадування інформації. Деякі з цих прийомів стають надбанням людства та широко застосовуються для навчання в багатьох сферах життя.

Актуальність цього дослідження також впливає з можливостей ефективного застосування абревіатур (ширше – процесу абревіації) як мнемотехнічного прийому, що здатен стати інструментом у процесі запам'ятовування, збереження та відтворення студентами термінології та супутньої теоретичної інформації.

Мета роботи: дослідження можливостей використання абревіації, як мнемотехнічного прийому запам'ятовування інформації студентами.

Відповідно до мети цієї роботи було визначено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз процесу запам'ятовування інформації, механізмів та властивостей пам'яті;
2. Теоретично обґрунтувати особливості мнемотехнічних прийомів запам'ятовування, їх специфіку та межі використання;
3. Розробити та апробувати методику використання абревіатур як мнемотехнічного засобу засвоєння інформації студентами молодших курсів.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: теоретичний аналіз наукових джерел з проблематики психічних процесів запам'ятовування, зберігання та відтворення інформації, мнемотехніки та абревіації; емпірична апробація авторської мнемотехнічної методики запам'ятовування текстового матеріалу з допомогою абревіації; застосування методів синтезу, узагальнення та порівняння емпіричних даних, методи якісної інтерпретації даних. Вибірку дослідження складатимуть студенти першого курсу Київського університету імені Бориса Грінченка Інституту людини. Методи математичної статистики, для забезпечення перевірки гіпотези щодо відмінностей між експериментальними групами.

Ключові слова: абревіатура, абревіація, запам'ятовування, пам'ять.

Подземельна Віолетта

магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»

Науковий керівник:

Миколенко Наталія Валеріївна

КРИЗА ІДЕНТИЧНОСТІ У СТУДЕНТІВ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З МОТИВАМИ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ

Актуальність дослідження. Період життя навчання у ЗВО є важливим етапом подальшого становлення особистості людини. У цей час розкриваються потенційні можливості, вдосконалюється інтелект, трансформується система ціннісних орієнтацій, формуються нові соціальні настанови, розвиваються професійні здібності у зв'язку з опануванням фаху.

Особливого значення у зв'язку з цим набуває дослідження ідентичності у студентської молоді, оскільки для неї характерно загострення проблеми психологічної кризи, що виявляється в індивідуальних, соціально-особистісних виборах. Кризи ідентичності можуть виявлятися у осіб різного віку, статі, соціального статусу, професійного та життєвого досвіду. Специфіка кризи ідентичності та її значення у життєвому досвіді особистості пояснюється, як тенденції розвитку сучасного суспільства, так і загальною логікою розвитку наук про людину. Стрімке зростання кількості криз, посилення їх деструктивної ролі в суспільному житті змушують науковців активно досліджувати ці складні соціальні явища, з

метою нейтралізації та попередження їхніх руйнівних наслідків. Формування життєвої стратегії, професіоналізму молоді не буде повним без ґрунтовної підготовки студентів до раціонального й емоційного застосування знань, умінь, навичок у досвіді вирішення реальних і потенційних кризових ситуацій.

Для вирішення окресленої проблематики необхідно по-новому, з позицій урахування сучасних суспільних тенденцій, розглянути кризу ідентичності та її взаємозв'язок із професійним самовизначенням.

Різнобічне дослідження кризи ідентичності здійснено у працях вітчизняних науковців: А. Амбрумової, Н. Антонової, Л. Бурлачука, Е. Донченко, М. Заковоротної, Г. Костюка, В. Павленко, Л. Шнейдер. Також, значну увагу цьому питанню присвячено у працях Б. Ананьева, Л. Божовича, О. Леонтєва, С. Рубінштейна, І. Чеснокової, В. Століна, А. Спіркіна, в загальнотеоретичному та методологічному аспектах розвитку особистості.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити зв'язок мотивів вибору професії та кризи ідентичності студентської молоді.

Відповідно до мети цієї роботи було визначено такі **завдання:**

1. Проаналізувати існуючі підходи до вивчення кризи ідентичності особистості;
2. Виявити психологічні показники кризи ідентичності та її компонентів;
3. Провести емпіричне дослідження зв'язку мотивів вибору професії та кризи ідентичності студентської молоді;
4. Розробити рекомендації для студентів щодо профілактики криз ідентичності.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: аналіз теоретичних напрацювань з проблеми дослідження та узагальнення інформації, узагальнення, систематизація; емпіричне дослідження за допомогою методик: для дослідження мотивів вибору професії – «Мотиви вибору професії» Р. Овчарової, «Вивчення мотивації професійної діяльності» К. Замфір, для оцінки кризи ідентичності – методика «Двадцять тверджень» М. Куна і Т. Макпартленда та методика оцінки рівня тривожності особистості Дж. Тейлора; кількісний та якісний аналіз результатів дослідження з використанням методів математичної статистики.

Ключові слова: криза ідентичності, професійна ідентичність, мотиви вибору професії, професійна діяльність.

Прудка-Клінова Олександра,
магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»
Науковий керівник:
Маланьїна Тетяна Михайлівна,
к. психол. н.

ДИНАМІКА ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ПЕРЕБУВАННЯ У ЗОНІ АТО

Актуальність дослідження. Професійна діяльність людини, її ефективність, якість і безпека в значній мірі визначаються здатністю індивіда до навчання конкретній професії, а також до певної трудової діяльності. Можливість виконання людиною своїх професійних обов'язків є категорією, яка відображає особливості взаємозв'язку між індивідуальними характеристиками людини (стани, ступені їх розвитку) та особливостями діяльності: змісту, засобів, умов і організації (О. Глоточкін, М. Дяченко, Є. Клімов, А. Леонова, Є. Мілерян, О. Чебикін та ін.).

Професійна діяльність військовослужбовців пов'язана із значними психологічними ризиками, ключовим з яких є стресогенність умов діяльності (В. Лебедев, А. Кардинер, О. Солодков, Ж. Сенокоса, О. Маклаков та ін.). Особливою напругою відрізняються

ситуації наближені до бойових дій, які негативно можуть позначатись на психологічному стані військовослужбовців, зумовлювати зниження психоемоційного комфорту, професійне вигорання тощо. У зв'язку з цим, важливим визначається вивчення чинників протидії негативним психічним станам, через спостереження за динамікою психологічного стану військовослужбовців після перебування в зоні АТО. Практичним результатом таких досліджень може бути розробка відповідної науково обґрунтованої психологічної допомоги військовослужбовцям. Недостатність науково-практичних розробок проблеми та актуальність її вивчення обумовили вибір дослідження.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити динаміку психологічного стану військовослужбовців після перебування в зоні АТО.

Відповідно до мети цієї роботи було визначено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз проблеми психологічного стану військовослужбовців, які були в екстремальних ситуаціях;
2. Емпірично дослідити особливості психологічного стану військовослужбовців, які були в зоні АТО, протягом року після повернення;
3. Проаналізувати динаміку психологічного стану військовослужбовців, які були в зоні АТО, протягом року після повернення;
4. Визначити стратегії психологічної роботи щодо покращення психологічного стану військовослужбовців після перебування в зоні АТО.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: теоретичний аналіз наукових джерел з проблеми психологічного стану військовослужбовців, у тому числі в умовах наближених до бойових дій, чинників протидії негативним психічним станам; порівняння, узагальнення, систематизація даних; емпіричне дослідження динаміки психологічного стану військовослужбовців за допомогою тестування; математико-статистична обробка, кількісний та якісний аналіз отриманих результатів дослідження; розробка стратегії психологічної роботи щодо покращення психологічного стану військовослужбовців після перебування в зоні АТО.

Ключові слова: військовослужбовці, психологічний стан, емоційний стан, стресостійкість, АТО, екстремальні ситуації

Романенко Надія,

магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»

Науковий керівник:

Краєва Оксана Анатоліївна,

к. психол. н.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Актуальність дослідження. Розвиток і формування професійної ідентичності є одним з центральних моментів у становленні професіонала. Інтерес до проблеми професійної ідентичності пов'язаний із сучасними змінами в різних сферах життя. В нових соціально-економічних умовах сучасний професіонал має володіти максимально вираженими професійними якостями, чітко ідентифікувати себе з власною професією та бути спрямованим на безперервний розвиток у соціальному середовищі, що вимагає від нього певних зусиль. Тобто, розвиток спрямовує постійну орієнтацію на професійне та особистісне зростання, відкритість до нових світових технологій та різноманітності доступної інформації.

Суспільство постійно змінюється, тому особливого значення набуває проблема ефективності особистості в професійній діяльності. Успішність в професійній діяльності

вимагає від людини не тільки професійних знань, умінь та навичок, а також визначається її особистісними характеристиками, професійними якостями, як фахівця. Якщо звертати увагу на це, то на перший план виступають характеристики, що забезпечують особистості здатність до вольового, свідомого контролю й адекватного реагування на впливи навколишнього середовища, усвідомлення своєї ролі і відповідальності за результат професійної діяльності та процес міжособистісних відносин.

Професійна ідентичність – це самосвідомість людини, що бере активну участь в продуктивній праці і через таку працю стверджує себе як повноцінного члена суспільства. Інакше кажучи, професійна ідентичність – це самосвідомість людини, для якої конкретна трудова діяльність – головний засіб утвердження почуття власної гідності, властивого успішній особистості.

Проблема професійної ідентичності ускладнюється тим, що в сучасному мобільному світі людина змушена змінювати професію, крім того, вона має встигнути адаптуватися до появи нових критеріїв якості підготовки фахівців, в результаті – досягти успіху можуть тільки ті, хто вміє вдало адаптуватись під нові вимоги, що стрімко змінюються та ускладнюються трансформаційною невизначеністю.

Особливої уваги у дослідженні професійної ідентичності медичних працівників заслуговує нестабільність політичної, соціально-економічної ситуації в державі, які впливають на професійну діяльність людини. Існує необхідність у професійній переорієнтації, яка, в свою чергу, вступає в конфлікт із суб'єктивною потребою в збереженні попередньої ідентичності. Цей факт обумовлює актуальність проблеми професійної ідентичності, що відзначається багатьма дослідниками.

Проблема психологічних особливостей професійної ідентичності фахівців, як об'єкт спеціального дослідження, широко вивчається в науковій літературі, зокрема: М. Абдуллаєвою, Р. Андрєєвою, Т. Буякас, Ж. Вірною, Е. Еріксоном, Г. Костюком, О. Леонтьєвим, А. Марковою, С. Рубінштейном, Н. Чепелевою та ін.

Професійна ідентичність у змістовному аспекті структурується смислами та цінностями, у динамічному аспекті її конструюють персоналізація, самовизначення, самоорганізація і рефлексія, що характеризують її тотожність, визначеність і цілісність. Наше дослідження спрямоване на визначення основних психологічних особливостей усвідомлення людиною власної цілісності та самототожності у професійній діяльності.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості професійної ідентичності медичних працівників.

Відповідно до мети цієї роботи було визначено такі **завдання:**

1. Визначити теоретичні підходи до вивчення професійної ідентичності медичних працівників та систематизувати досвід досліджень щодо заданої проблеми, розкрити її специфіку та психологічні особливості;
2. Розробити емпіричне дослідження професійної ідентичності, відповідно до аналізу існуючих методів;
3. Емпірично дослідити психологічні особливості професійної ідентичності медичних працівників;
4. Розробити психологічні рекомендації щодо підвищення ефективності професійної ідентичності фахівців.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: теоретичні методи – аналіз, синтез, порівняння; емпіричні методи – включене спостереження, бесіда, аналіз документів та продуктів діяльності, психодіагностичні методи (методика «Діагностика професійної ідентичності» Л. Шнейдера; методика «Фрайбургський багатофакторний особистісний опитувальник «FPI»; методика «Хто Я?» М. Куна, Т. Макпартленда; методика «Вивчення статусів професійної ідентичності» А.А. Азбеля, А.Г. Грецова); методи математичної статистики – Кендала, Пірсона, Мана-Уїтні.

Ключові слова: ідентичність, професійна ідентичність, професіоналізм, самовизначення, самореалізація.

Федосєєва Інна,
магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»
Науковий керівник
Рафіков Олександр Римович

ОСОБЛИВОСТІ МАНІПУЛЯТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Актуальність дослідження. Маніпулювання людьми з використанням різних засобів, способів і технологій інформаційно-психологічного впливу, що стала досить масовим явищем в повсякденному житті, економічній конкуренції та політичній боротьбі в умовах розвитку сучасного суспільства, є значною загрозою інформаційно-психологічної безпеки особистості. Сутність маніпуляцій людьми полягає у прихованому психологічному управлінні, що проявляється у примусі іншої особи до певного способу мислення або дій.

Маніпуляція зародилася з прагнення панувати та контролювати інших. Адресат маніпулятивного впливу є жертвою, оскільки йому задається шкода в тому чи іншому вигляді. Тому не дивно, що маніпулювання погіршує відносини між людьми і призводить до міжособистісних конфліктів. Маніпулятор стає більш технічним та при новому контакті досягає своєї мети все з більшою вірогідністю.

Примус особистості, як специфічний спосіб управління використовується на всіх рівнях соціальної взаємодії людей – від міжособистісного спілкування, до масової комунікації і притаманний різним культурам і історичним умовам.

Аналіз цього феномену в психології, актуальний тим, що він передбачає вплив не тільки на свідомість (психіку) однієї людини, але і на свідомість (психіку) колективу.

Дослідженням феномену маніпуляції займалися такі психологи, філософи і політологи як: М. Альберт, Д. Бодде, М. Вебер, О. Віханский, К. Гольдштейн, Е. Доценко, Д. Зарайский, Р. Крісті, М. Литвак, Ф. Лутанс, А. Маслоу, Д. Мартін, А. Наумов, Р. Пейтон, Е. Сидоренко, Дж. Френч, Е. Фром, Р. Хаус, М. Хедоурі, К. Хейлс, Р. Чалдіні, Г. Шиллер, Е. Шостром та ін.

Вивчення питання особливостей маніпулятивної поведінки саме у студентів психологів обумовлюється необхідністю підвищення якості освіти студентів, а також можливістю складання в майбутньому корекційних програм. Вміння адекватно оцінювати прояв використання маніпулятивних технік в практиці та житті є важливою рисою та поведінковою стратегією студентів-психологів як майбутніх спеціалістів.

Мета дослідження: теоретично проаналізувати та емпірично дослідити особливості маніпулятивної поведінки студентів психологів.

Відповідно до мети цієї роботи було визначено такі **завдання:**

1. Теоретично проаналізувати особливості маніпулятивної поведінки;
2. Емпірично дослідити особливості маніпулятивної поведінки студентів-психологів;
3. Розробити рекомендації щодо зменшення деструктивного впливу маніпулятивної поведінки для студентів-психологів.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми, синтез, узагальнення, порівняння; емпіричне дослідження з використанням методик: «Діагностика маніпулятивного ставлення за шкалою Банта», «16 факторний особистісний опитувальник» Р. Кеттелла, «Діагностика міжособистісних відносин» Т. Лірі; інтерпретаційно-описові методи – кількісний і якісний аналіз отриманих даних, методи математичної обробки – коефіцієнт кореляції рангу Спірмена, U-критерій Манна-Уїтні.

Ключові слова: маніпулятивна поведінка, макіавелізм, деструктивний вплив, маніпулятор, психологічне управління.

Цимбал Ірина,
магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»
Науковий керівник:
Литвиненко Олена Олександрівна,
к. психол. н.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ РЕКЛАМНОГО ОБРАЗУ НА СТУДЕНТСЬКУ МОЛОДЬ

Актуальність дослідження. У наш час, коли технології розвиваються дуже швидко, інформація стала чи не найдорожчою. Люди готові віддавати великі гроші, щоб отримати інформацію, або ж навпаки – щоб надати її суспільству. Одним із способів такого надання інформації є реклама. І реклама не у вузькому сенсі, як інформація про певний продукт, а у найширшому значенні цього поняття – як засіб інформування, переконання, впливу і маніпуляції.

З пришвидшенням темпу розвитку рекламної індустрії виникає необхідність розуміння психологічних аспектів впливу реклами на людину та наслідків такого впливу. Вивчаючи зазначені процеси, потрібно розуміти, що не існує конкретного механізму або якості психіки, які б забезпечували ефективний вплив реклами. Тому, потрібно розглядати різні аспекти впливу рекламного образу на психіку людини у їх сукупності.

У психології реклами психічні процеси людини вивчаються головним чином для того, щоб створювати психологічно і комерційно ефективну рекламу. У цьому випадку психічні процеси досліджуються у зв'язку із засобами відображення рекламної інформації або засобами впливу на споживача. Саме тому актуальним є виявлення особливостей сприймання рекламного образу людиною, аналіз можливих форм впливу реклами на психіку людини, дослідження зв'язку індивідуальних особливостей реципієнта та процесу формування рекламного образу в його свідомості.

Мета роботи: виявити психологічні особливості впливу рекламного образу на студентську молодь.

Відповідно до мети цієї роботи було визначено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових досліджень у галузі психології, присвячених проблемі впливу рекламного образу на реципієнта;
2. Дослідити і проаналізувати особливості рекламного образу, як об'єкту впливу;
3. Визначити конкретні механізми впливу рекламного образу на психіку людини, виокремити компоненти даного процесу;
4. Розробити рекомендації щодо формування у людини стійкості до негативного впливу реклами та формування критичного ставлення до рекламної інформації.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: аналіз першоджерел, в яких розкривається психологічна суть реклами, механізму її роботи, особливості сприймання людиною рекламних образів та особливості впливу цих образів на психіку людини; емпіричне дослідження за допомогою психодіагностичного інструментарію, який дозволяє виявити особливості сприймання людиною наочних та слухових образів, виявити домінування у реципієнтів реклами певного каналу сприймання інформації (візуального–аудіального–кінестетичного). Для цього використовувались опитування, анкетування, інтерв'ю, метод Геллапа-Робінсона (оцінка запам'ятовуваності реклами), Рекламно-комунікативний тест (сила впливу рекламної інформації), експертиза психологічної безпеки

реклами О. Проніної; створення моделі, спеціальних правил поведінки та рекомендацій, які дають змогу зменшити вплив реклами на психіку людини, дозволивши відфільтрувати потенційно некорисну інформацію.

Ключові слова: вплив, механізми та особливості впливу, сприймання, рекламний образ.

Черкасова Анастасія,
магістрантка спеціальності «Психологія»,
освітня програма «Практична психологія»
Науковий керівник:
Циганчук Тетяна Володимирівна,
к. психол. н.

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ ДЕПРЕСИВНИХ РОЗЛАДІВ У СТУДЕНТІВ ЗВО

Актуальність дослідження. Цікавість до особливостей депресивних розладів і депресії з часом збільшується в нашому суспільстві та набуває значимості у психології. Дані порушення є основною причиною афективних порушень стану здоров'я людей в усьому світі. Депресія розглядається як наслідок накопичення внутрішньоособистісних проблем, що призводить до підвищення рівня суїцидів та суїцидальних спроб.

За останніми оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я на сьогоднішній день більше 300 мільйонів людей у світі живуть з депресією. Це обумовлено визнанням того факту, що умови життя стають все складнішими та динамічними, зростає кількість психологічних і фізіологічних стресорів. При цьому, конструктивні цілісні положення щодо попередження та подолання стресу, як одного з чинників депресивних розладів, не формуються і не розвиваються.

Також, актуальність обраної теми зумовлюється існуванням великої кількості підходів та класифікацій депресивних розладів, що ускладнює розуміння психологічної специфіки даних порушень. Різними аспектами механізмів виникнення та перебігу депресивних розладів займалась низка вітчизняних (Ю. Антропов, О. Вертоградова, Е. Ковальова, О. Курпатов, І. Романов та ін.) та закордонних вчених (Е. Капалді, П. Ковакс, О. Лоуэн, М. Покрас, К. Ратерсон., Г. Хейманс та ін.). Нас цікавить в першу чергу психологічний аспект дослідження проблеми (Ф. Басін, Ф. Березін, М. Мірошніков, Є. Соколова) відповідно до якого депресивний розлад визначається як настрій чи емоційний стан, який відрізняється почуттями низької самооцінки або провини та зниженою здатністю насолодитися життям (Ф. Василюк, М. Коул, О. Подольський, О. Прохоров). Людина, яка страждає депресивним розладом, як правило, відчуває: почуття суму, безнадійності або песимізму; зниження самооцінки та підвищення самокритики; зменшення або втрату здатності насолодитися звичайною діяльністю; зниження енергійності та життєздатності; повільність думок чи дій; втрата апетиту, порушення сну. Депресивна зміна настрою поряд із спотворенням когнітивних процесів може супроводжуватися моторним гальмуванням, зниженням спонукань до діяльності, сомато-вегетативними дисфункціями (Ф. Басін, В. Волков Н. Ніколаєва, О. Реан).

Мета роботи: дослідити психологічні причини депресивних розладів у студентів ЗВО.

Відповідно до мети роботи були визначені такі **завдання:**

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз поняття депресивного розладу;
2. Визначити причини, наслідки та специфіку депресивних розладів у студентів ЗВО;
3. Емпірично дослідити причини депресивних розладів у студентів;

4. Надати психологічні рекомендації щодо профілактики виникнення депресивних розладів в процесі навчання.

Шляхи реалізації мети та завдань: для визначення психологічних причин депресивних розладів у студентів досліджено та проаналізовано розробки вчених, які займались дослідженнями депресивних розладів як самостійного явища, а також як складової частини загального психосоматичного стану; емпіричне дослідження проводилося за допомогою методик – «Шкала депресії» А. Бека, «Шкала задоволеності життям» Е. Дінера, модифікована методика OASQ А. Фонхама спрямована на визначення атрибутивних стилів, багатофакторний особистісний опитувальник FPI; для статистичної обробки отриманих даних використовувались методи математичної статистики, методи якісної інтерпретації даних.

Ключові слова: депресивні розлади, атрибутивні стилі, задоволеність життям.

Спеціальність «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА» Освітня програма «ЛОГОПЕДІЯ»

Агапова Катерина,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Скрипник Тетяна Вікторівна,
д. психол. н, ст. наук. співроб.

СЕНСОРНО-ІНТЕГРАТИВНА ТЕРАПІЯ ЯК СКЛАДОВА КОМПЛЕКСНОЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Загальновизнаним у логопедичних та суміжних дослідженнях є безумовний зв'язок мовлення з іншими сферами психічного розвитку. Мовленнєва діяльність формується і функціонує в тісному зв'язку з усією психікою дитини, з різними її процесами, що мають перебіг у сенсорній, інтелектуальній та афективно-вольовій сферах. Ці зв'язки виявляються не тільки у дітей з нормотиповим, але й порушеним розвитком (Л. Виготський, Р. Левіна, М. Шеремет). При цьому, психіка дитини формується послідовно: одні психічні процеси передують і уможливають появу інших. Одним з фундаментальних рівнів, що зумовлює становлення передумов цілісного розвитку, у тому числі – ефективного мовленнєвого розвитку, є сенсо-моторна інтеграція.

Значущість сенсо-моторного виховання в системі корекційної роботи з дітьми дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями визнана видатними зарубіжними науковцями в галузі спеціальної психології та педагогіки (Ф. Фребель, М. Монтессорі), а також відомими представниками вітчизняної спеціальної психології та педагогіки (О. Тихеева, О. Запорожець, П. Усова, М. Бернштейн та ін.), які справедливо вважали, що повноцінний сенсорний розвиток є однією з базових компетентностей дитини дошкільного віку й сприяє розвитку її мовлення.

Здійснено ґрунтовні дослідження щодо поетапного становлення сенсо-моторної інтеграції та її впливу на цілісний розвиток дітей з особливими потребами (Дж. Айрес). На основі фундаментальних підходів М. Бернштейна та Дж. Айрес сучасні дослідники (О. Максимова, Т. Скрипник) здійснюють навчально-методичні розробки, спрямовані на послідовне становлення цілісного розвитку дітей з особливими потребами.

Незважаючи на наявність численних досліджень щодо важливості сенсорного виховання в системі логопедичної роботи з дітьми із загальним недорозвитком мовлення, слід зауважити, що на сьогоднішній день відсутні конкретні методи діагностики стану сформованості сфери сенсорної інтеграції та методи впливу на розвиток психічних функцій, що створюють передумови для ефективного мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Це зумовлює тему нашого дослідження: «Сенсорно-інтегративна терапія як складова комплексної логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення».

Мета дослідження полягає у розробленні науково обґрунтованого та експериментально перевіреного діагностичного інструментарію з дослідження стану сформованості сенсорної інтеграції та методики сенсорно-інтегративної терапії у контексті становлення передумов ефективного мовленнєвого розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Відповідно до теми дослідження було визначено такі завдання:

1. Здійснити аналіз сучасних науково-методичних досліджень щодо значення сенсорного розвитку для функціонування мовленнєвої сфери у дітей дошкільного віку. Розробити модель мовленнєвого розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення;
2. Визначити діагностичний інструментарій для дослідження особливостей мовленнєвого розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення та стану їхнього сенсорного розвитку;
3. Обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику сенсорно-інтегративної терапії, спрямовану на нормалізацію психофізичного стану дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення в цілому та їхнього мовленнєвого розвитку зокрема;
4. Систематизувати й узагальнити результати, отримані шляхом емпіричних досліджень, та здійснити їх кількісний і якісний аналіз;
5. Підготувати рекомендації для практиків та означити шляхи подальших досліджень.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження. Реалізацію мети та завдань дослідження забезпечено комплексом методів, серед яких: теоретичні – системно-структурний аналіз наукових джерел, порівняння, узагальнення; емпіричні – діагностичні та корекційно-розвивальні методики; математично-статистичні – для обробки отриманих числових даних. Передбачається розроблення методики сенсорно-інтегративної терапії, спрямованої на нормалізацію психофізичного стану дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення та їхнього мовленнєвого розвитку, та рекомендацій для практиків щодо формування підґрунтя мовленнєвого розвитку.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, діти дошкільного віку, комплексна логопедична робота, сенсорно-інтегративна терапія, мовленнєвий розвиток.

Войтова Віта,

магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»

Науковий керівник:

Супрун Ганна Володимирівна,

к. психол. н.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Формування самооцінки дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення є актуальною проблемою сучасної спеціальної психології та педагогіки.

Самооцінка є важливою складовою та водночас умовою формування особистості. Адекватна самооцінка за дослідженнями О. Конопкіна, Н. Круглова, О. Осницького, Н. Циркуна є не просто сумою окремих характеристик, але визначається як комплексне утворення, що бере участь у таких регулятивних функціях особистості: самоусвідомлення себе особистістю, спрямованість та рівень активності, саморегуляція та ставлення до соціуму. У роботах К. Абульханова-Славської, І. Дубровіної, І. Захарової, Б. Ломова розкривається роль адекватної самооцінки у здатності особистості зберігати стійкість та цілісність, забезпечуючи можливість залишатися самою собою.

У сучасних психолого-педагогічних джерелах розкривається вплив самооцінки на психічні стани особистості (К. Гуревич, В. Моросанова, Б. Теплов та ін.); становлення ігрової та навчальної діяльності (С. Чернобровкіна, В. Чиркова, J. Connell, W. Grolnick, R. Ryan та ін.); здатність регулювати та формувати міжособистісні стосунки з однолітками

(Ю. Міславський та ін.); формування центральних структур Я-концепції (М. Боришевський, А. Петровський, А. Сілвестру, О. Спіркін, Л. Уманець та ін.).

Дошкільний вік не випадково обрано для проведення нашого дослідження. В. Котирло, С. Кулачківська визначають цей вік як сензитивний період формування усвідомлення дитиною себе, становлення її мотивів у сфері міжособистісних стосунків. Тому важливо створювати умови для формування адекватної самооцінки, що дозволить дитині не тільки адекватно сприймати та оцінювати себе як індивідуальність, а й самостійно ставити перед собою цілі й завдання, зростати активною й самостійною особистістю, успішно соціалізуватися та розкривати власний потенціал.

На відміну від дітей із нормотиповим розвитком, у дітей із загальним недорозвитком мовлення мовленнєве порушення створює несприятливі умови для особистісного розвитку загалом та становлення самооцінки зокрема. У роботах О. Грїбової, І. Мартиненко, Л. Спірової, Т. Філічевої, Г. Чіркиної розкривається вплив зниженої комунікативної активності молодших школярів із загальним недорозвитком мовлення на їхню здатність об'єктивно оцінювати себе та однолітків. Така ситуація провокує хибне уявлення про себе (занижене або завищене), неповне, таке, що ґрунтується на несуттєвих ознаках, уявлення про дітей із таким типом мовленнєвого порушення. Отже, соціальний розвиток цих дітей належним чином не здійснюється. Окремі праці О. Слінько висвітлюють особливості міжособистісних стосунків у групі дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Однак, деякі аспекти становлення самооцінки дітей старшого дошкільного віку із цим мовленнєвим порушенням залишаються недостатньо вивченими.

Загальний недорозвиток мовлення, що супроводжується незрілістю окремих психічних функцій, емоційною неврівноваженістю, призводить до стійких порушень у комунікативній сфері, виступає негативним чинником у формуванні адекватної самооцінки дітей старшого дошкільного віку. На уточнення цих особливостей спрямоване наше дослідження.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити стан сформованості самооцінки дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури з проблем формування самооцінки дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення та з нормотиповим розвитком;
2. Визначити структурні компоненти самооцінки як продукту самосвідомості дитини старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;
3. Визначити особливості стану сформованості самооцінки дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;
4. Теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити ефективність комплексу занять із формування самооцінки у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження. Реалізацію мети та завдань дослідження забезпечено комплексом методів, серед яких: теоретичні — системно-структурний аналіз наукових джерел, порівняння, узагальнення; емпіричні — діагностичні; математично-статистичні — для обробки отриманих числових даних.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, діти старшого дошкільного віку, самооцінка.

Волокіткіна Валерія,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Таран Оксана Петрівна
к. психол. н., доц.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО АСПЕКТУ Я-КОНЦЕПЦІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Багатьом дітям із порушеннями мовлення, на відміну від дітей із нормотиповим розвитком, властива пасивність, сенситивність, залежність від оточуючих, схильність до спонтанної поведінки, неадекватна самооцінка. Відомо, що значені регулятивні функції в структурі особистості виконує «Я-концепція», яка є однією з центральних категорій психології особистості.

Проблема «Я-концепції» досить ґрунтовно розглядалась у психології (Р. Бернс, І. Кон, Г. Крайг, Ю. Матвеев, К. Роджерс, М. Розенберг, А. Начлаждян, Т. Шибутані та ін.). Поняття «Я-концепція» зародилося в 1950 роках у феноменологічній (гуманістичній) психології (Р. Берне, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс та ін.) та характеризувалось як цілісність людського «Я» і самовизначення особистості в мікросоціумі.

Зокрема, Р. Бернс досить широко розкрив зміст та структурні компоненти «Я-концепції» особистості. Науковець розглядає «Я-концепцію» як сукупність усіх уявлень (настанов) індивіда про себе, узгоджених із його оцінкою. Ця система охоплює оцінні уявлення, котрі виникають у результаті реакції особистості на саму себе, уявлення про те, як вона сприймається іншими та уявлення про те, як їй поводитися й надалі в соціумі.

У спеціальній психології проводилися дослідження з проблеми формування Я-образу у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку (М. Матвеева) та у молодших школярів із дитячим церебральним паралічем (О. Романенко). Результати дослідження проблеми «Я» у слабозорих молодших школярів і підлітків розкрито в наукових роботах В. Кобильченка. Ґрунтовно та системно розглянуто Я-концепцію у слабозорих дітей старшого дошкільного віку у роботах О.Таран.

Дослідженням самооцінки, що є емоційною складовою «Я-концепції», у дітей із порушеннями мовлення приділяли увагу Л. Волкова, М. Орешкіна, Л. Шипіцина. Своєю чергою, М. Орешкіна окреслила особливості самооцінки молодших школярів із загальним недорозвитком мовлення, а саме: низьку рефлексивність, що обумовлено труднощами вербалізації власного життєвого досвіду та нечіткістю уявлень про власну особистість загалом; зниження регулюючої функції, що проявляється в неадекватності сприймання ситуації, невмінні правильно визначити власні сили та можливості; підвищення захисної функції, що проявляється в ігноруванні або викривленні реального досвіду, виникненні емоційних бар'єрів, порушенні спілкування з однолітками та дорослими. Ці характеристики вказують на специфічні особливості Я-концепції дітей із порушеннями мовлення, які закладаються в дошкільному віці.

Р. Грановська підкреслює, що на думку більшості дослідників усвідомлення найтіснішим чином пов'язане з мовленням. Зазначимо, що самосвідомість це процес усвідомлення себе (за І. Чесноковою), як і схема – процес категоризації (за Ж. Піаже), отже формування понять про сферу Я у дитини є динамічним утворенням. Отже, наше дослідження концептуального аспекту Я-концепції зумовлено ідеями про словесно-мовленнєвий спосіб кодування інформації (Дж. Брунер, М. Холодна), який може бути найбільш проблематичним та актуальним для дітей з порушеннями мовлення.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити концептуальний аспект Я-концепції у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення та визначити ефективні напрямки його формування.

Для здійснення поставленої мети визначено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми сутності та формування Я-концепції у дітей при нормативному та порушеному розвитку;
2. Визначити стан сформованості концептуального аспекту Я-концепції у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;
3. Розробити методику формування концептуального аспекту Я-концепції у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;
4. Визначити ефективність запропонованої методики формування концептуального аспекту Я-концепції у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження. Реалізацію мети та завдань дослідження забезпечено комплексом методів, серед яких: теоретичні — системний аналіз наукових психолого-педагогічних джерел із проблеми сутності та формування концептуального аспекту Я-концепції у дітей при нормативному та порушеному розвитку; емпіричні — проведення констатувального та формувального експериментів щодо проблеми дослідження; математично-статистичні — для обробки отриманих числових даних, порівняння, узагальнення та формулювання обґрунтованих висновків.

Ключові слова: «Я-концепція», загальний недорозвиток мовлення, концепт, діти старшого дошкільного віку.

Гетьман Марина,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Бабич Наталія Миколаївна,
к. пед. н.

ФОРМУВАННЯ СКЛАДОРИТМІЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВИ СПРИЙМАННЯ ПРОСОДИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Мовленнєвий розвиток дитини – один із основних чинників становлення особистості в дошкільному дитинстві. Ступінь розвитку цієї сфери психіки визначає рівень сформованості соціальних і пізнавальних досягнень дитини: потреб, інтересів, знань, умінь та навичок, а також інших психічних якостей, що є основою особистісної компетентності.

Актуальність своєчасного мовленнєвого розвитку в дошкільному дитинстві визначається завданнями щодо створення оптимальних умов для найповнішого розкриття потенційних можливостей кожної дитини, які проявляються в усіх дитячих видах діяльності та пов'язані з комунікацією. Становлення всіх психічних функцій, психічних процесів, особистості загалом неможливе без міжособистісного контакту.

Варто наголосити, що спілкування є тією вирішальною умовою, яка визначає факт появи активного мовлення, строки його виникнення, темп розвитку й удосконалення в наступні періоди дошкільного дитинства. Питання про засвоєння складової структури слова в умовах порушеного мовленнєвого розвитку дуже важливе. Розв'язуючи це питання, потрібно брати до уваги труднощі, які виникають під час опанування складоритму дітьми із

загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). Для окресленої групи характерні такі труднощі: елізії, що виникають унаслідок скорочення складової структури внаслідок випадання цілих складів; додавання зайвого складу, особливо у разі збігу приголосних; персеверації, що проявляються в перестановці складів у слові; контамінації, що полягають в об'єднанні складових систем двох слів тощо.

Окреслені особливості у дітей із ЗНМ та способи подолання порушень складової структури слова досліджували Н. Бабич, А. Гвоздев, Б. Кітерман, Р. Лалаєва, К. Луцько, А. Маркова, Ю. Рібцун, В. Тищенко, Л. Трофименко Н. Швачкін. На думку науковців, опанування складової структури слова безпосередньо не залежить від опанування вимови окремих звуків, але спотворення які виникають, виступають причиною порушення складоритмічної сторони мовлення.

Вищезазначене засвідчує про необхідність розроблення методу корекції складоритмічної сторони мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Саме спроектована корекційна робота з урахуванням диференційованого підходу дозволить удосконалити стан звукоскладової структури слова у дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ; інтенсифікувати процес засвоєння слів різної складової структури; удосконалить операції звукового та складового аналізу та синтезу, що підвищить рівень готовності дитини до подальшого навчання.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити ефективність формування складоритмічної сторони мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення як передумови сприймання просодичної інформації.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми формування складоритмічної сторони мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;
2. Визначити стан сформованості складоритмічної сторони мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;
3. Розробити методику формування складоритмічної сторони мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення як передумови сприймання просодичної інформації;
4. Визначити ефективність застосування розробленої експериментальної методики та розробити методичні рекомендації щодо її використання у логопедичній роботі.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічних наукових джерел із проблеми формування складоритмічної сторони мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення; діагностика сформованості складоритмічної сторони мовлення у молодших дошкільників із нормотиповим розвитком та із загальним недорозвитком мовлення; кількісна та якісна обробка отриманих результатів дослідження; проведення формувального експерименту за допомогою розроблення та апробації методики формування складоритмічної сторони мовлення; перевірка ефективності формувального експерименту через обрахування статистичної значущості отриманих результатів дослідження; надання методичних рекомендацій щодо використання розробленої методики у логопедичній практиці.

Ключові слова: складоритмічна сторона мовлення, просодична сторона мовлення, загальний недорозвиток мовлення, діти молодшого дошкільного віку.

Лашкевич Ганна,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Бабич Наталія Миколаївна,
к. пед. н.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ МІЖПІВКУЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Реформування сучасної системи освіти в Україні пов'язано зі створенням Нової української школи, в якій діти з особливими освітніми потребами (ООП) займають рівноправне місце поруч із дітьми з нормотиповим розвитком. Для успішної реалізації потенційних можливостей дитини з ООП повинні бути створені оптимальні психолого-педагогічні умови навчання, виховання і розвитку, які б враховували мозкову організацію пізнавальних процесів. Практично в кожному виді навчальної діяльності можна виділити компоненти роботи як правої, так і лівої півкулі. Координація та взаємна доповнюваність півкулі головного мозку є необхідною умовою успішності школярів. Відсутність скерованості в роботі півкулі головного мозку призводить до різних порушень розвитку, труднощів у навчанні, поведінці, адаптації (дисграфія, дислексія, гіперактивність, девіантна поведінка тощо). До окресленої групи дітей належать молодші школярі з порушеннями писемного мовлення, для яких, незалежно від їх функціональної спеціалізації півкулі, характерний дисбаланс міжпівкульної взаємодії: блокування активності ведучої півкулі та перевантаження менш активної півкулі.

Питаннями порушень писемного мовлення у дітей різних нозологій займалися такі вчені: О. Андрєєва, О. Аркадьєва, Н. Баль, Р. Боскіс, А. Вєпрева, Б. Голдшгейн, Е. Данілавічюте, Н. Дроздова, В. Ільяна, Л. Зайцева, С. Заплатна, Л. Коваль, О. Корнев, Т. Лагун, Р. Левіна, А. Лібман, К. Луцько, Т. Мельніченко, С. Мухін, О. Ортон, Ф. Рау, В. Тищенко, Р. Ткачов, О. Харітонова, М. Хватцев, Н. Чередніченко, М. Шеремет та ін. Однак запропоновані науковцями методики не передбачали можливість їх використання вчителем або асистентом вчителя загальноосвітньої школи як елементів уроків.

Однією з інноваційних технологій, яка забезпечує активізацію мозкової діяльності, покращує стан вищих психічних функцій і сформованість міжпівкульної взаємодії, є нейропсихологічні вправи. Адже, при будь-якій асиметрії півкулі, необхідною умовою інтелектуальної активності дитини та її успішного навчання є розвиток саме міжпівкульної взаємодії (особливий механізм об'єднання лівої і правої півкулі мозку в єдину інтегративно цілісну систему).

Питання використання та ефективності нейропсихологічних вправ у логопедичній практиці в Україні вивчене недостатньо. На наше переконання, застосування окресленого підходу під час занять у навчально-виховному процесі уможливить покращення стану писемного мовлення молодших школярів. Відтак, дослідження впливу нейропсихологічних вправ для оптимізації міжпівкульної взаємодії у молодших школярів із порушеннями писемного мовлення дозволить збагатити сучасну логопедичну теорію та практику.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити ефективність інтегрованих комплексів для оптимізації міжпівкульної взаємодії в дітей молодшого шкільного віку з порушеннями писемного мовлення.

Відповідно до мети визначено такі **завдання:**

1. Проаналізувати стан розробленості у педагогічній теорії й освітній практиці проблеми формування міжпівкульної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями писемного мовлення;

2. Вивчити особливості сформованості міжпівкульної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями писемного мовлення;

4. Розробити та експериментально перевірити ефективність застосування інтегрованих комплексів для оптимізації міжпівкульної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями писемного мовлення.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження вбачаємо в міжгалузевому аналізі медичної та спеціальної педагогічної літератури. Для емпіричного дослідження обрано та адаптовано методику діагностики міжпівкульної взаємодії Т. Ахутіної, яка передбачає обстеження всіх мозкових структур та їхню взаємодію, що дозволить визначити особливості окреслених процесів у молодших школярів з порушеннями писемного мовлення. Проведення формувального експерименту передбачає розроблення та апробацію інтегрованих комплексів нейрофізіологічних вправ для оптимізації міжпівкульної взаємодії; перевірку їхньої ефективності через обрахування статистичної значущості отриманих результатів дослідження; надання рекомендацій щодо використання інтегрованих комплексів як альтернативи фізхвилинкам на уроках вчителями, асистентами вчителя, вчителями-логопедами тощо.

Ключові слова: особливі освітні потреби, міжпівкульна взаємодія, писемне мовлення, діти з порушеннями писемного мовлення, молодший шкільний вік, нейропсихологічні вправи.

Литвиненко Анна,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Мартинчук Олена Валеріївна,
к. пед. н., доц.

ВИВЧЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИМИ КОМАНДАМИ СУПРОВОДУ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. В Україні у зв'язку з прийняттям у 2017 році оновленого закону «Про освіту» активного впровадження набуває інклюзивна освіта. Питаннями науково-методичного та організаційного забезпечення інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) наразі опікується українська наукова спільнота та низка впливових громадських організацій (Благодійний Фонд Петра Порошенка, Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»). Водночас бракує достатньої уваги до проблеми визначення якості впроваджуваної інклюзивної освіти в освітньому українському просторі: не розроблено стандарти та критерії якості інклюзивної освіти для здійснення її експертної оцінки. Аналіз успішного європейського досвіду щодо методології та технологій вивчення якості інклюзивної освіти, напрацьованого Європейською агенцією спеціальної та інклюзивної освіти (European agency for Special Needs and Inclusive Education), уможливив виокремлення серед низки критеріїв такий, як успішна діяльність міждисциплінарної команди інклюзивного закладу освіти. Відомо, що якість надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами, зокрема з порушеннями мовлення, залежить не тільки від фахової компетентності кожного окремого фахівця, який працює з дитиною, а від готовності всіх учасників міждисциплінарної команди супроводу налагоджувати співпрацю один з

одним та застосовувати командний підхід (Е. Данілавичюте, А. Колупаєва, С. Литовченко, О. Мартинчук, С. Миронова, Т. Скрипник, Н. Софій, О. Федоренко, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.). Розроблення індивідуальної освітньої траєкторії – персонального шляху реалізації особистісного потенціалу учня (Закон України «Про освіту», 2017 р.) – передбачає здійснення якісної оцінки розвитку і особливих освітніх потреб дитини.

Мета дослідження полягає у вивченні уявлень учасників міждисциплінарних команд інклюзивних закладів освіти про індивідуальні особливості розвитку учнів 1 класів з порушеннями мовлення у контексті визначення їхніх особливих освітніх потреб.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження;
2. Розробити та апробувати методику вивчення уявлень учасників міждисциплінарної команди інклюзивного закладу освіти про індивідуальні особливості розвитку учнів 1 класів з порушеннями мовлення у контексті визначення їхніх особливих освітніх потреб;
3. Оцінити ефективність застосування розробленої методики та укласти рекомендації учасникам міждисциплінарних команд супроводу щодо вивчення індивідуальних особливостей розвитку та визначення особливих освітніх потреб учнів з ТПМ.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічних наукових джерел з проблеми вивчення індивідуальних особливостей розвитку та визначення особливих освітніх потреб учнів з порушеннями мовлення учасниками міждисциплінарних команд інклюзивних закладів освіти; розроблення методики вивчення уявлень учасників міждисциплінарної команди інклюзивного закладу освіти про індивідуальні особливості розвитку учнів 1 класів у контексті визначення їх особливих освітніх потреб; апробація розробленої методики; перевірка ефективності застосування методики; надання рекомендацій учасникам міждисциплінарних команд супроводу щодо вивчення індивідуальних особливостей розвитку та визначення особливих освітніх потреб учнів.

Ключові слова: індивідуальні особливості розвитку, особливі освітні потреби, порушення мовлення, міждисциплінарна команда супроводу, інклюзивна освіта, молодший шкільний вік.

Лишиленко Анна,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Мартинчук Олена Валеріївна,
к. пед. н., доц.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в контексті впровадження Нової української школи важливий акцент новозмін пов'язаний із забезпеченням умов для навчання, виховання і розвитку усіх дітей, в тому числі і дітей з тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ). Тому все більшої уваги потребує проблема психолого-педагогічного супроводу цих дітей в закладах освіти з інклюзивною формою навчання.

В Законі України «Про освіту» (2017 р.) зазначається, що психолого-педагогічним супроводом є «комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку».

Т. Скрипник визначає психолого-педагогічний супровід як пролонгований процес, який спрямований на попередження, виникнення чи усунення дестабілізаційних чинників, формування адаптивних функцій, забезпечення оптимального розвитку і здобуття якісної освіти дітьми в умовах закладу освіти.

Аналіз проблеми забезпечення ефективного психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами засвідчив, що дослідження у цьому напрямі активно здійснюються протягом останніх років і цікавлять чимало фахівців (В. Бондар, Е. Данілавичюте, А. Колупаєва, К. Луцько, О. Мартинчук, І. Мартиненко, Т. Скрипник, Н. Софій, О. Таранченко, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.). Нині накопичено результати досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, які забезпечили певні наукові передумови для теоретичного осмислення феномену психолого-педагогічного супроводу дітей з тяжкими порушеннями мовлення, що уможливило дослідження науково-методичних засад забезпечення такого супроводу в інклюзивних закладах освіти.

Викладене вище дає змогу поставити питання про доцільність розгляду особливостей психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями мовлення в інклюзивному середовищі, що уможливить забезпечення міждисциплінарною командою закладу освіти освітнього процесу з опорою на зону «найближчого розвитку» учня, його індивідуальні особливості, спеціальні потреби та потенційні можливості.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей психолого-педагогічного супроводу дітей з ТПМ в інклюзивному освітньому середовищі.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми організації психолого-педагогічного супроводу дітей з тяжкими порушеннями мовлення в інклюзивному освітньому середовищі;
2. Розробити інструментарій для вивчення психолого-педагогічного супроводу дітей з тяжкими порушеннями мовлення в інклюзивному середовищі;
3. Визначити особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з ТПМ в інклюзивному освітньому середовищі;
4. Створити рекомендації для забезпечення якісного психолого-педагогічного супроводу дітей з ТПМ в інклюзивному середовищі.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження вбачаємо в аналізі науково-методичної літератури з проблеми дослідження; розробленні інструментарію для вивчення особливостей психолого-педагогічного супроводу учнів з порушеннями мовлення на основі анкетування педагогів інклюзивних закладів освіти Дніпровського району м. Києва, батьків дітей з особливими освітніми потребами; кількісного та якісного аналізу отриманих результатів дослідження; наданні рекомендацій щодо забезпечення належного психолого-педагогічного супроводу в інклюзивному середовищі.

Ключові слова: діти з тяжкими порушеннями мовлення, психолого-педагогічний супровід, особливості психолого-педагогічного супроводу, інклюзивне освітнє середовище.

Лобай Роксолана,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Скрипник Тетяна Вікторівна,
д. психол. н, ст. наук. співроб.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ УЯВИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ КАЗКОТЕРАПІЇ

Актуальність дослідження. Складнощі мовлення на сьогодні є одним з найбільш поширених порушень розвитку серед дітей дошкільного віку. Мовленнєвий недорозвиток у дітей дошкільного віку виявляється різнопланово. Це може бути повна відсутність вокалізації (відмова мовленнєвої активності, мутизм); брак мовленнєвих засобів спілкування; складнощі розгорнутого мовлення; наявність мовлення, але з проявами фонетичного недорозвитку та лексико-граматичного тощо (Р. Левіна, Ю. Рібцун, Є. Соботович, Л. Трофименко та ін.).

На сучасному етапі в науково-методичних логопедичних працях все частіше підіймається питання вивчення мовленнєвого розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення (Н. Новотворцевої, Т. Філічевої, Г. Чиркіної, С. Шаховської та ін.), і зумовлено це тим, що кількість дітей цієї категорії з кожним роком зростає. Серед дітей з мовленнєвими порушеннями діти із загальним недорозвитком мовлення складають найчисленнішу групу – близько 40%.

Під загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) розуміють складне порушення мовленнєвого розвитку, що охоплює як звуковий, так і смисловий складники процесу мовлення.

Дослідники розкривають різні аспекти мовленнєвих порушень за умови ЗНМ: збідненість лексики, її неточність, функціональні заміщення з численними замінами слів та розширеннями їх значення (С. Шаховська); складнощі програмування змісту розгорнутих висловлювань та їх мовленнєвого оформлення (В. Тищенко, І. Марченко, М. Шеремет); порушення зв'язності і послідовності викладу, смислові пропуски, ситуативність і фрагментарність, складнощі зв'язного монологічного та фразового мовленням (Л. Вавіна, О. Жильцова, Р. Левіна та ін.).

У наукових працях приділено також увагу певним неврологічним, психологічним та нейропсихологічним порушенням, які притаманні дітям із ЗНМ. Зокрема, йдеться про порушення перебігу пізнавальних процесів, серед яких: пам'ять, мислення, увага, уява, сприймання, відчуття (О. Мастюкова, М. Рождественська, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко та ін.)

Незважаючи на численні роботи, присвячені вивченню психічних особливостей дітей із ЗНМ, вважаємо, що недостатню увагу приділено дослідженню у них такого психічного процесу, як уява. При цьому, встановленим є факт взаємозв'язку й взаємозалежності мовлення та уяви, на що вказували, наприклад, Л. Виготський та О. Лурія, О. Запорожець, Т. Репіна, Л. Панкратова, Л. Гурович.

Тому ми робимо припущення, що коригування мовленнєвої сфери у дітей з ЗНМ буде ефективним, якщо реалізувати таку психолого-педагогічну умову, як створення привабливого розвивального середовища, що буде сприяти виникненню та підтриманню уваги, уяви та мотивації дитини. Засобом для створення такого розвивального середовища ми обираємо казкотерапію, передбачаючи, що атмосфера казки, її сюжетна та емоційна складова уможливллять розвиток уяви, активізацію імпресивного та експресивного мовлення

дитини із ЗНМ, а певний порядок та архітектоніка казки сприятимуть формуванню мовленнєвої грамотності у побудові розгорнутих висловлювань та означенні просторово-часових координат.

Отже, значущість зазначеної проблеми, її недостатня науково-теоретична і методична розробленість зумовили вибір теми нашого дослідження: «Формування творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобами казкотерапії».

Мета роботи полягає у теоретичному та емпіричному дослідженні та обґрунтуванні впливу творчої уяви на розвиток мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Відповідно до теми дослідження було визначено наступні **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з питання мовленнєвого розвитку та формування творчої уяви дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;
2. Обґрунтувати вплив творчої уяви на збагачення пасивного та активного словника у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення та активізацію їхньої мовленнєвої діяльності;
3. Визначити показники розвитку уяви та складники розвитку мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;
4. Розробити методику формування творчої уяви дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;
5. Перевірити ефективність розробленої методики щодо показників мовленнєвого розвитку у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: використання комплексу методів, серед яких: теоретичні – вивчення і аналіз основних наукових робіт вітчизняних та зарубіжних науковців з питань формування творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ та їхнього мовленнєвого розвитку, системно-структурний аналіз наукових джерел, порівняння, узагальнення; емпіричні – діагностичні та корекційно-розвивальні методики; передбачається розроблення та впровадження методики формування творчої уяви для розвитку імпресивного та експресивного складників мовленнєвого процесу.

Ключові слова: ЗНМ, діти старшого дошкільного віку, уява, казкотерапія, імпресивне та експресивне мовлення.

Лісайчук Анна,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Таран Оксана Петрівна,
к. психол. н., доц.

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ КЕЙСІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день існує потреба у дослідженні емоційної сфери дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами у зв'язку з тим, що розвиток її емоцій та мовлення тісно переплітаються між собою. З метою розвитку емоційної компетентності необхідно передбачити гармонійне виховання різних почуттів і емоцій, а також формувати в дитини необхідні навички в керуванні своїми почуттями й емоціями (гнів, страх, гордість, занепокоєння, провина, сором, співчуття, жалість, любов та інші); навчити дитину розуміти свої емоційні стани і причини, що їх породжують.

Дошкільний вік характеризується бурхливим розвитком емоційної сфери, яка справляє величезний вплив на особистісний розвиток дитини, на оволодіння різними видами діяльності. Діти з порушеннями мовлення, як правило, мають труднощі у розумінні та вираженні емоцій, однак стан сформованості емоційної компетентності дошкільника має великий вплив на якість їх навчання, а також на міжособистісні відносини у соціумі. Важливо розуміти, що дошкільний вік найсприятливіший для вдосконалення та формування емоційної компетентності, тому важливо визначити як саме використання мультимедійних кейсів вплине на її розвиток та чи стане одним із поштовхів для запобігання проблем у навчанні та комунікації.

Особливості емоційної сфери дітей дошкільного віку із порушеннями мовлення досліджували К. Гончарук, Г. Волкова, Л. Зайцева, П. Лафрен'є, О. Леонт'єв, О. Орлова, Т. Поніманська, В. Селіверстов, О. Українець, Л. Шипицина, В. Шкловський, Р. Язиніна.

На основі своїх досліджень, вони виділили характеристики емоційної сфери у дітей із порушеннями мовлення, зокрема диференційованість і одноманітність емоцій, бідність або відсутність відтінків переживань, низький рівень розпізнання та розуміння емоцій.

Великий внесок також зробили такі науковці, як Ю. Афонькіна, М. Лісіна, В. Нікішина, Т. Череднікова, Г. Урунтаєва. Їх дослідження та розроблені методики уможливають аналіз та формулювання висновків про рівні сформованості емоційної компетентності у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні особливостей емоційної компетентності та визначенні шляхів її оптимізації засобами мультимедійних кейсів у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Відповідно до мети дослідження було визначено **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз розвитку та формування емоційної компетентності дітей старшого дошкільного віку в нормі та з порушенням мовлення;
2. Визначити особливості формування емоційної компетентності у дітей старшого дошкільного віку з порушенням мовлення;
3. Розробити методику формування емоційної компетентності у дітей старшого дошкільного віку з порушенням мовлення засобами мультимедійних кейсів;
4. Визначити ефективність формування емоційної компетентності засобами мультимедійних кейсів у дітей старшого дошкільного віку з порушенням мовлення.

Шляхи реалізації поставленої мети та завдань вбачаємо в аналізі науково-методичної літератури з тематики дослідження; діагностика сформованості емоційної компетентності у старших дошкільників з нормотиповим розвитком та із порушенням мовлення; кількісна та якісна обробка отриманих результатів дослідження; проведення формувального експерименту за допомогою апробації мультимедійних кейсів щодо формування емоційної компетентності; перевірка ефективності формувального експерименту через обрахування статистичної значущості отриманих результатів дослідження; надання рекомендацій щодо використання мультимедійних кейсів у психолого-педагогічній роботі.

Ключові слова: емоційна компетентність, емоційна сфера, діти старшого дошкільного віку, порушення мовлення, мультимедійні кейси.

Міщенко Марина,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Таран Оксана Петрівна,
к. психол. н., доц.

МОТИВАЦІЯ ДО ПОДОЛАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ ЯК ПРОВІДНИЙ ЧИННИК КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Мовленнєве спілкування є одним з перших видів діяльності, яким дитина оволодіває під час онтогенезу. Воно є універсальною умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства. У процесі спілкування дитина пізнає природний, предметний і соціальний світ у його цілісності й різноманітності, формує та розкриває власний внутрішній світ, свій образ Я, засвоює та створює культурні цінності, є при цьому активним суб'єктом взаємодії.

Низка досліджень присвячена проблемам корекції і розвитку мовлення дітей з порушеннями розвитку. Традиційно вчені приділяють багато уваги питанням обсягу, характеру і якості мовленнєвих навичок, знань, які повинні бути засвоєні дітьми даної категорії. Однак такий найважливіший компонент діяльності, як мотивація, загально визнаний усіма дослідниками як її "мотор" (О. Леонт'єв), виявляється за рамками детального аналізу фахівців. Тим часом, саме питання мотивації згадуються в роботах О. Алмазової, Т. Візель, В. Воробйова, Ж. Глозман, І. Козиної, Р. Левіної та ін. Це свідчить про актуальність вивчення проблеми мотивації дітей з порушеннями мовлення, передусім дітей із загальним недорозвитком мовлення, яке навіть на етапі наближення до норми має брак мотивації до мовленнєвої діяльності в цілому та мотивації до подолання мовленнєвого порушення зокрема. Тенденція до збільшення кількості таких дітей зберігається, тому актуальним залишається дослідження мотиваційної сфери як в теорії, так і в практиці спеціальної психології, педагогіки та логопедії.

Дослідження мовленнєвої мотивації та механізми її становлення у дітей дошкільного віку вивчалися в працях Л. Божович, В. Вілюнас, Є Ільїна, О. Леонт'єва, М. Лісіної та ін. Для дослідників беззаперечним є положення про те, що мовленнєва мотивація визначає якісні особливості мовленнєвого висловлювання, забезпечує успішність мовленнєвої діяльності та досягнення високого рівня її розвитку. Проблема мотиваційної сторони мовлення дошкільників із загальним недорозвитком мовлення спеціально не вивчалася, проте їй приділялася увага в ряді досліджень таких авторів, як М. Алексєєв, Д. Ушаков, Н. Жукова, Н. Серебрякова, Т. Філічева, Г. Чіркїна тощо.

У той же час дослідження з даної проблеми не носили системного, глибокого характеру, також не здійснювались спеціальні дослідження, спрямовані на вивчення особливостей мотивів мовленнєвої діяльності у дітей із загальним недорозвитком розвитку мовлення. Також не була до кінця виявлена специфіка виникнення мовленнєвої мотивації. Саме це і визначило актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити особливості мотивації до подолання мовленнєвих порушень та її роль у процесі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження мотиваційної сфери дітей старшого дошкільного віку;

2. Визначити міру сформованості мотивації до подолання мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;

3. Розробити та апробувати методику розвитку мотивації до подолання мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;

4. Розробити методичні рекомендації щодо формування мотивації до подолання мовленнєвого порушення у процесі корекції мовлення.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: Реалізацію мети та завдань дослідження забезпечено комплексом методів, серед яких: теоретичні – системно-структурний аналіз наукових джерел, порівняння, узагальнення; емпіричні – констатувальний та формувальний експерименти; математично-статистичні – обробка отриманих кількісних та якісних даних.

Ключові слова: мотиваційна сфера, порушення мовлення, мотивація до подолання порушень мовлення, загальний недорозвиток мовлення, діти старшого дошкільного віку.

Немерова Дар`я

магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»

Науковий керівник:

Супрун Ганна Володимирівна,
к. психол. н.

ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Міжособистісні стосунки супроводжують людину від народження до останніх хвилин її життя. Саме в процесі соціальних взаємовідносин формуються різні аспекти особистості. Одним із ключових засобів та формою людських стосунків є спілкування. Ця діяльність у психолого-педагогічній літературі визнана важливою умовою психічного розвитку. Особливості міжособистісних стосунків дітей з однолітками й дорослими в різних видах діяльності розкривають роботи О. Смирнової (пізнавальна, ігрова діяльність), Д. Ельконіна (ігрова діяльність), О. Кононко, Т. Піроженко (самостійна діяльність). Вплив взаємин на становлення самоідентифікації дошкільників вивчали М. Боришевський, М. Лісіна, А. Рузька та ін. Специфіку формування самих взаємовідносин у різновіковій групі дітей дошкільного віку досліджували А. Арушанова, В. Бутенко, В. Гербова, А. Давидчук, Т. Доронова, В. Щур та ін. Зокрема, Т. Репіна пропонує розглядати міжособистісні стосунки в групі однолітків як єдність таких структурних компонентів: поведінкового, емоційного та когнітивного. Такий підхід дозволяє цілісно та широко розкрити взаємовідносини у дитячому колективі. Однак особливості міжособистісних стосунків дітей із загальним недорозвитком мовлення мають свої відмінності в порівнянні з дітьми з нормотиповим розвитком.

Значні труднощі у формуванні образу-Я, розуміння себе та інших осіб під час міжособистісних стосунків у дітей із загальним недорозвитком мовлення розкривають роботи О. Грібової, Л. Спірової, Т. Філічевої та ін. У дослідженнях Б. Гріншпун аналізуються такі специфічні риси формування мовленнєвої діяльності дітей із ЗНМ під час взаємодії з однолітками: накопичення окремих слів, порушення глибини та змісту розуміння як окремих слів, так і фрази загалом, відсутність процесу спонтанного формування активного зв'язного мовлення.

Мовленнєва діяльність є провідним чинником формування соціальних контактів дошкільника. Тому обмеження дитини у цій сфері спричиняють суттєві особистісні відмінності, що негативно впливають на процес загальної соціалізації майбутньої

особистості. Здатність дитини старшого дошкільного віку з мовленнєвим порушенням формувати, підтримувати та розвивати стосунки з однолітками стає актуальною психолого-педагогічною проблемою. Створення адекватних умов для становлення означених соціальних компетентностей дитини дошкільного віку із порушеннями мовлення є важливим практичним завданням сучасної спеціальної педагогіки та психології.

Означене вище розкриває необхідність вивчення особливостей міжособистісних стосунків дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити особливості міжособистісних стосунків у групі однолітків старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми міжособистісних стосунків дітей дошкільного віку в колективі однолітків при нормотиповому розвитку та із загальним недорозвитком мовлення;

2. Визначити особливості поведінкового, емоційного та когнітивного компоненту міжособистісних стосунків старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення в групі однолітків;

3. Розробити методичні рекомендації щодо формування гармонійних міжособистісних стосунків у колективі однолітків дітей означеної категорії.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічних наукових джерел із проблеми міжособистісних стосунків дітей старшого дошкільного віку; діагностика особливостей поведінкового, емоційного та когнітивного компонентів міжособистісних стосунків дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення; кількісна та якісна обробка отриманих результатів дослідження; надання рекомендацій щодо формування гармонійних міжособистісних стосунків у колективі дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, дошкільний вік, міжособистісні стосунки, соціометрія.

Палієнко Ганна,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Луцько Катерина Василівна,
к. пед. н., ст. наук. співроб.

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ ІМАГОТЕРАПІЇ

Актуальність дослідження. Мовленнєві порушення обмежують комунікативні можливості дитини, сповільнюють розвиток особистісних якостей, ускладнюють її соціальну адаптацію (О. Лурія, Л. Виготський, О. Запорожець, О. Леонтєв, Є. Соботович та ін.).

Одним з найпоширеніших порушень психофізичного розвитку серед дітей дошкільного віку є загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ), специфіка якого полягає в системному порушенні всіх сторін і видів мовлення. При цьому найсуттєвіші недоліки виявляються під час засвоєння і використання дітьми цієї категорії лексики та граматики (Є. Соботович, М. Шеремет, Н. Бабич, Г. Супрун, В. Тищенко, Н. Чередніченко, І. Марченко та ін.). Дошкільна підготовка дітей включає розвиток пізнавальної сфери, здатності до спілкування (І рівень ЗНМ), оволодіння елементарними формами усного мовлення на основі

практичних умінь (відповіді на запитання, складання речення за моделями (II рівень ЗНМ), подальшого розвитку словникового запасу, граматичної структури та зв'язного мовлення (III рівень ЗНМ), формування потреби у мовленні.

Технології імаготерапії і казкотерапії, зокрема, спрямовані на розширення комунікативних можливостей дитини, розвиток здатності до відтворення «лікувального» образу та прийняття на себе ролей (героїв казки), до мобілізації власного життєвого досвіду при розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Обрання на себе ролей героїв казки та розкриття її змісту сприяє формуванню діалогічного та монологічного мовлення, подоланню емоційних та поведінкових труднощів при спілкуванні, реалізації власної розповіді в умовах навчальних та практичних ситуацій.

Отже, розроблення наукового підґрунтя використання казки у корекційно-виховному процесі з метою корекції порушень мовлення дітей є актуальним на сучасному етапі розвитку науки та практики спеціальної освіти, оскільки дозволить здійснити позитивний вплив на розвиток особистості в цілому.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити ефективність використання казки у розвитку зв'язного діалогічного і монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗМН III рівня.

Відповідно до теми дослідження було визначено такі **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ;
2. Дослідити та охарактеризувати особливості застосування казки в розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ;
3. Експериментально виявити ефективність методики «Прийняття ролей» у розвитку зв'язного мовлення;
4. Розробити методичні рекомендації щодо використання казки у розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ЗНМ.

Шляхи реалізації поставленої мети та завдань вбачаємо в аналізі науково-методичної літератури з тематики дослідження; вивченні рівня сформованості зв'язного діалогічного і монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення; розробленні методичних рекомендацій з використання казки у розвитку зв'язного мовлення у дітей зазначеної категорії; формуванні висновків на основі проведеного дослідження.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, діти старшого дошкільного віку, зв'язне мовлення, діалог, монолог, казка, імаготерапія, казкотерапія.

Палієнко Олександра,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»

Науковий керівник:
Луцько Катерина Василівна,
к. пед. н., ст. наук. співроб.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОТОРНИХ ФУНКЦІЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАЙКАННЯМ

Актуальність дослідження. У даний час зайкання є однією з гострих та складних проблем в логопедії, як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Наукова розробка проблеми зайкання у вітчизняній та зарубіжній логопедії пов'язана з іменами відомих психіатрів В. Гіляровського, Н. Неткачева, І. Сікорського. Такому порушенню як зайкання

присвячено численні наукові праці (Л. Арутюнян, Л. Белякова, Н. Власова, С. Давіденков, С. Доброгаєв, Є. Дьякова, Л. Журавльова, В. Кочергіна, В. Кондратенко, С. Конопляста, С. Корнєв, А. Кравченко, Н. Красногорський, З. Ленів, Т. Морозова, В. Селіверстов, А. Смірнова, М. Смірнова, В. Шкловський, Р. Юрова тощо).

У логопедії розроблений оригінальний підхід щодо оцінки клінічної картини заїкання. Виділення двох клінічних форм заїкання – невротичної і неврозоподібної – дозволяє найбільш повно оцінити не тільки судомні прояви у мовленні дітей, що заїкаються, але й особливості особистості як у початковий період розвитку заїкання, так і при його хроніфікації. Крім судомних запинок, заїкання містить у собі порушення вищої нервової діяльності, які пов'язані, в одних випадках, з органічним ураженням ЦНС, в інших випадках – з невротичною реакцією. Процес хроніфікації, який спостерігається при заїканні, викликає, як правило, вторинну невротизацію як реакцію особистості на основне захворювання, що робить заїкання складним патологічним процесом, що може супроводжувати людину все її життя.

У логопедичній практиці з дошкільниками із заїканням широко використовується основний вид діяльності дитини – гра. Це джерело її морального і розумового розвитку, умова формування особистості, її мовлення і навичок спілкування. Саме в грі найбільш ефективно можна здійснювати корекційний вплив на мовлення і особистість дитини, яка заїкається. Організуючи заняття (або окремі його частини), логопед у цій звичній і доступній для дитини формі спілкується з нею «на рівних», завойовує любов і довіру, долає її скутість і сором'язливість. Різноманітні ігрові ситуації, вміло створені логопедом, спонукають дитину до вільного мовленнєвого спілкування, відволікають її увагу від порушення, надають багаті можливості для здійснення цілеспрямованої психотерапії. Гра і сама по собі робить благотворний вплив на загальний психічний стан дитини, яка заїкається, викликає у неї зустрічну активність, зачіпаючи інтереси, розвиваючи фантазію, уяву. Все це підвищує ефективність корекційної роботи. У той же час ігрові прийоми звільняють дітей від стомлюючої, неприродної для їх віку роботи над удосконаленням власного мовлення.

Усе це зумовило потребу організувати теоретико-експериментальне дослідження, спрямоване на розроблення методики формування у дітей дошкільного віку із заїканням передумов до оволодіння моторними навичками в умовах спеціального закладу дошкільної освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність застосування комплексу спеціально розроблених ігрових вправ з метою формування, корекції та розвитку мовленнєвої моторики дітей дошкільного віку із заїканням.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання**:

1. Проаналізувати загальну та спеціальну літературу з проблеми заїкання;
2. Дослідити стан сформованості моторних функцій у дітей дошкільного віку із заїканням;
3. Визначити ефективні прийоми, методи та засоби формування та розвитку моторних функцій у дітей дошкільного віку із заїканням;
4. Розробити комплекс ігрових корекційно-розвивальних вправ, який сприятиме успішному формуванню моторних навичок і подоланню заїкання.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: Реалізацію мети та завдань дослідження забезпечено комплексом методів, серед яких: теоретичні – аналіз психолого-педагогічної, логопедичної, лінгвістичної та методичної літератури, узагальнення педагогічного досвіду; емпіричні – метод спостереження за дітьми під час проведення ігор та вправ, експериментальні методи (констатувальний та формувальний експерименти).

Ключові слова: заїкання, невротична та неврозоподібна форми заїкання, ігрова діяльність, моторні функції.

Панасюк Олена,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Бабич Наталія Миколаївна,
к. пед. н.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність теми. Відомо, що дошкільний вік є вирішальним етапом у закладанні фундаменту фізичного та психічного здоров'я дитини. У цей період відбувається інтенсивний розвиток органів і становлення функціональних систем організму в цілому.

Дослідження у галузі спеціальної педагогіки й логопедії засвідчують зростання з року в рік кількості дітей із порушеннями мовлення, для яких характерна низка симптомів, одним із яких є порушення мовленнєвого дихання, що найчастіше зумовлено неправильно сформованим фізіологічним вдихом і видихом. У зв'язку з цим, виникає потреба у проведенні додаткових заходів, які спрямовані на корекцію дихання, що в подальшому позитивно впливатиме на загальний стан здоров'я дитини.

Дихальна функція потребує тренування для вирішення таких завдань, як: нормалізація ритму дихання, збільшення сили дихальних м'язів, поліпшення повітряної провідності бронхолегеневого апарату тощо. У процесі виконання дихальних вправ відбувається оптимізація функції дихання, підвищується загальний рівень здоров'я дитини, що позитивним чином позначається й на мовленнєвому диханні також.

Дихання є складовою функціональної мовленнєвої системи. Периферичні органи слуху, дихання, голосу, артикуляції нерозривно пов'язані та взаємодіють між собою на різних рівнях під контролем центральної нервової системи. Кожен з органів мовлення має свою функцію і відхилення однієї із них спричиняє порушення діяльності інших органів. Отже, дихання відіграє важливу роль «пускового механізму» в утворенні звуків, а відтак, і їхній постановці при порушеннях звуковимови.

Правильно сформоване мовленнєве дихання у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення, зокрема із загальним недорозвитком мовлення, забезпечить швидке опанування звуками; здатність змінювати силу їхнього звучання; допоможе дотримуватися необхідних пауз та інтонацій; сприятиме збереженню плавності мовлення, впливатиме на його гучність; дозволить ефективно використовувати мовленнєву мелодику.

Питання розвитку мовленнєвого дихання у дітей із порушеннями мовлення досліджувалося низкою науковців. Зокрема, проблема диференціації ротового й носового видиху у дітей із ринолалією вивчалися А. Іпполітовою, С. Коноплястою; зняття напруги з м'язів усього тіла й органів артикуляції у дітей із заїканням – О. Пеллінгер, Н. Рождественською, оздоровлюючі та лікувальні дихальні методики – К. Бутейко, А. Стрельніковою; образна гімнастика – М. Норбековим тощо. Зміст цих методик полягає в усвідомленому контролі за всіма фазами та процесами дихання через тренування дихальних м'язів і регулювання роботи дихального центру, що впливає на оздоровлення організму.

Однак, на сьогодні відсутні дослідження саме здоров'язбережувальних технологій формування правильного мовленнєвого дихання у дітей із загальним недорозвитком мовлення, які б були спрямовані на: фізичний розвиток і зміцнення здоров'я дітей; розвиток фізичних якостей і рухової активності; цілеспрямований вплив на дихальну й голосоутворювальні функціональні системи організму з метою подолання порушення; оптимізацію корекційного процесу з використанням поліфункціонального обладнання. Використання нестандартного обладнання може слугувати різним цілям, маючи

поліфункціональний характер, та включати в себе такі комплекси, як: сухий басейн, фітболи, бульбашкову колону, підвісні конструкції, масажні килимки, фонотеку та ін.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й емпірично перевірити ефективність використання елементів здоров'язбережувальних технологій розвитку мовленнєвого дихання у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Відповідно до мети дослідження було визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми та окреслити особливості розвитку дихальної функції у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;

2. Дослідити та охарактеризувати стан розвитку мовленнєвого дихання у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення;

3. Розробити елементи здоров'язбережувальних технологій розвитку мовленнєвого дихання у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення в освітньому просторі та експериментально перевірити їх ефективність.

Шляхи реалізації поставленої мети та завдань вбачаємо в аналізі науково-методичної літератури з проблеми дослідження; розробленні діагностичного інструментарію щодо вивчення стану розвитку мовленнєвого дихання у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення; розробленні елементів здоров'язбережувальних технологій розвитку мовленнєвого дихання у дітей із загальним недорозвитком мовлення; формуванні висновків на основі проведеного дослідження.

Ключові слова: фізіологічне дихання, мовленнєве дихання, діти дошкільного віку, загальний недорозвиток мовлення, здоров'язбережувальні технології.

Поджара Альона

магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»

Науковий керівник:

Луцько Катерина Василівна,

к. пед. н., ст. наук. співроб.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АКТИВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВО-РУХОВОГО АНАЛІЗАТОРА У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що частина дітей дошкільного віку має труднощі активного функціонування активізації мовленнєво-рухового аналізатора відповідно до нормативних показників, що може призвести до уповільнення розвитку фонетико-фонематичного слуху, швидкості реакції на звернене мовлення, розуміння його змісту та на швидкість відповіді при сприйманні мовлення. У випадку, коли моторний компонент не повністю виконує свої функції у реалізації стосовно слухового, з'являються труднощі у писемному мовленні.

У працях багатьох зарубіжних і вітчизняних авторів (О. Баєв, Л. Виготський, Ж. Піаже, А. Соколов, Б. Станмиров та ін.) наявні відомості про зв'язок артикуляційних умінь і навичок та формування і розвиток внутрішнього мовлення дитини, яке обумовлює творення мисленнєвих процесів, їх змістове наповнення, психічну діяльність в цілому. Зокрема А. Соколов показав, що в процесі мислення внутрішнє мовлення представляє собою активний артикуляційний, неусвідомлений процес, протікання якого дуже важливо для реалізації тих психологічних функцій, в яких внутрішнє мовлення бере участь.

Дослідженню моторного компонента мовлення присвячені праці П. Анохіна, Б. Ананьєва, Н. Бернштейна, Л. Виготського, С. Рубінштейна, В. Смирнова. Моторна теорія

А. Леонтєва, Л. Чистович та ін. доводить, що в процесі слухання людина визначає значення керуючих моторних сигналів, необхідних для активізації мовлення, подібного почутому.

У роботах Р. Боскис, А. Лурія, С. Цветкової, Л. Чистович сприймання мовлення здійснюється на двох ступенях: власне сприймання та розуміння мовленнєвого висловлювання.

У дослідженнях Е. Данілавічюте, В. Ільяної, Л. Коваль, Р. Лалаєвої, Р. Левіної, Н. Нікашиної, Г. Каше, Ю. Рібцун, М. Савченко, Є. Соботович, Л. Спірової, В. Тищенко, Г. Чиркіної та ін. доведено, що основною умовою успішної корекції мовленнєвих порушень неодмінно є розвиток сприймання звуків мовлення. Л. Веккер вказував на тісний взаємозв'язок між сприйманням і мовленням, зазначаючи, що слухові, зорові чи кінетичні образи слів – окремий випадок психічних процесів – відповідають сенсорно-перцептивному рівню мовленнєвого сприймання, яке є невід'ємною частиною загального сприймання. Тож, можна зробити висновок, що нездатність дитини із ЗНМ цілеспрямовано сприймати мовлення тягне за собою і нерозуміння мовленнєвого висловлювання.

Розвиток мовленнєво-рухового аналізатора дитини, що відповідає її віковій нормі, в поєднанні зі слуховим компонентом сприяють оволодінню словником, граматичними категоріями, змістовому наповненню власних висловлювань та розумінню змісту зверненого мовлення.

При різних видах сприймання моторний компонент мовлення сприяє виявленню певного об'єкта з сукупності. Так, зорове сприймання пов'язане із зорово-моторною координацією, слухове сприймання починається з визначення джерела та напряму звучання подразнення шляхом повернення слухового аналізатора до джерела. І. Сеченов відзначив, що сенсорний і руховий апарати в процесі набуття досвіду з'єднані в єдину систему.

Незважаючи на наявність численних досліджень щодо рухового компонента мовлення та внутрішнього мовлення дітей із загальним недорозвитком мовлення, вважаємо, що недостатньо приділено уваги функціональним особливостям мовленнєво-рухового аналізатора та розробленню дієвих корекційних методів допомоги таким дітям.

Мета дослідження: теоретично і практично дослідити функціональний стан мовленнєво-рухового аналізатора у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення, його вплив на підвищення рівня їх мовленнєвого розвитку та визначити ефективні корекційні заходи педагогічних умов корекції в умовах дошкільного навчання.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання:**

1. Проаналізувати широкий спектр наукових джерел, виокремити положення, які стосуються активізації мовленнєво-рухового аналізатора та його впливу на формування й удосконалення усного мовлення;
2. Експериментально дослідити функціональні особливості моторного компонента при сприйманні усного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення та з нормотиповим мовленнєвим розвитком;
3. Експериментально дослідити біоелектричну активність головного мозку у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення при сприйманні мовленнєвих зразків з артикулюванням і при його виключенні (за даними електроенцефалографії);
4. Підготувати методичні рекомендації з активізації мовленнєво-рухового аналізатора у дітей дошкільного віку із затримкою мовленнєвого розвитку.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: теоретичний аналіз наукової літератури, вибір діагностичних методик вивчення ролі мовленнєво-рухового аналізатора у формуванні мовлення дітей з тяжкими порушеннями мовлення; проведення експериментальних досліджень функціональних особливостей моторного компонента при сприйманні усного мовлення у дітей з порушеннями мовлення та у дітей з нормотиповим розвитком мовлення традиційними та нетрадиційними методами; кількісна та якісна обробка

отриманих результатів дослідження; надання методичних рекомендацій з активізації мовленнєво-рухового аналізатора у дітей із затримкою мовленнєвого розвитку.

Ключові слова: активізація мовленнєво-рухового аналізатора, руховий центр мовлення, сприймання, розуміння мовлення, діти із загальним недорозвитком мовлення.

Філіпенко Дар'я,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Луцько Катерина Василівна,
к. пед. н., ст. наук. співроб.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. За допомогою мовлення людина спілкується з іншими людьми, передає інформацію, отримує нові знання. Процес мовлення передбачає, з однієї сторони, формування і формулювання думок мовленнєвими (мовними) засобами, а з іншої сторони, сприйняття мовних конструкцій та їх розуміння.

До теперішнього часу накопичено чимало теоретичних і експериментальних робіт у вітчизняній та зарубіжній психології з дослідження питань загальної природи мови та мовлення, її видів, функцій, механізмів, її ролі в загальному психічному розвитку (Е. Бейтс, Ш. Бутон, Л. Виготський, М. Жинкін, О. Леонтьєв, О. Лурія, Ж. Піаже, С. Рубінштейн, Д. Слобін, Т. Ушакова та ін.)

Стрімкий розвиток суспільства ставить перед системою освіти завдання виховання всебічно розвиненого покоління. Важливі роль та місце в розвитку особистості займає мовленнєва активність, що визначає її успішність у загальному психічному розвитку, пізнавальній діяльності, у становленні соціальних взаємовідносин, самореалізації, входженні в соціокультурну сферу, тобто пронизує усе людське буття.

Сьогодні вчитель початкової школи, відповідно до освітньої галузі «Мова і література», Державних стандартів початкової освіти, а також програм з рідної мови, повинен виробити в учнів комунікативні уміння, навички, які включають мовленнєву діяльність, яка, у свою чергу, не може відбуватися без достатнього рівня мовленнєвої активності.

Процес оволодіння мовленнєвими навичками значно ускладнений у дітей з тяжкими мовленнєвими порушеннями. Поняття «тяжкі порушення мовлення» (ТПМ) використовується для позначення мовленнєвих порушень первинного характеру без відхилень у стані фізичного слуху та інтелекту, що характеризуються своєрідністю структури порушення (патогенезу) і особливостями клінічної симптоматики. Мовленнєвий досвід дітей із ТПМ досить обмежений, мовні засоби, які вони використовують, є недосконалими і далеко не повністю задовольняють потребу усного спілкування. На фоні складного симптомокомплексу мовленнєвих і немовленнєвих порушень у таких дітей відзначається низька мовленнєва активність.

Спостереження за динамікою наукових досліджень дали можливість зробити висновок щодо посиленої уваги науковців до проблеми тяжких мовленнєвих порушень. Теоретичний аналіз та узагальнення наукових досліджень із проблеми вивчення порушень комунікативної діяльності у дітей з психофізичними вадами свідчить про особливу значущість питання формування сфери спілкування у дітей з тяжкими мовленнєвими порушеннями (Л. Виготський, П. Гальперін, О. Гвоздева, В. Давидова, Н. Жинкіна, Р. Левіна, М. Лисіної, Л. Лопатіна, О. Астюкова, О. Ушакової та ін.)

Але попри всебічне вивчення дитини з тяжкими мовленнєвими порушеннями, дослідження безпосередньо формування мовленнєвої активності залишилося поза увагою науковців. Аналіз спеціальної психолого-педагогічної науково-методичної літератури засвідчує відсутність визначення і обґрунтування теоретико-методичних засад та психолого-педагогічних умов формування мовленнєвої активності у дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Звідси, проблема формування мовленнєвої активності у дітей з тяжкими порушеннями мовлення молодшого шкільного віку потребує подальшого спеціального дослідження.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей формування мовленнєвої активності молодших школярів з ТПМ та створенні науково-обґрунтованої та експериментально перевіреної методики формування мовленнєвої активності у дітей з ТПМ.

Для реалізації поставленої мети дослідження було окреслено такі **завдання**:

1. Проаналізувати і узагальнити науково-теоретичні дані про трактування поняття «активності» у працях науковців; феномен «мовленнєвої активності», її характеристики, показники, умови розвитку та формування;
2. Визначити критерії та компоненти мовленнєвої активності у молодших школярів з ТПМ;
3. Розробити діагностичну методику вивчення мовленнєвої активності дітей молодшого шкільного віку з ТПМ;
4. Проаналізувати результати щодо стану сформованості мовленнєвої активності дітей молодшого шкільного віку з ТПМ;
5. Удосконалити корекційно-розвивальну методику формування мовленнєвої активності дітей молодшого шкільного віку з ТПМ та експериментально перевірити її ефективність.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження. Для вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс взаємопов'язаних методів, зокрема, теоретичні: аналіз, систематизація та узагальнення даних загальної і спеціальної психолого-педагогічної літератури з метою виявлення стану досліджуваної проблеми; аналіз навчальних програм, корекційних методик та методичних посібників з метою з'ясування сучасних підходів до корекційної роботи з дітьми молодшого шкільного віку з ТПМ; синтез, абстрагування й конкретизація з метою теоретичного обґрунтування методики формування мовленнєвої активності; емпіричні: спостереження за навчально-виховним процесом та ігровою діяльністю дітей молодшого шкільного віку з ТПМ, бесіди з дітьми, їхніми батьками, вчителями початкової ланки, логопедами, психологом та вихователями; психолого-педагогічний експеримент констатувального та формувального характеру; статистичні: кількісна та якісна обробка результатів обстеження та навчання дітей.

Ключові слова: мовленнєва активність, діти молодшого шкільного віку, діти з тяжкими порушеннями мовлення.

Федоренко Анастасія,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»

Науковий керівник:
Данілавичюте Еляна Анатоліївна
к. пед. н., ст. наук. співроб.

ФОРМУВАННЯ СКЛАДОРИТМІЧНОЇ СТРУКТУРИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ

Актуальність дослідження. Сучасні вітчизняні та зарубіжні дослідження свідчать про те, що чисельність дітей з мовленнєвими порушеннями збільшується з кожним роком

Л. Бартенева, О. Гриненко, Е. Данілавичюте, Л. Єфіменкова, В. Ільяна, Л. Коваль, З. Ленів, В. Литвиненко, Н. Манько, З. Пригода, Ю. Рібцун, Н. Савінова, Н. Січкачук, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко, Т. Філічева, Н. Чередніченко, Т. Швалюк, М. Шевченко та ін.). Це обумовлює виникнення в багатьох країнах інноваційних підходів для оптимізації освітнього процесу, створення нових, ефективних технологій для розвитку можливостей дітей з різноманітними порушеннями.

Загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ) є поширеним порушенням у дітей дошкільного віку. Вчені, які займалися вивченням цієї проблеми, відзначають стійкість даного дефекту і низьку динаміку його подолання. Тому порушення мовлення у дітей із системними мовними розладами зустрічаються як в дошкільному, так і в молодшому шкільному віці (Р. Лалаєва, Р. Левіна, В. Селіверстов, Є. Соботович, Н. Уфимцева, Т. Ушакова, Г. Чиркіна, О. Шахнорович та ін.).

Розвиток звуко-складової структури мовлення, є предметом досліджень в таких областях науки, як: психологія, лінгвістика, психолінгвістика, логопедія.

Процес засвоєння складового змісту слова тісно пов'язаний з мовленнєвим розвитком в цілому і зі станом фонематичних (сенсорних) або моторних (артикуляційних) можливостей дитини зокрема. Так, на думку Т. Ткаченко, звукова і складова структура слів посідає особливе місце в мовленнєвій системі відповідно до трьох її складових – фонетики, лексики і граматики. Важливість цього поняття пояснюється декількома причинами. По-перше, звуко-складову структуру слів дослідники відносять до просодичної сторони мовлення – фонетики (Т. Єгоров, Н. Швачкін і ін.). По-друге, це поняття тісно пов'язане з лексикою і семантикою, оскільки на практиці звуко-складові спотворення слів частіше проявляються в словах з малознайомим значенням (Р. Левіна, А. Маркова, Т. Ткаченко).

Слід зауважити, що характеристику голосу відносять до просодичних і екстралінгвістичних явищ. Звідси можна сказати, що просодика – це спільна назва таких ритміко-інтонаційних сторін бесіди, як висота, гучність голосового тону, тембр голосу, сила наголосу. Екстралінгвістична система – це включення в розмову пауз, а також різного роду психофізіологічних людських проявів: плачу, кашлю, сміху, зітхання. Просодичними і екстралінгвістичними засобами регулюється і потік бесіди, економляться мовні засоби спілкування, які доповнюють, замінюють словесні висловлювання, виявляють емоційні стани.

Автори, які приділяли увагу проблемі сприймання і відтворення звуко-складової структури слова у дітей різного віку (А. Аркін, Е. Винарська, О. Гвоздев, О. Леонтьєв, О. Лурія, А. Салахова і ін.), підкреслюють неоднозначність і складність цих процесів. У роботах В. Ковшикової, Р. Лалаєвої, А. Маркової, Є. Соботович, О. Усанової, Т. Філічевої виявлено взаємозв'язок процесів складового оформлення слова із засвоєнням його звукового складу, лексико-граматичних категорій, формуванням фонематичного аналізу.

Однак механізми порушень звуко-складової структури у дітей з різними формами мовленнєвої патології є ще й досі недостатньо вивченими. Таким чином, існує необхідність вдосконалення традиційних методів і прийомів, а також пошуку ефективніших науково обґрунтованих шляхів формування складової структури слів у дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей формування у дітей із ЗНМ складоритмічної структури мовлення, як передумови успішного сприймання просодичної інформації.

Задля досягнення зазначеної мети, було поставлено такі **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування складоритмічної структури мовлення у дітей дошкільного віку;
2. Експериментально дослідити складоритмічну структуру мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ;

3. Розробити методичні рекомендації формування складоритмічної структури мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічних наукових джерел з проблеми формування складоритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення; діагностика сформованості складоритмічної сторони мовлення у старших дошкільників з типовим розвитком та із загальним недорозвитком мовлення; проведення формувального експерименту за допомогою адаптованої нами методики «Складова структура слова: обстеження і формування у дітей з недорозвиненням мовлення»; кількісна та якісна обробка отриманих результатів дослідження; перевірка ефективності формувального експерименту через обрахування статистичної значущості отриманих результатів дослідження; надання рекомендацій щодо формування складоритмічної структури мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, складоритмічна структура мовлення, просодика, дошкільний вік.

Фірова Катерина,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Бабич Наталія Миколаївна,
к. пед. н.

ФОРМУВАННЯ ДІЄСЛІВНОЇ ЛЕКСИКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження зумовлена проблемою раннього виявлення, попередження та корекції порушень мовленнєвого розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). Мовлення розглядається як складна форма психічної діяльності людини, яке впливає на формування та розвиток психічних процесів. Воно здатне до регуляції поведінки та, власне, формування особистості (Л. Виготський, О. Лурія, О. Леонт'єв, Р. Левіна, Є. Соботович).

Питанням діагностики та подолання порушень мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення займалось багато вчених: Л. Андрусишина, Л. Бартенева, О. Гриненко, Б. Гриншпун, Е. Данілавічюте, Л. Єфіменкова, В. Ільяна, Л. Коваль, Л. Лопатіна, К. Луцько, Н. Манько, Ю. Рібцун, Н. Савінова, Н. Серебрякова, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко, Т. Філічева, Н. Чередніченко та ін.

У сучасній логопедичній термінології під поняттям «загальний недорозвиток мовлення» розуміють групу системних порушень мовлення, що проявляються в недорозвитку всіх його сторін (фонетико-фонематичної, лексичної та граматичної) у дітей із первинно збереженим інтелектом та нормальним слухом (Л. Волкова, В. Тищенко). Водночас типовими є відхилення в змістовій та вимовній сторонах мовлення, що призводить до грубих порушень у мовленнєвій діяльності. Загальноприйнято до основних симптомів даного дизонтогенезу відносити: тривалу відсутність у дитини мовленнєвого наслідування; відтворення переважно відкритих складів; наявність елізій звуків і складів у словах; значне розширення пасивного словника з уповільненим темпом його переведення в активне мовлення дошкільника (Р. Левіна, В. Орфінська, С. Шаховська). Активний словник даної категорії дітей дуже обмежений, пасивний значно ширший, але при цьому розуміння мовлення поза ситуацією є досить ускладненим. У дітей іменники зазвичай використовуються у називному відмінку, тому предметний словник невеликий, але наявний;

а от дієслова використовуються у початковій формі і в більшості випадків не узгоджуються з іменниками.

Саме лексика сприяє поповненню активного словника дітей із порушеннями мовлення за допомогою засвоєння значень нових та знайомих слів; уточненню та активізації словника, поглибленню розуміння значення вже засвоєних слів (І. Глущенко, О. Зикеєв, Р. Лалаєва, О. Ревуцька, Н. Серебрякова, Л. Спірова, В. Тищенко, Н. Трауготт, І. Холодар). Якщо розглянути процес оволодіння мовлення в онтогенезі, то добре помітно, що перші слова, хоч і спрямовані на предмет, але нерозривно пов'язані з практичною дією. Відповідно у дітей із типовим мовленнєвим розвитком дієслово використовується частіше, ніж інші частини мовлення, що так само дає можливість вважати його центральним членом речення. До цього ж, дієслово є багатозначним членом речення, яке часто доповнюється прийменниками. З лінгвістичної точки зору дієслово – це складне за своїми синтаксичними можливостями позначення через слово дії, процесів та станів.

Проблема формування лексико-граматичної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ займає одне з основних місць у сучасній практиці логопедії. Тому особливо важливим є своєчасне виявлення особливостей розвитку та формування дієслівної лексики у дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ I-II-го рівня з метою подальшого повноцінного функціонування їхнього мовлення й опанування в шкільному віці грамоти (навичками письма та читання).

Незважаючи на наявність численних досліджень, сучасних методик попередження та корекції порушень мовленнєвого розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення, вважаємо, що даному питанню недостатньо приділено уваги з метою розвитку мовлення у зазначеної категорії. Зокрема, недостатньо досліджено особливості формування дієслівної лексики у молодших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення I-II-го рівня. Усе означене й зумовило вибір теми магістерської роботи.

Мета дослідження полягає в розробленні наукового обґрунтованої та експериментально перевіреної методики формування дієслівної лексики у дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ I-II-го рівнів.

Відповідно до мети дослідження було сформульовано такі **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження формування дієслівної лексики у дітей дошкільного віку із ЗНМ;
2. Виявити стан сформованості дієслівної лексики у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення I-II-го рівнів;
3. Розробити, апробувати та експериментально перевірити методику формування дієслівної лексики у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення I-II-го рівнів;
4. Розробити методичні рекомендації щодо формування дієслівної лексики у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення I-II-го рівнів.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічних наукових джерел із проблеми формування дієслівної лексики у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення I-II-го рівнів; розроблення діагностичного інструментарію щодо визначення стану сформованості дієслівної лексики в означеній категорії дітей; проведення констатувального експерименту, а також кількісна та якісна обробка отриманих результатів дослідження; проведення формувального експерименту за допомогою розроблення та апробації методики формування дієслівної лексики; перевірка ефективності формувального експерименту через обрахування статистичної значущості отриманих результатів дослідження; розробка методичних рекомендацій щодо формування дієслівної лексики у дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення I-II-го рівнів.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, лексика, дієслівна лексика, діти молодшого дошкільного віку, формування, активний словник, пасивний словник.

Царенко Юлія,
магістрантка спеціальності
«Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник:
Тищенко Владислав
Володимирович,
к. пед. н., ст. н. сп.

ЛОГОПЕДІЯ В КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОМУ ПРОЦЕСІ XIX-XXI СТОЛІТЬ

Актуальність дослідження. Порушення мовлення відомі людству з давніх часів, оскільки вони неминучі в будь-якому суспільстві та в будь-якій історичній формації. Ставлення до них змінювалось від насмішок та зловтішань, коли порушення мовлення ставали основою для прізвиськ, а пізніше і прізвищ, до розуміння того, що люди з порушеннями мовлення потребують спеціальної допомоги і пошуків її шляхів і, врешті-решт, до формування цілісних систем логопедичної допомоги і підтримки осіб, які мають порушення мовленнєвого розвитку.

Від зародження логопедії як науки у другій половині XIX століття довгий час вона залишилась для суспільства маловідомою, про існування такого фаху як логопед знало лише вузьке коло спеціалістів, але поступово, з розширенням системи державної допомоги особам, які мають порушення мовленнєвого розвитку, з'являється усвідомлення того, що логопед є надзвичайно важливою і потрібною особою для формування у людини правильного усного і писемного мовлення, корекції різноманітних порушень мовленнєвого розвитку, а також відновлення мовлення у хворих на афазію. Це не лише привело до підвищення статусності професії логопеда, але й спричинило інтерес до різноманітних аспектів логопедичної роботи, що знайшло своє відображення у літературі, кіно, живописі, інших видах мистецтва, мас- і суб-культурах. Також про порушення мовлення завжди згадували як про одну з невід'ємних специфічних характеристик відомих історичних постатей.

Вивчення цієї проблеми є важливим не лише для усвідомлення місця логопедії в сучасному світі, але і для підвищення інтересу суспільства, фахівців, студентів, які опановують цей фах, та майбутніх абітурієнтів до логопедії як науки, до вивчення її історії, а також проблем, пов'язаних з колом її інтересів. Все це засвідчує актуальність зазначеної проблеми для науки та практики.

Серед науковців, які досліджували історико-педагогічні аспекти розвитку спеціальної освіти в Україні, слід зазначити М. Ярмаченка, В. Синьова, В. Бондаря, В. Золотоверх, О. Шевченко, О. Потапенко, С. Корнева, Т. Берник та інші. Однак цілісних спеціальних досліджень з названої нами проблеми ні в логопедії, ні в культурології не проводилось. Тому ми вважаємо за доцільне обрати наступну тему магістерської роботи – «Логопедія в культурно-історичному процесі XIX-XXI століть».

Мета дослідження: розробити методичні рекомендації з використанням науково обґрунтованих даних про взаємовпливи логопедії як науки та загального культурно-історичного процесу в Україні та світі для удосконалення процесу підготовки майбутніх логопедів, зокрема з навчальних дисциплін «Логопедія», «Спецпедагогіка з історією».

Для здійснення поставленої мети визначено такі **завдання:**

1. Проаналізувати та узагальнити літературні дані з проблеми дослідження та вивчити історичний шлях логопедії як науки; історичні формації, історичні та культурно-історичні події, що супроводжували її становлення та розвиток;

2. Визначити чинники взаємовпливу загального культурно-історичного процесу, з одного боку, та логопедії й предмета її вивчення – з іншого;

3. Узагальнити отримані науково-теоретичні й емпіричні матеріали та розробити рекомендації щодо їх використання у підготовці майбутніх логопедів під час викладання навчальних дисциплін: «Логопедія», «Спецпедагогіка з історією»; у профорієнтаційній та профконсультативній роботі з майбутніми абітурієнтами.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: реалізацію мети та завдань дослідження забезпечено теоретичним аналізом та узагальненням матеріалів науково-теоретичних, методичних та культурно-історичних джерел; застосуванням історичного та порівняльно-історичного методів, що дозволять дослідити виникнення, формування та розвиток логопедії в динаміці загального культурно-історичного процесу; методами систематизації та узагальнення науково-теоретичного та емпіричного матеріалу.

Ключові слова: історія логопедії, культурно-історичний процес, порушення мовлення, особи з порушеннями психофізичного розвитку.

Спеціальність «СОЦІАЛЬНА РОБОТА» Освітня програма «СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА»

Дроговоз Аліна

Магістрант спеціальності «Соціальна педагогіка»

Науковий керівник:

Журавель Тетяна Василівна

к. пед. н., доц.

ПРОФІЛАКТИКА ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Актуальність дослідження. Підлітковий вік – це час, коли відбувається багато змін, починаючи фізичними, закінчуючи фізіологічними, формуються інтереси, поведінка, а також з'являються інтереси до чогось нового.

Процес пізнання нового є важливим в житті кожної людини, адже під час цього процесу відбувається набуття життєвого досвіду.

Стається і таке, що хлопці та дівчата підліткового віку, вдаються до певних експериментів, що несуть за собою шкоду та небезпеку: вони долучаються до ризикованої поведінки.

Одним з основних небезпечних ризиків, якому піддаються підлітки в Україні, є ризик інфікування вірусом імунодефіциту людини.

Дане питання у своїх роботах піднімали Габора Л.І., Журавель Т.В., Зимівець Н.В.; Лях Т.Л., Спіріна Т.П.; Терницька С.В.; Тимошенко Н.Є.

Тому на мою думку, виникає питання профілактики даної інфекції саме у шкільному середовищі, тому що саме підлітковий вік більше за все схильний вчиняти необдумані вчинки, які несуть за собою, згідно статистики, жахливі наслідки.

У 2017 році в Україні за даними Центру громадського здоров'я МОЗ України було зареєстровано 14 667 нових випадки ВІЛ-інфекції (з них 2 158 дітей до 14 років).

Мета дослідження: виявленні та характеристики особливостей запобігання та профілактики ВІЛ/СНІДу серед підлітків.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення конкретних завдань, а саме:

1. На основі аналізу теоретичних джерел, визначити роль шкільного середовища у формуванні уявлень підлітків про ВІЛ – інфекцію та шляхи її передачі.

2. Виявити особливості формування безпечної поведінки щодо інфікування ВІЛ.

3. Організувати та провести дослідження щодо профілактики ВІЛ-інфекції серед молодших підлітків (11-15) ЗНЗ.

4. Проаналізувати результати проведеного дослідження та перевірити ефективність проведеної програми.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження. Реалізація мети та завдань передбачає ґрунтовний аналіз наукової літератури з теми дослідження, та розроблення програми профілактики з метою зниження статистики захворювання на ВІЛ-інфекцію.

Ключові слова. ВІЛ, ВІЛ-інфекція, ВІЛ-інфікована особа, ВІЛ-статус, Люди, які живуть з ВІЛ, Первинна профілактика, Статеві контакти, Підлітки груп ризику.

Клярська Юлія,
магістранка спеціальності «Соціальна
робота»
Науковий керівник:
Петрочко Жанна Василівна,
д.пед н., проф.

ФОРМУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАМОТНОСТІ БАТЬКІВ ЩОДО БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ШКОЛЯРІВ В ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ

Актуальність теми дослідження. В епоху інформаційних технологій проблема взаємодії людини й комп'ютера – надзвичайноактуальна. Інтернет-мережа стала одним із складників життя людини. Віртуальний світ замінює реальний, нівелює безпосереднє спілкування. На різних сайтах, форумах ховаються низка загроз, які впливають на нормальний розвиток підростаючої особистості.

Батьки як ніхто інший знають, що в руках дитини можуть стати небезпечними звичайні ножиці, молоток і ще багато речей. Визначальним фактором при цьому є те, які настанови, інструкцію дають батьки, аби уберегти дитину. Інтернет-мережа як інструмент доступу до будь-якої інформації може впливати на здоров'я, життя дитини прихованим чином чи двояко. Так, вільний доступ до інформації здатен закріпити знання про негативний вплив чогось, а може викликати бажання спробувати заборонене/спокусливе.

Велика відповідальність за дітей, й особливо школярів, покладена на дорослих, адже саме вони мають навчити і виховати юну особистість. Відтак, усім ї/родині закладаються основи поведінки дитини як у реальному світі, так і віртуальному.

Враховуючи зазначене, батькам слід приділяти серйозну увагу підвищенню обізнаності дітей про загрози Інтернет-мережі. Необхідно пам'ятати: по-перше, комп'ютер для школярів є інструментом навчання і розвитку, а не тільки розваг та ігор; по-друге, незважаючи на широкі можливості віртуального спілкування, комунікація в Інтернеті може замінювати реальні стосунки між людьми.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що обрана тема є актуальною як в теоретичному, так і практичному аспектах. Питаннями безпечної поведінки в Інтернет мережі займалися: Б. В. Булгаков, Б. А. Кочарян, О. Губарова, В. І. Литовченко, С. Д. Максименко, Д. Л. Желізняк, Л. М. Найдьонова.

Психолого-педагогічні уявлення про особливості сімейних взаємин досліджували М. А. Абалкіна, Т. В. Андрєєва, Ю. А. Бакуліна, Л. В. Гончар, І. В. Гребенніков, Т. А. Гурко, Е. Г. Ейдемільер, Е. С. Калмикова, С. В. Ковальов, М. М. Обозов, Ю. Н. Олійник, Л. Б. Шнейдер.

Отже, актуальність проблеми та її недостатня розробленість зумовили вибір теми дослідження: **«Формування комп'ютерної грамотності батьків щодо безпечної поведінки школярів в Інтернет-мережі».**

Об'єкт: комп'ютерна грамотність батьків щодо безпечної поведінки школярів.

Предмет: змістово-технологічне забезпечення формування комп'ютерної грамотності батьків щодо безпечної поведінки школярів в Інтернет-мережі.

Мета: на основі характеристики причин та факторів небезпечних дій школярів розробити та експериментально перевірити тренінгові програму з формування комп'ютерної грамотності батьків школярів в Інтернет-мережі.

Відповідно до мети визначено такі завдання дослідження:

1. Схарактеризувати причини і фактори небезпечних дій школярів.
2. Проаналізувати та узагальнити зміст існуючих програм, які допомагають уберегти школяра від негативного впливу Інтернет-мережі.

3. Виявити стан комп'ютерної грамотності батьків щодо безпечної поведінки школярів в Інтернет мережі.

4. Розробити й експериментально перевірити тренінгову програму з формування комп'ютерної грамотності батьків школярів в Інтернет-мережі.

Ключові слова: комп'ютерна грамотність, Інтернет-мережа, безпечна поведінка, батьки, школярі.

Корнієнко Марина

Магістр спеціальності

«Соціальна педагогіка»

Науковий керівник:

Міхєєва Оксана Юріївна

к. пед. н., доц.

ПРОФІЛАКТИКА ВПЛИВУ КІБЕРБУЛІНГУ НА ПІДЛІТКІВ

Актуальність теми дослідження: Згідно зі статистичними даними, в Україні на початок 2017 року нараховано 21,6 млн користувачів інтернету, частка підлітків становить 34,5 %.

Станом на сьогоднішній день найактивнішими користувачами мережі Інтернет є підлітки.

Із кожним роком кількість юних користувачів збільшується на 30%.

Інтернет у сьогоднішній день став невід'ємною частиною життя сучасних дітей, їх найближчим оточенням, джерелом знань про навколишній світ.

Інтернет мережа має неабиякий вплив на соціалізацію і становлення особистості і під час користування нею існує безліч небезпек, що можуть негативно вплинути на підлітків.

Першими у вивченні феномену насильства (булінгу) серед учнів є Д. Ольвеус, К. Дьюкс, А. Пікас, Е. Роланд, І. Конн. В світовій практиці питання прояву та профілактики кібербулінгу висвітлили в своїх роботах Л.А. Найдьонова, О.Т. Барішполець, що розглядають кібербулінг з точки зору медіа-компетентності. Теоретичні питання вияву та профілактики кібербулінгу висвітлили у своїх роботах також М. Робін, О. Лапа, О. Блискун, Є. Кулік. Зокрема, американські дослідники Р. Ковальські, С. Лімбер і П. Агатстон, розробили типологію поведінки, характерної для кібербулінгу.

Отже, актуальність роботи та недостатня її розробленість зумовили вибір теми дослідження: **«Профілактика впливу кібербулінгу на підлітків»**

Об'єкт: профілактична робота з підлітками

Предмет: профілактика впливу кібербулінгу на підлітків у ЗНЗ

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці ефективності комплексної програми профілактики впливу кібербулінгу на підлітків у ЗНЗ

Відповідно мети роботи визначені такі завдання:

1. Охарактеризувати поняття "кібербулінг" та визначити його складові
2. Визначити особливості прояву кібербулінгу у соціокультурному середовищі ЗНЗ
3. Проаналізувати рівні прояву кібербулінгу серед підлітків, розробити профілактичну програму, що спрямована на подолання даного явища та експериментально перевірити її ефективність

Ключові поняття: Кібербулінг, кібергрумінг, профілактика, ЗНЗ, підлітки, соціальне середовище, мережа Інтернет.

Коротаєва Анжеліка,
магістрантка спеціальності
«Соціальна педагогіка»
Науковий керівник:
Сапіга Світлана Володимирівна
к. пед. наук

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ВАГІТНИХ ЖІНОК

Актуальність дослідження. "Дитинство" та "материнство" – це два соціальні феномени, які надзвичайно тісно взаємопов'язані між собою та є вкрай чутливими до політичних, соціальних та економічних змін у суспільстві. Ставлення до материнства та дитинства у кожній країні вважається найкращим індикатором благополуччя та соціальної зрілості. Як показує статистика, сьогодні в Україні одна із сотні матерів залишає свою новонароджену дитину, щороку близько 200 тисяч українок переривають вагітність, при цьому 60% абортів роблять за бажанням жінки, 40% - за медичними показниками.

Часто причинами ранніх абортів, відмови матерів від новонароджених дітей у пологових будинках або ж девіантне материнство після народження дитини є надто юний вік матері, тяжкий матеріальний стан, відсутність необхідних знань і уявлень дівчат та жінок про сімейні стосунки і виховання дітей, відмова батька взяти на себе відповідальність за виховання та матеріальне забезпечення дитини.

Важливим для уникнення абортів, відмови від дітей і безвідповідального ставлення до батьківських обов'язків є формування у дівчат, жінок, майбутніх матерів, усвідомленого ставлення до створення сім'ї, народження дітей і їх виховання.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє констатувати той факт, що досліджувана нами проблема є складною як у теоретичному, так і в практичному плані. Питання соціально-виховної роботи з жіночою молоддю аналізували І. Братусь, О. Васильченко, Т. Голованова, І. Зверева, І. Ковчина, К. Левченко, К. Шалаєва та інші. Соціально-педагогічний аспект вивчення материнства як складової батьківства представлено в наукових роботах Т. Алексеєнко, Л. Буніної, Н. Гусак, В. Кравця, Н. Максимовської, Р. Овчарової, П. Щербаня.

Філософсько-культурологічні, етнографічні, історичні аспекти материнства як соціокультурного явища досліджували вітчизняні та зарубіжні фахівці: Е. Арід, Б. Вільям-Джонс, В. Кравець, Т. Магваза, Н. Пушкарьова, В. Раміх, Н. Чодороу та інші.

Теоретичні та практичні проблеми девіантного материнства розкривають праці І. Братусь, В. Брутман, Т. Гурко, О. Ісупова та інших.

Однак, потребує дослідження питання соціально-педагогічної підтримки вагітних жінок у соціальних центрах матері і дитини, оскільки результати даного дослідження можуть бути використані з метою оптимізації шляхів виходу з критичних ситуацій в період вагітності, та оптимізувати знання вагітних стосовно материнства.

Мета дослідження- теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність змісту, форм та методів соціально-педагогічної підтримки вагітних жінок у соціальних центрах матері і дитини.

У зв'язку з поставленою метою можна виокремити такі **завдання:**

1. Здійснити аналіз наукових джерел щодо розробленості проблеми підтримки вагітних жінок в існуючій соціально-педагогічній, психологічній, історико-філософській, соціологічній, правовій літературі.
2. Проаналізувати існуючу практику соціально-педагогічної підтримки вагітних жінок.
3. Розробити та апробувати програму соціально-педагогічної підтримки вагітних жінок в соціальних центрах матері і дитини.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз психологічної, історичної, соціально-педагогічної, соціологічної літератури, порівняння і синтез інформації; контент-аналіз програм щодо існуючої практики соціально-педагогічної підтримки вагітних жінок; включене спостереження, фокус-група, анкетування з метою визначення ставлення до проблеми підтримки вагітних жінок і аналізу результатів впливу; статистична обробка отриманих в ході дослідження даних.

Ключові слова: соціально-педагогічна підтримка, вагітність, вагітні жінки, материнство, соціальний центр матері та дитини.

Катеринич Анна
магістрант спеціальності
«Соціальна робота»,
Науковий керівник:
Фірсова Ірина Миколаївна

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДЦЮ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження. Люди з особливостями інтелектуального та психофізичного розвитку є однією з вразливих категорій населення. Ці люди в силу своїх фізичних, інтелектуальних чи психічних особливостей не завжди можуть стати повноправними членами суспільства. Відчуженість від активної дії в середовищі спричиняє сповільненню розвитку цих людей, що в загальному негативно впливає на рівень їх життя.

Наразі в Україні розвивається сфера послуг, яка має на меті покращити загальний психофізичний стан та соціальний статус даної категорії населення. Спектр можливих для застосування технологій та методів соціально-педагогічної роботи наразі є досить широким.

Одним з головних завдань соціального педагога є знайти максимально вірний, оптимальний підхід до роботи з дітьми та молоддю з особливостями інтелектуального розвитку, за допомогою якого можна було б мінімізувати використання вербальних методів комунікації та самовираження в роботі з заявленою категорією людей і які, в свою чергу, були б досить ефективними. На думку науковців, таким методом невербальної комунікації та самовираження є арт-терапія. Завдання арт-терапії полягає в тому, щоб допомогти людині виразити те, що «сидить» глибоко в середині її душі, допомогти знайти зовнішній прояв негативним емоціям, думкам та переживанням, які заважають нормальному функціонуванню людини в суспільстві. Саме в роботі з людьми з особливими потребами арт-терапія є тим інструментом соціально-педагогічної роботи, яка може сприяти ефективно подолати бар'єри в роботі фахівця соціально-педагогічної сфери з своїми клієнтами, допомогти краще пізнати людину, її внутрішній світ. Наразі застосування арт-терапії в соціально-педагогічній сфері не є достатньо поширеним методом роботи в Україні. Найчастіше воно обмежується лише використанням деяких методик у роботі з людьми з психічними вадами розвитку. Що стосується підготовки фахівців з арт-терапії в соціальній сфері, то в цьому в нашій державі є суттєві зрушення, оскільки є можливість навчатися цьому виду діяльності як окремому фаху в вищих навчальних закладах нашої держави.

Застосування арт-терапії, зокрема використання театральних технік, саме в роботі з людьми з особливими потребами може дати можливість цій категорії людей покращити свій психологічний стан, позбутися стресу, почуватися більш впевнено у житті, що, у

свою чергу, дасть поштовх до більш успішного їх функціонування в громаді та суспільстві в цілому.

На сьогоднішній день в Україні діє понад 59 театральних колективів за участю людей з особливостями психофізичного та інтелектуального розвитку, які ведуть активну мистецьку діяльність.

Метод театро-терапії у роботі з людьми з особливими потребами є поширений у країнах Європейського Союзу. Наприклад, в Польщі, кількість театральних колективів вимірюється сотнями. Громадські та неприбуткові організації дуже часто адаптують закордонні практики. Однак їхня діяльність є роздрібненою, і тому найбільшими перешкодами в існуванні театральних колективів є відсутність розроблених методик роботи та системи обміну інформацією.

Мета дослідження: розкрити потенціал арт-терапії як інструменту соціально-педагогічної роботи з людьми з особливостями психофізичного та інтелектуального розвитку.

Відповідно до мети сформульовано **завдання:**

1. Визначити основні підходи до розуміння поняття «арт-терапія»;
2. Теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити використання театро-терапії в роботі з людьми з особливостями інтелектуального розвитку ;
3. Розробити та апробувати тренінг з використанням театральних методів арт-терапії для осіб, які мають особливості інтелектуального розвитку з метою діагностики рівня їх соціально-психологічно адаптації.
4. Надати практичні рекомендації щодо використання методу театральномистецької діяльності у роботі з дітьми та молоддю з особливостями інтелектуального розвитку .

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичний аналіз основних поглядів на використання арт-терапії як інструменту соціально-педагогічної діяльності, її складових елементів та функцій; спостереження за роботою існуючих театральних колективів, в роботі яких беруть участь діти та молодь з особливостями інтелектуального розвитку та визначення значення та особливостей використання театральних технік в роботі з особами, що мають особливості інтелектуального розвитку; розробка та впровадження тренінгових занять з використанням театральних методів з метою визначення рівня соціально-психологічної адаптації осіб, які мають особливості інтелектуального розвитку.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, діти, молодь, особливості інтелектуального розвитку, арт-терапія, театротерапія, корекційний театр, психодрама, драмотерапія.

Лозко Андрій,
магістр спеціальності
«Соціальна педагогіка»,
Науковий керівник:
Міхеєва Оксана Юріївна
к. пед. н., доц.

ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ У СІМ'Ї

Актуальність дослідження – Жорстоке поводження з дітьми і зневага їхніми інтересами можуть мати різні види і форми, але їх наслідками завжди є серйозний збиток для здоров'я, розвитку і соціалізації дитини, нерідко й загроза її життю чи навіть є причиною смерті.

Насильство над дітьми свідчить про необхідність ретельного вивчення й розробки профілактичних заходів спрямованих на її вирішення, оскільки діти є найнезахищенішою, найуразливішою й майже повністю залежною від дорослих частиною суспільства.

Насильство розглядають у чотирьох площинах: правовій, моральній, суспільно-політичній та психологічній. У правовій площині більшість випадків насильства карається законом. Але проблема полягає в тому, що жертви насильства не завжди звертаються по допомогу до правоохоронних органів.

У контексті викладеної проблеми надзвичайно актуальною є соціально- правовий захист дитини від насильства і жорстокого поводження в сім'ї.

Враховуючи актуальність проблеми та зважаючи на недостатню дослідженість проблеми у сучасних умовах розвитку суспільства, обрано тему наукової роботи: Профілактика насильства щодо дітей у сім'ї»

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність розробленої автором методики виявлення дітей- жертв насильства в сім'ї для їх подальшого соціально-правового захисту від жорстокого поводження з ними.

Об'єктом дослідження є соціально-педагогічна робота у сфері соціально- правового захисту.

Предметом дослідження є методи і методики соціально-педагогічної роботи у сфері соціально-правового захисту дітей від насильства в сім'ї.

Відповідно до мети було визначено такі завдання :

1. Розкрити сутність, причини та наслідки явища насильства над дітьми.
2. Охарактеризувати зміст соціально-профілактичної роботи щодо жорстокого поводження з дітьми.
3. .Виявити рівень прояву насильства над дітьми та розробити профілактичну програму, спрямовану на попередження насильства над дітьми у сім'ї.
4. Експериментально перевірити ефективність розробленої профілактичної програми.

Ключові слова: дитина, насильство, сім'я, захист, проблеми.

Прищеп Максим,
магістрант спеціальності
“Соціальна робота”,
Науковий керівник:
Фірсова Ірина Миколаївна

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Актуальність дослідження. XXI століття вважають періодом стрімкого розвитку науки та інформаційно-комп'ютерних технологій, метою яких є полегшити життя людей та сприяти їх комфортному існуванню. Так ручну працю, яка переважала протягом багатьох століть, було замінено на автоматизовану роботу технічних приладів з використанням сучасних інформаційних технологій. Такі незвично чудові для минулого речі як літак, потяг, автомобіль, телефон тощо стали для сучасного суспільства звичними атрибутами щоденного життя.

Неймовірної популярності в житті сучасного суспільства набула мережа Інтернет, на позначення якої досить часто нині використовують термін «Всесвітня павутина». У сьогоднішньому інформаційно-технологічному суспільстві Інтернет є необхідним. Щодня кожен із нас використовує комп'ютерну мережу з різною метою: для освітніх потреб,

спілкування у віртуальному світі, розваг, перегляду відео, пошуку необхідної інформації тощо. Але, разом з тим, занадто активне та неконтрольоване використання Всесвітньої мережі може призвести до виникнення адиктивної, тобто залежної поведінки. Інтернет-адикцію (Інтернет-залежність) тлумачать як певну звичку чи нав'язливе прагнення до надмірного використання та проведення достатньої кількості часу в Інтернеті. За даними останніх наукових досліджень, Інтернет-адикцією страждають від 2 до 10% усіх користувачів всесвітньої глобальної мережі. До групи ризику належать здебільшого люди підліткового віку, сором'язливі за характером, з високим ступенем психологічної тривожності та низьким рівнем самооцінки, переважно інтроверти.

На сьогоднішній день проблема Інтернет-залежності все більше привертає увагу з боку досвідчених вчених та молодих науковців з різних країн. Вивчення впливу Інтернету на поведінку підлітків під час навчально-виховної діяльності нині є дуже актуальним питанням з точки зору соціально-педагогічних досліджень, що дає змогу попередити виникнення Інтернет-залежності у підлітків або вчасно виявити таку проблему та здійснити соціально-педагогічну профілактику Інтернет-залежної поведінки.

Аналіз науково-педагогічної літератури дає змогу зазначити, що тема є цікавою та разом з тим, складною в теоретичному та практичному значенні. Деякими аспектами Інтернет-залежної поведінки займаються вчені в галузі психології, педагогіки та соціології. Вперше термін Інтернет-залежність описав А. Голдберг. Значний внесок у вивчення цієї адикції зробили такі зарубіжні вчені, як М. Вебер, Д. Грінфілд, Дж. Грохот, Р. Девіс, М. Шоттон, К. Янг та інші. Серед вітчизняних науковців, що досліджували це питання, слід згадати А. Войскунського, Л. Кулікова, Н. Чудову, Н. Цветкову, А. Цветкова. Інтернет-залежна поведінка стала предметом дослідження таких українських науковців, як Т. Бальбот, Н. Бугайової, Г. Пілягиної, О. Чабан та Л. Юр'євої.

У 2008 році Інтернет-залежність була визнана фахівцями в галузі медицини офіційною хворобою. Залежними від Інтернету можуть бути люди різної вікової категорії, проте дослідження вказують на те, що найбільш вразливими до виникнення такої адикції є підлітки.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка комплексу засобів соціально-педагогічної профілактики залежної поведінки підлітків від користування мережею Інтернету.

Відповідно до мети дослідження визначаються наступні **завдання дослідження**:

1. Виявити фізіологічні, психологічні, педагогічні та соціально- педагогічні особливості розвитку людини у підлітковому віці.
2. На підставі аналізу психологічної, педагогічної, соціологічної та соціально-педагогічної літератури виділити специфіку впливу Інтернет-простору на поведінку підлітків.
3. Розробити та практично реалізувати комплекс засобів соціально-педагогічної профілактики залежної поведінки у підлітків від користування Інтернет-мережею.
4. Проаналізувати результати застосування комплексу засобів соціально-педагогічної профілактики залежної поведінки підлітків від користування мережею Інтернет.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження вбачаємо через аналіз педагогічної, соціальної, психологічної, соціально-педагогічної літератури; визначення причин виникнення Інтернет-залежної поведінки підлітків; проведення анкетування для виявлення залежності підлітків від Інтернету; створення профілактичної програми з використанням засобів соціальної реклами, яка буде застосовуватися в роботі з учнями старших класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: профілактика, Інтернет, залежність, підлітки, соціальна реклама.

Репка Марина,
магістрант спеціальності
"Соціальна робота"
Науковий керівник:
Міхєєва Оксана Юрїївна
к. пед. н., доцент

ФОРМУВАННЯ У ПІДЛІТКІВ УСВІДОМЛЕНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СПІЛКУВАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Актуальність теми дослідження: В останні роки соціальні мережі набули великої популярності як на території України, так і в усьому світі. З кожним днем все більше і більше користувачів мережі Інтернет реєструються і починають свою активну діяльність у нових соціальних мережах, які входять до переліку найвідвідуваніших українськими користувачами сайтів.

Все це пов'язано із розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, соціальні мережі почали відігравати надзвичайно важливу роль в житті будь-якого суспільства. До таких мереж залучено дуже велику кількість людей. У найбільших соціальних мережах кількість користувачів перевищує населення держав.

Орієнтуючись на зростання і розвиток нових інформаційних технологій, можна вже з упевненістю сказати, що зі збільшенням масиву доступної інформації трансформуються вміння, необхідні в сучасному суспільстві. Треба вміти обробити, відібрати інформацію, оцінити її достовірність. Також, у вільному демократичному суспільстві на перше місце виходить здатність і готовність оцінювати ситуацію критично, але без упередження, стереотипів, відокремлювати істину від брехні, самостійно знайти рішення і захистити свою істину ємними аргументами.

Можливість людини здійснювати дані операції об'єднується поняттям усвідомлене мислення. Таким чином, в сучасному світі це якість необхідно розвивати кожному.

Комунікаційні засоби стали невід'ємною складовою життя як дорослих, так і дітей у всіх сферах діяльності. Використання Інтернет-мережі за допомогою мобільних телефонів, персональних комп'ютерів та інших електронних приладів розширює комунікаційні, просторові та часові межі, які відкривають нові можливості для спілкування, освіти, праці, відпочинку та творчої самореалізації сучасного підлітка. Незважаючи на позитивну роль Інтернет-мережі, віртуальний простір та спілкування в ньому має значну кількість ризиків та загроз для підлітків (велика кількість спаму; залучення через спілкування в соціальних мережах до асоціальних організацій), що вимагає формування у підлітків критичного мислення, що стимулюватиме безпечну поведінку в соц. мережах.

Проблему поведінки підлітків в соціальних мережах розглядають російські та українські філософи (С. Михайлов, І. Опаріна, О. Прокопенко, О. Романов, О. Скородумова), педагоги (К. Гоцуляк Л. Жук, О. Пігузов, І. Смірнова), соціологи (І. Василенко, О. Путилова, М. Самелюк, О. Шеремет), юристи (Т. Кесареєва, Н. Лебедева, Д. Пушкін, В.М. Сазонова), психологи (І. Білоус, Т. Вербицька), соціальні педагоги (Т. Веретенко, Р. Вайнола, М. Снітко) маркетологи (О. Карий, Ю. Савченко, А. Шуліченко,)

Проблемі впливу соціальних мереж на формування поведінки підлітків присвячені праці А. Жичкіної, Р. Івакіна, Д. Матвієнка, О. Немиш, О. Романишина, І. Романова, І. Шевченка.

Отже, актуальність проблеми та недостатня її розробленість зумовили вибір теми дослідження: **«Формування у підлітків усвідомленого ставлення до спілкування у соціальних мережах».**

Об'єкт дослідження: спілкування підлітків у соціальних мережах.

Предмет дослідження: зміст та методи формування усвідомленого ставлення до спілкування у соціальних мережах.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка тренінгової програми, спрямованої на формування усвідомленого ставлення до спілкування у соціальних мережах.

Відповідно до мети дослідження визначаються наступні **завдання дослідження:**

1. На основі аналізу психологічної, педагогічної та соціально-педагогічної літератури визначити особливості спілкування підлітків у соціальних мережах.

2. Виявити особливості розвитку підлітків під впливом соціальних мереж.

3. Розробити тренінгову програму, спрямовану на формування усвідомленого ставлення до спілкування у соціальних мережах.

4. Експериментально перевірити ефективність розробленої тренінгової програми формування усвідомленого ставлення до спілкування у соціальних мережах.

Ключові слова: соціальна мережа, усвідомлене ставлення, спілкування, підліток.

Ніколаєва Дар'я,

магістрант спеціальності

«Соціальна педагогіка»,

Науковий керівник:

Малков Дмитро Юрійович,

к.пед.н., доц.

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Актуальність дослідження. Політичні, економічні та культурні зміни, які мають місце у сучасному суспільстві висувають нові вимоги до викладача, в тому рахунку і до рівня його професійної культури. Педагогічна наука сприяє визначенню значимості та розвитку людської індивідуальності як основу позитивного розвитку суспільства при цьому велика увага звертається на професійну підготовку. Одним з пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти, як визначено в Національній доктрині розвитку освіти в Україні, є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження наукових та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. Розв'язання складних завдань може лише нова генерація викладачів – професіоналів, покликаних розвивати професійні здібності, виявляти таланти та формувати особистість кожного студента як майбутнього фахівця з вищою освітою

Індивідуальний або особистісний імідж сучасного педагога одна з малодосліджених проблем. Дане питання у своїх дослідженнях піднімали : Горчакова В., Гузій Н., Калюжний А., Мітіна Л., Панасюк А., Перелигіна Е., Шепель В., Заверіка Н., Зверева І., Савченко О . Досі не було розроблено системи роботи з формування педагогічного іміджу у магістрів, що потенційно є майбутніми викладачами, в процесі педагогічної практики.

Тому виникає необхідність створення теоретичної моделі для опису іміджу сучасного педагога, його структурних компонентів та механізмів формування у магістрів під час педагогічної практики. Цим було обумовлено вибір теми наукового дослідження

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати і експериментально перевірити тренінгову програму з формування іміджу майбутніх соціальних педагогів в ВНЗ

Відповідно мети роботи визначенні такі **завдання:**

1. На підставі аналізу літератури визначити поняття імідж соціального педагога ;

2. Проаналізувати існуючі програми формування іміджу фахівця соціальної сфери;

3.Розробити тренінгові програму з формування іміджу майбутнього соціального педагога в ВНЗ;

4.Критерії сформованості майбутніх соціальних педагогів;

5.Проаналізувати результати ефективності тренінгової програми з формування іміджу майбутнього соціального педагога в ВНЗ.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження. Реалізація мети та завдань передбачає ґрунтовний аналіз наукової літератури з теми дослідження, опитування майбутніх соціальних педагогів в ВНЗ з метою теоретично обґрунтувати, та розроблення тренінгової програми студентів з метою експериментально перевірити формування іміджу майбутніх соціальних педагогів в ВНЗ.

Ключові слова: імідж, іміджологія, критерії сформованості іміджу

Трібе Антон

Магістрант спеціальності
«Соціальна педагогіка»

Науковий керівник:

Веретенко Тетяна Григорівна

к. пед. н., проф.

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПІД ЧАС ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТІВ

Актуальність теми дослідження. Розвиток та формування безпечної поведінки старшокласників є одним із головних моментів розуміння цінності життя, збереження свого фізичного, психічного і соціального здоров'я. Високий ризик загрозливих ситуацій: пожежі, ДТП, нещасні випадки, зв'язок з неформальними об'єднаннями, терористичними угрупованнями, створює високий рівень загрози для власного життя через нехтування елементарними правилами.

Образ безпечного, технологічного світу постає перед людством на початку ХХІ ст., але в той же час тероризм, як негативне соціальне явище, набуває нових форм і методів, за рахунок сучасних технологічних та технічних засобів, та несе в собі велику загрозу.

На міжнародному рівні діють документи: «Європейська стратегія безпеки» (2003), «Резолюція ООН №1566 від 08.10.2004». Формування безпечної поведінки розглядається в Законі України: «Про охорону дитинства» (2001), «Про захист суспільної моралі», Закон України «Про боротьбу з тероризмом» (20.03.2003).

Закон України «Про боротьбу з тероризмом» дає чітке визначення поняття «тероризм». Тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування з метою досягнення злочинних намірів.

Безпека життєдіяльності людини розглядалася вітчизняними педагогами (А.Макаренко, М. Корф, О.Сухомлинський), погляди яких спрямовані були на важливі для людини потреби: фізичне та моральне здоров'я, соціальна захищеність, безпека життя. Різні аспекти формування безпечної поведінки розглядають такі вітчизняні науковці: Снітко М.А. «Формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі», Петрунько О.В. «Формування безпечної сексуальної поведінки у молоді».

Розвиток у старшокласників стійких морально-вольових якостей створює умови для формування безпечної поведінки, які сприяють вихованню почуття захищеності та безпеки, а також алгоритму дій під час ситуацій, які загрожують людині або її найближчому оточенню.

Проблема прояву тероризму полягає в реальній загрозі національної та міжнародної безпеки, жорсткі терористичні акти викликають велике занепокоєння в світі. Причинами

скоєння терористичних атак можуть бути: етнічні, релігійні, політичні, соціально-економічні вищі. Зафіксовані факти намагання залучення старшокласників до різних терористичних угруповань («Ісламської держави»). Своїм руйнівним впливом терористи підривають у людей віру в правопорядок та чесність, а також відверто ставлять себе вище міжнародних прав.

Факт існуючих на території України прихильників терористичних організацій дає підстави для розгорнутих просвітницьких та профілактичних заходів, які сприяють формуванню безпечної поведінки у молоді і алгоритму дій під час терористичних атак. Складні соціально-політичні події позначаються на життєдіяльності старшокласників, ймовірність терористичних атак стають великою загрозою, що потребує великої уваги та підтримки з боку держави та фахівців соціально-педагогічної сфери з формування безпечної поведінки. Недостатня розробленість як практичної, так і теоретичної частини цього питання має велике значення для соціально-педагогічної роботи з старшокласниками.

Метою роботи є теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити тренінгову програму з формування безпечної поведінки старшокласників під час терористичних актів. Визначити алгоритм безпечних дій старшокласників під час терористичних актів.

Відповідно до мети були визначені наступні **завдання**:

1. Здійснити теоретико-методичний аналіз формування безпечної поведінки старшокласників під час терористичних актів як соціально-педагогічна проблема.
2. Визначити стан сформованості безпечної поведінки старшокласників.
3. Розробити освітні та профілактичні заходи, спрямовані на формування безпечної поведінки при терористичних актах в ЗНЗ.
4. Здійснити аналіз ефективності дослідно-експериментальної роботи з формування безпечної поведінки старшокласників під час теоретичних актів.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: аналіз наукових соціально-педагогічних, психологічних праць, присвячених проблемі дослідження, з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя соціально-педагогічної роботи з формування у старшокласників безпечної поведінки під час терористичних атак; авторська анкета для виявлення рівня обізнаності старшокласників алгоритму дій під час терористичних атак; визначення змісту та технологій особливостей формування безпечної поведінки у старшокласників у закладах освіти та закладах відпочинку.

Ключові слова: старшокласники, безпечна поведінка, тероризм, терористичний акт.

Чугуй Наталія

Магістрант спеціальності

«Соціальна робота»,

Науковий керівник:

Малков Дмитро Юрійович

к.пед.н., доц.

ПРОФІЛАКТИКА ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Актуальність дослідження. Для сучасної України проблема делінквентної поведінки набуває особливої актуальності, тому що за останні роки значно зросла кількість відхилень у поведінці неповнолітніх, поширюється дитяча безпритульність, зростає злочинність серед неповнолітніх, алкоголізм, наркоманія, жебрацтво, збільшується кількість молодіжних неформальних об'єднань з деструктивною спрямованістю та інших негативних проявів, ініціаторами яких стають неповнолітні.

Проблема делінквентної поведінки, насамперед, є міждисциплінарною проблемою, тому за останнє десятиріччя кількість наукових праць та досліджень з цієї тематики значно зросла, що дає нам поштовх усвідомити значущість і актуальність проблеми на сучасному етапі розвитку суспільства. Вивчення явища делінквентної поведінки досліджується в різних галузях науки: кримінології, психології, педагогіці, соціальній педагогіці та медицині.

Визначення категорії «Делінквентна поведінка» висвітлено в роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників Т. Алексєєнко, О. Безпалько, М. Галагузова, М. Головатий, Э. Дюркгейм, М. Єнікєєв, О. Змановської, Н. Клішевич, А. Коэн, Е. Крайніков, Г. Кривоніс, П. Коєва, А. Лічко, В. Лютий, В. Менделевича, Р. Мертон, П. Павленок, М. Панасюк, О. Пристанська, М. Руднева, І. Саламатіна, Э. Сатерленд, Й. Стоїменов, М. Стоїменова, Т. Федорченко, А. Хоміч, З. Шевців, Л. Шнейдер та ін.

Проблему делінквентної поведінки в своїх роботах розглядали: М. Фіцула зміст та напрями соціально-педагогічної роботи з підлітками з делінквентною поведінкою; І. Зверева, А. Капська, С. Харченко загальні проблеми соціально-педагогічної та соціальної роботи з неповнолітніми, схильними до протиправної поведінки; С. Болтівець, Ю. Гербеєв, Е. Костяшкін, Г. Медведєв, В. Оржеховська, О. Пилипенко соціально-педагогічні причини виникнення асоціальної поведінки неповнолітніх; С. Белічева, С. Ковальов психологічну специфіку правопорушень неповнолітніх; І. Козубовська, Т. Колесіна, І. Парфенович, Г. Пономаренко профілактику девіантної поведінки неповнолітніх; В. Лютий інноваційні підходи до профілактики девіантної поведінки.

Мета дослідження: визначити зміст та форми профілактики делінквентної поведінки; розробити тренінгову програму з профілактики делінквентної поведінки молодших підлітків загальноосвітніх навчальних закладів та експериментально перевірити її ефективність.

Відповідно до мети роботи були визначені **завдання:**

1. На підставі аналізу наукової літератури визначити причини виникнення делінквентної поведінки
2. Здійснити теоретичний аналіз програм профілактики делінквентної поведінки підлітків
3. Дослідити фактори впливу на формування делінквентної поведінки підлітків
4. Розробити та впровадити тренінгову програму з профілактики делінквентної поведінки підлітків ЗНЗ

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз наукової літератури з метою визначення основних наукових підходів до профілактики делінквентної поведінки підлітків; порівняння, класифікація, узагальнення для з'ясування змісту базових понять дослідження; визначення напрямів роботи, технологій соціально-педагогічної роботи з профілактики делінквентної поведінки підлітків; розроблення програми, спрямованої на попередження делінквентної поведінки серед підлітків; кількісно-якісний аналіз результатів тренінгової програми для оцінки ефективності дослідження.

Ключові слова: делінквент, делінквентна поведінка, профілактика, соціально-педагогічна профілактика, технологія соціально-педагогічної роботи.

Ховратов Іван,
магістр спеціальності
"Соціальна робота"
Науковий керівник:
Клішевич Наталія Анатоліївна
к.пед.н. , доц.

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Актуальність теми дослідження: Звичне розуміння лідерства зараз – бажання індивіда бути першим у певній справі. Активна позиція людини, яка намагається задовольнити свої потреби, розуміється нами як лідерство, а людина, що здійснює цю діяльність, стає лідером. Однак, як відомо «лідер» – це людина, що має послідовників. Безперечно, соціальний педагог має бути прикладом у своїй соціально педагогічній діяльності.

Зростання лідерського потенціалу безпосередньо впливає на професійне становлення майбутнього спеціаліста. Адже сучасні реалії потребують особливих професійних навичок соціального педагога. Пріоритетними зараз є: універсалізм, здатність орієнтуватися у сучасних змінах суспільного устрою. Необхідним для постійного позитивного розвитку суспільства є спеціаліст, який прийматиме самостійні рішення, відрізняється мобільністю, динамізмом та конструктивністю мислення.

Однак, для того щоб людина стала визнаним лідером, відмінної освіти й відповідного досвіду роботи недостатньо. Культура лідерства - це щось більше, ніж особистість одного лідера. Це мережа взаємин, точок зору, переконань і моделей поведінки, які так чи інакше можуть стосуватися організації. З часом люди змінюються, а культура лідерства залишається. Її живлять енергією виняткові люди - лідери, які формують взаємини, що ґрунтуються на повазі, відкритості, довірі й співробітництві. Лідерство потребує використання нових і складних умінь мотивувати, впливати й підтримувати. Безперечно, потрібно розвивати в собі ті особистісні характеристики, які допоможуть бути ефективним лідером, до якого будуть прислухатися люди і готові працювати на результат. Адже, не можна стати лідером за один день – це довгий процес, який потребує багато часу.

Головними умовами формування лідерського потенціалу у майбутніх фахівців є: спрямованість підготовки на самореалізацію, вияв і розвиток творчих можливостей лідерів, формування в них ставлення до себе і до інших, як до цінності; здійснення своєчасної діагностики професійних здібностей, актуальних особистісних пріоритетів і цінностей. Важливим чинником, що впливає на успішну підготовку лідера є також його емоційна компетентність, як готовність і здатність гнучко управляти емоційними реакціями: власними та інших людей, адекватно до ситуацій і умов, що змінюються.

Специфіка лідерства виявляється у способах вирішення проблем, задач, суперечностей і соціальних конфліктів. Основними способами є компроміс, узгодження, взаємні поступки, консенсус.

Науковці які вивчали тематику формування лідерства саме серед студентів були: О. Васіна; О.Безпалько; О. Вишневецького; А. Прими; О. Скорик «Сходження на вершину»; для підготовки молоді до роботи в таборах «Посібник для лідерів наметових табрів» В. Головатий; О. Калібаба; В. Яценко. Для підвищення рівня знань молодих лідерів про права людини, права дитини, волонтерський рух та формування навичок про використання цих знань на практиці: І. Братусь; А. Гулевською-Черниш; Н. Доценко; І. Звереву; Н. Зимовець; В. Книш; В. Крушельницьким; Г. Лактіоною; С. Моньковим; Ж. Савич; Л. Стариковою; Т. Цюман було розроблено методичний посібник направлений на

тренінгові заняття для лідерів громадського руху «Лідер будучого: новое видение, стратегии и практика».

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та емпірично дослідити роль лідерства у формуванні майбутніх соціальних педагогів.

Відповідно до мети дослідження визначаються наступні **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз вивчення проблеми розвитку лідерських якостей майбутніх соціальних педагогів.
2. Провести емпіричне дослідження особливостей розвитку лідерських якостей у майбутніх соціальних педагогів
3. Розробити практичні рекомендації щодо розвитку лідерських якостей у майбутніх соціальних педагогів.

Ключові слова: лідер, лідерство, лідерський потенціал, формування лідерства, соціальний педагогічна діяльність.

Спеціальність «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

Освітня програма «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

Баталіна Олександра,
магістрантка спеціальності
"Соціальна робота"
Науковий керівник:
Суліцький Вадим Володимирович
к. псих. н., доц.

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ У СІМ'І, ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Актуальність дослідження. Діти є найбільш незахищеною та вразливою частиною населення. Вони повністю залежать від дорослих. Вони так само, як і дорослі, можуть піддаватись будь-яким різновидам насилля, нажаль, з боку тих же дорослих. У силу свого віку діти не в змозі захистити себе та відстояти свої права. Насильство над дітьми - це проблема, яка є актуальною в нашому суспільстві.

Цей феномен потрібно розглядати у широкому значенні цього слова. Воно включає різні незаконні та заборонені види поведінки батьків або опікунів щодо дитини. Жорстоке поводження з дітьми та зневага їх інтересів можуть мати різні види та форми, але наслідки бувають однаковими: погіршення здоров'я, як фізичного, так і психічного, порушення розвитку та соціалізації дитини.

Вразливість дітей до насильства пояснюється їх фізичною, психічною та соціальною незрілістю, а також залежним, підлеглим положенням стосовно дорослих, незалежно від того, батьки це, опікуни, вихователі чи вчителі. Значну роль у поширенні жорстокості стосовно дітей відіграє непоінформованість батьків або осіб, які їх замінюють, про те, які заходи впливу є неприпустимими стосовно дитини, нерозуміння того, що не кожне покарання йде дитині на користь.

Жорстоке поводження з дітьми та зневажання їх інтересами можуть мати різні види та форми, однак їх наслідком завжди є серйозний збиток для здоров'я, розвитку дитини, а, нерідко, і загроза для життя.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що обрана тема є актуальною як в теоретичному, так і практичному аспектах. Питаннями жорстокого поводження з дітьми у сім'ї займалися Л.С. Олексієва, В.Я. Бондаровська, М.В. Євська, І.С. Андрєєва, А.В. Орлова. Зокрема, питання соціально-педагогічної роботи щодо реабілітації дітей жертв жорстокого поводження досліджували такі автори, як Н.К. Асланова, А.В. Гулига, О.В. Ладикова, О.М. Руднева, Н.С. Асанова, Н.Д. Щербак.

Отже, актуальність проблеми та її недостатня розробленість зумовили вибір теми дослідження: «Жорстоке поводження з дітьми у сім'ї, як соціально-педагогічна проблема»

Мета роботи – теоретично проаналізувати основні проблеми явища насильства дітей у сім'ї та визначити технології соціальної роботи з дітьми, які зазнали насильства в сім'ї.

Відповідно до мети визначені такі **завдання**:

1. На основі аналізу наукових досліджень насильства над дітьми у сім'ях як соціального негативного явища, розкрити сутність і зміст цієї проблеми та її наслідків.

2. Проаналізувати систему соціально-педагогічної профілактики насильства над дітьми в сім'ях, охарактеризувати правовий досвід реалізації захисту дітей в Україні та за кордоном

4. Вивчити існуючі технології соціальної реабілітації дітей, які постраждалих від насильства у сім'ї, та розробити комплекс соціально-педагогічних заходів з метою профілактики цього негативного суспільного явища.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз першоджерел і результатів сучасних досліджень за темою магістерської роботи; вивчення й узагальнення науково-педагогічної та науково-методичної літератури з питань профілактики проявів насильства над дітьми в сім'ях; соціально-педагогічне діагностичне опитування батьків та дітей; кількісна та якісна обробка даних та визначення статистичної значущості отриманих після анкетування даних і розробка, за результатами експериментального дослідження, програми соціально-педагогічної профілактики.

Ключові слова: сім'я, жорстоке поводження з дітьми, насильство в сім'ї, фізичне насильство, психологічне насильство, економічне насильство, права дітей.

Бондар Андрій,
магістрант спеціальності
«Соціальна робота»
Науковий керівник:
Грабовенко Наталія Валеріївна,
к. пед. н., доц.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЖІНКАМИ, ЩО ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬСТВА В СІМ'ЯХ ДЕМОБЛІЗОВАНИХ УЧАСНИКІВ АТО

Актуальність дослідження. Впродовж останніх чотирьох років Україна веде бойові дії на Сході країни, що суттєво впливає на функціонування українських сімей. Особливо це стосується сімей-учасників антитерористичної операції, оскільки значний вплив на їхню життєдіяльність здійснюють процеси, які пов'язані з дистантністю такої сім'ї та специфікою діяльності учасників бойових дій.

За даними Міністерства оборони України на сьогоднішній день кількість учасників бойових дій в зоні антитерористичної операції наближається до 250 тисяч. Відповідно до цього, більша частина членів сімей учасників антитерористичної операції (65 %) найчастіше стикаються з такими проблемами: високий рівень тривожності; обмеження у міжособистісній та внутрішньосімейній взаємодії; погіршення матеріального становища у сім'ях; дефіцит чоловічого впливу на виховання дітей; високий рівень завантаженості жінок тощо. Такі проблеми призводять до складних життєвих обставин, які сім'я не може подолати самостійно. В зв'язку з цією проблемою було створено багато організацій та гарячих ліній, які надають безкоштовні консультації юристів, психологів та соціальних працівників.

Одним із головних завдань соціальної політики України є соціальна підтримка сімей учасників антитерористичної операції, про що свідчать, такі нормативно-правові документи: Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (2015 р.), Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (2015 р.), Закон України «Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни» (2004 р.), Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» (2016 р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення» (2016 р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про встановлення щомісячної державної адресної допомоги до пенсії

інвалідам війни та учасникам бойових дій» (2010 р.), Програма «Про соціальну підтримку учасників антитерористичної операції та членів їх сімей» (2014-2017 рр.) та ін.

Діяльність працівників соціальної сфери з різними типами сімей неодноразово виступала предметом дослідження вітчизняних вчених. Вагомим внеском у вивченні теоретичних і методичних засад соціальної роботи та соціально-педагогічної роботи з сім'ями стали праці О. Безпалько, О. Безносюк, Т. Веретенко, О. Денисюк, І. Зверевої, Н. Заверико, А. Капської, І. Козубовської, Г. Лактіонової, І. Пеши, Н. Тимошенко, Н. Олексюктатаін. Питання соціально-педагогічної та психологічної допомоги сім'ям з дітьми в період військового конфлікту висвітлюється у працях В. Андрєєнкової, О.Виходцевої, І. Левченко, Л. Ковальчук, І. Кирилук, І. Трубавіної та ін. Питаннями надання прав та пільг учасникам антитерористичної операції та членам їх сімей переймалися Ю. Вітка, Н. Горюк, І. Дідковська, О. Калініченко, Д. Клапатий та ін.

Мета роботи: проаналізувати та обґрунтувати проблему насильства над жінками, в сім'ях яких є демобілізовані учасники АТО, та розробити методичні рекомендації фахівцям соціальних служб, діяльність яких спрямована на профілактику та протидію цього явища.

Об'єкт дослідження - соціальна робота з жінками, що зазнали насильства в сім'ях демобілізованих учасників АТО.

Предмет дослідження – форми і методи попередження та подолання наслідків насильства над жінками в сім'ях демобілізованих учасників АТО.

Завдання:

- Охарактеризувати соціально-психологічний портрет жінок, що потерпають від домашнього насильства.
- Розкрити особливості сімейних стосунків між членами сім'ї демобілізованих учасників АТО.
- Проаналізувати досвід роботи громадських організацій м. Києва щодо попередження домашнього насильства в сім'ях, де є демобілізовані учасники АТО.
- Розробити методичні рекомендації для роботи з жінками, що постраждали від насильства.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз наукових соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних праць, присвячених проблемі дослідження, з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя соціальної підтримки сім'ям учасників антитерористичної операції; узагальнення нормативно-правового поля стосовно соціальної підтримки сімей учасників антитерористичної операції; визначення змісту та технології соціальної підтримки сімей учасників антитерористичної операції; включене неформалізоване спостереження.

На основі опрацьованої статистики та теоретичного матеріалу розробити консультативний посібник спрямований на попередження та протидію домашнього насильства над жінками, в сім'ях демобілізованих військових.

Ключові слова: учасники антитерористичної операції, насильство у сім'ї, соціальна підтримка сімей учасників антитерористичної операції, соціально-профілактична робота.

Відющенко Марія,
магістрант спеціальності
«Соціальна педагогіка»
Науковий керівник:
Грабовенко Наталія Валеріївна,
к. пед. н., доц.

ПРОФІЛАКТИКА КОНФЛІКТІВ МІЖ БАТЬКАМИ ТА ДІТЬМИ-ПІДЛІТКАМИ

Актуальність дослідження. Початок ХХІ століття характеризується посиленням уваги до проблем сім'ї та соціально-педагогічної роботи з нею, що обумовлено зростанням безробіття; збільшенням соціальнонеадаптованих членів сім'ї; зниженням рівня батьківської відповідальності щодо дітей; збільшенням випадків насильства в сім'ї; зростанням нестабільності шлюбних відносин. Конфлікти між батьками і дітьми є загально розповсюдженим явищем, але викликає занепокоєння кількість випадків, характер і причини погіршення стосунків між батьками і дітьми-підлітками.

Проблема профілактики негативних проявів у поведінці дітей та молоді у соціальній роботі розглядається в різних аспектах, зокрема: теоретико-методичні засади профілактики негативних явищ серед дітей, підлітків та молоді розглядалися вітчизняними науковцями Н. Романовою, О. Бакарієвою, О. Безпалько, О. Яремко та іншими; профілактика ВІЛ серед різних груп молоді; профілактика насильства та жорстокого поводження з дітьми розглядалися О. Безпалько, А. Вієвським, В. Танцюрою; соціально-педагогічні умови профілактики та корекції різних видів девіантної поведінки підлітків розглядали Н. Максимова, К. Мілютина, С. Гарькавець, Н. Пихтіна, Р. Новгородський, Ю. Клейберг, О. Змановська, Л. Шнейдер, М. Ковальчук, І. Тарханова, В. Менделевич, І. Кон та ін.

Наукова і соціальна значущість даної проблеми значною мірою обумовлені необхідністю вирішення низки суперечностей між:

- зростанням кількості дітей з агресивними проявами в поведінці, які перебувають у складних життєвих обставинах, та відсутністю комплексних профілактичних програм, розроблених з урахуванням специфіки даної категорії дітей;
- об'єктивною потребою профілактики агресивної поведінки підлітків у центрах соціально – психологічної реабілітації та її недостатнім змістово-методичним забезпеченням;
- необхідністю здійснювати профілактику агресивної поведінки серед підлітків фахівцями центрів соціально – психологічної реабілітації та недостатнім рівнем їхньої готовності до такої роботи.

Актуальність проблеми зумовило вибір теми магістерської роботи «Профілактика конфліктів між батьками та дітьми – підлітками».

Мета магістерської роботи – теоретично обґрунтувати форми і методи профілактики конфліктів між батьками й дітьми-підлітками та експериментально перевірити їх ефективність.

Відповідно до мети визначено такі **завдання** магістерської роботи, як:

1. На основі аналізу наукової літератури визначити природу конфліктів між батьками та дітьми - підлітками.
2. З'ясувати причини конфліктів між батьками та дітьми-підлітками.
3. Визначити умови профілактики конфліктів між батьками та дітьми – підлітками.
4. Перевірити ефективність форм і методів профілактики конфліктів між батьками та дітьми – підлітками.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є контент-аналіз зарубіжної та вітчизняної наукової літератури щодо проблеми профілактики та розв'язання конфліктів між батьками та дітьми-підлітками та розробка профілактичної програми для соціальних служб, що працюють з дітьми та сім'ями з урахуванням зарубіжного досвіду.

Ключові слова: конфлікт; профілактика конфліктів; технологія попередження конфлікту; підлітковий вік.

Гнатюк Руслана,
магістрант спеціальності
«Соціальна робота»,
Науковий керівник:
Малков Дмитро Юрійович,
к. пед. н., доц.

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД БАТЬКІВ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ВІЛ-ІНФІКОВАНУ ДИТИНУ

Актуальність дослідження. Питання ВІЛ/СНІДу сьогодні є одним із актуальних та резонансних у соціальній сфері. Україна залишається лідером у Європі за масштабами поширення ВІЛ-інфекції. При тому, що в цілому у світі, за даними ООН, швидкість поширення епідемії сповільнилася на 20%.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я та ЮНЕЙДС у світі з ВІЛ-інфекцією живе близько 37 мільйонів людей, серед яких 19,5 мільйонів отримують антиретровірусне лікування.

На початок 2017 року в Україні за даними Центру громадського здоров'я МОЗ України, було зареєстровано 2 158 дітей до 14 років, які мають підтверджений діагноз ВІЛ-інфекції, і ця цифра продовжує зростати.

Найбільшу увагу слід звернути на найменш захищену категорію ВІЛ-інфікованих людей, а саме дітей, які є найбільш уразливими, психологічно нестійкими та непередготовленими до соціальних реалій даної недуги.

Кількість родин в яких виховуються ВІЛ-позитивні діти або діти з невизначеним статусом, сім'ї, де батьки (один з батьків) мають підтверджений діагноз ВІЛ-інфекція, а діти (дитина) – ВІЛ-негативні, а також сім'ї, де виховуються діти, які стали сиротами внаслідок смерті батьків від СНІДу постійно зростає.

Кожна із категорій сімей потребує особливої уваги і допомоги, адже майже щодня стикається з багатьма проблемами, які досить складно, а інколи й неможливо вирішити самотужки. Психологічне, соціальне, матеріальне благополуччя цих родин значною мірою залежить від своєчасної зовнішньої підтримки, уваги і сприяння у вирішенні їхніх соціальних, психологічних, матеріальних проблем.

Гарантування прав і свобод ВІЛ-інфікованих дітей, з огляду на становище, у якому вони опинилися регулюються окремими законодавчими документами, зокрема у Конвенції ООН про права дитини, Законах України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ», «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю».

У наукових джерелах та дослідженнях провідних психологів та педагогів чимала кількість наукових праць присвячена саме питанням профілактики та протидії епідемії ВІЛ/СНІДу серед молодого покоління.

Психологічна підтримка ВІЛ-інфікованих дітей та їх сімей розглядається у працях Ю. Алексєєва, О. Парфілової, Л. Куликової та ін.

Медичні аспекти догляду й лікування ВІЛ-інфікованих дітей описано Н. Котовою, О. Старець, О. Пурік, та ін.

Соціально-психологічна підтримка ВІЛ-інфікованих дітей та їхніх сімей у громаді, чинники поширення ВІЛ-інфекції та висока уразливість підлітків і молоді до ВІЛ-інфекції стала предметом дослідження цілого ряду вітчизняних науковців: О.Балакірева, О.Безпалько, І.Зверева, А.Капська, Г. Лактіонова, С.Страшко;проблему профілактики ВІЛ з різними групами клієнтів розкрито у соціально-педагогічних дослідженнях науковців Т. Лях, І. Пінчук, С. Терницька, Т. Цюман.

Проте проблема соціального супроводу батьків, які виховують ВІЛ-інфіковану дитину не була предметом спеціального дослідження, тому висока соціальна значущість проблеми зумовила вибір теми нашого магістерського дослідження.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати особливості соціального супроводу батьків, які виховують ВІЛ-інфіковану дитину, розробити та впровадити в умовах Київського міського правобережного центру для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді програму, а також експериментально перевірити її ефективність.

Відповідно до мети було визначено такі **завдання** :

1. Проаналізувати наукові та науково-методичні джерела щодо загальної інформації про ВІЛ, шляхи його передачі та профілактики передачі ВІЛ від матері до дитини.
2. Здійснити аналіз психологічної підтримки ВІЛ-позитивних дітей та їх сімей.
3. Визначити методи соціально-педагогічної роботи з сім'ями, які виховують ВІЛ-інфікованих дітей під час соціального супроводу.
4. Розробити та впровадити програму соціального супроводу батьків, які виховують ВІЛ-інфіковану дитину, та експериментально перевірити її ефективність.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є аналіз наукової літератури з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя щодо інформації про ВІЛ, шляхи його передачі та профілактики передачі ВІЛ від матері до дитини; синтез, узагальнення, систематизація, анкетування, інтерв'ювання, індивідуальні бесіди для визначення проблем з якими зустрічаються батьки, які мають ВІЛ-інфіковану дитину; розроблення програми соціального супроводу батьків, які виховують ВІЛ-інфіковану дитину; кількісно-якісний аналіз результатів формувального експерименту для оцінки ефективності програми.

Ключові слова: ВІЛ-інфекція, СНІД, дитина, ВІЛ-статус, ВІЛ-позитивний, соціальний супровід, діти, народжені ВІЛ-позитивними матерями.

Корбело Еліна

Магістрант спеціальності

«Соціальна робота»

Науковий керівник:

Денисюк Олена Миколаївна

к. пед. н., доц.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

Актуальність дослідження. Однією з гострих сучасних соціальних проблем є стан здоров'я дітей та молоді. За даними Міністерства соціальної політики України стабільно високими є показники дитячої інвалідності, що свідчить про негативну тенденцію зростання чисельності дітей з особливостями психофізичного розвитку і обумовлює необхідність різних форм соціальної допомоги та підтримки таких дітей.

В умовах економічної нестабільності, кризового стану майже всіх складових гуманітарної сфери, на початковому етапі правової стабілізації діти-інваліди виявилися найбільш незахищеною категорією населення. І відповідно соціальна робота з цією

категорією потребує подальшої організації з урахуванням усіх специфічних особливостей дітей з обмеженими можливостями та співпраці з ними.

У даний час можна спостерігати парадоксальну, але в цілому цілком типову для трансформаційного періоду ситуацію, яка характеризується наявністю досить розвинутого законодавства, яке декларує права дитини з особливими потребами на розвиток, освіту, соціальну інтеграцію і одночасно – практичною відсутністю механізмів їх реалізації.

Організації соціально-педагогічної роботи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями в останнє десятиріччя присвячено ряд праць вітчизняних науковців (І. Д. Звереві, І. Б. Іванові, А. Й. Капської, В. І. Ляшенка, В. В. Тесленка, Є. Р. Ярської-Смірної та ін.). Дотепер повною мірою не вирішеними залишаються питання участі інвалідів у житті місцевих громад, доступу їх до соціальної інфраструктури, здобуття освіти, працевлаштування тощо.

У теперішній час процес реабілітації є предметом дослідження фахівців багатьох галузей наукового знання. Психологи, соціальні працівники, філософи, соціологи, педагоги, соціальні психологи і т.д. розкривають різні аспекти цього процесу, досліджують механізми, етапи та стадії, фактори реабілітації.

Мета дослідження – Розкрити і проаналізувати технології соціальної роботи з дітьми з обмеженими можливостями для подальшого вивчення та підвищення їх ефективності.

Відповідно до мети було визначено такі завдання дослідження:

1. Проаналізувати сутність та типологію дитячої інвалідності;
2. Виявити проблеми в роботі з дітьми з обмеженими можливостями;
3. Розглянути основні методи соціальної реабілітації дітей-інвалідів
4. Вивчити практичний досвід вирішення проблем дитячої інвалідності в Україні і за кордоном;

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження - є систематизація теоретичних матеріалів за темою дослідження шляхом аналізу науково соціально-педагогічної та соціально-психологічної літератури, анкетування, діагностичні узагальнення, класифікація та систематизація матеріалів, експеримент метою якого є виявити проблеми в роботі з дітьми з обмеженими можливостями; кількісна та якісна обробка й узагальнення результатів дослідження за допомогою методів соціальної реабілітації дітей-інвалідів.

Ключові слова: діти-інваліди, соціальна реабілітація, інвалідність.

Кривобок Ірина,

магістрант спеціальності

«Соціальна робота»

Науковий керівник:

Степанова Олена Анатоліївна

канд. пед. н., доц

ПРОФІЛАКТИКА КАПРОЛАЛІЇ У ПІДЛІТКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Актуальність дослідження. Сучасний етап суспільного розвитку характеризується трансформацією соціально-економічної, політичної, культурно-освітньої та інших сфер життєдіяльності. Нашому сьогоденню властиве загострення багатьох суперечностей, що вносять у життя певну напруженість та викликають з'яву негативних тенденцій у процесі соціалізації підростаючої особистості. Це призводить до підвищення рівня агресивності людей, котра все більше стала виявлятися на вербальному рівні – мова наших сучасників насичена лихослів'ям, брудною лайкою, сленгом з використанням недопустимих мовленнєвих зворотів. Таку позанормову звичку спілкування перейняли сучасні неповнолітні, діти.

Повсякчас стикаючись з лайкою, неповнолітні починають вважати таку словесну поведінку нормою й стають емоційно толерантними до грубощів, перестають їх помічати спочатку в мові інших осіб, а потім й у своїй. Такі негативні впливи змінюють у дитини образ реальності, і весь світ постає перед нею лихослівним, брудним.

Сьогодні важливо спробувати віднайти шляхи попередження та подолання проблеми лихослів'я неповнолітніх і підлітків зокрема.

Актуальність проблеми лихослів'я починає входити в фокус наукових досліджень, однак необхідно визнати, що зовсім незначна кількість дослідників переймається цією проблемою, хоч лінгвістичні дослідження лихослів'я існують.

Медичні та фізичні особливості лихослів'я досліджували І. Белявський, П.Гаряєв, Ж.Туретт та ін.

Соціально-психологічні та соціально-педагогічні аспекти дослідження капролалії здійснювалися такими вченими як Т.Дризде, Л. Широкоградюк, В.Жельвіс.

Проблеми спілкування дорослих і дітей, батьків і дітей вивчали Ю.Акименко, Г.Валіцкас, Ю.Гіппенрейтер, В.Заслуженюк, С.Семиченко та ін.

Профілактика поведінки, що відхиляється від загальноприйнятих норм лежить в основі успішного духовного й морального розвитку майбутніх громадян нашої держави, а це значить, що необхідне створення дієвої моделі запобігання виявам капролалії в поведінці підлітків.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й практичній перевірці системи профілактики виявів капролалії в підлітковому середовищі.

Відповідно до поставленої мети дослідження визначено такі **завдання**:

- дослідити сутність поняття «капролалія», причини її виникнення, культурні особливості лихослів'я та його негативний соціально-педагогічний вплив на підлітків;
- розробити систему профілактики капролалії в підлітковому середовищі;
- апробувати профілактичну модель запобігання виявам капролалії в підлітків, проаналізувати результати дослідно-експериментальної роботи.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є аналіз наукових джерел з вказаної проблеми, проведення експериментальних досліджень, розробка програми запобігання виявам капролалії в підлітковому середовищі.

Ключові слова: девіації поведінки, капролалія, підлітки, підліткове середовище.

Луценко Марина,

магістрант спеціальності

«Соціальна робота»

Науковий керівник:

Степанова Олена Анатоліївна

канд. пед. н., доц.

ПРОФІЛАКТИКА ДИСМОРФОМАНІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ У СЕРЕДОВИЩІ ДІВЧАТ-ПІДЛІТКІВ

Актуальність дослідження. Одну з вагомих часток соціуму будь-якої країни складають підлітки. Це майбутнє держави, її надія й завтрашній день, від якого залежить буття значної частки людства.

Сьогодні все частіше соціум стоїть перед фактом, що сучасні підлітки схильні до порушення загальноприйнятих норм поведінки, а поведінкові девіації прогресують. Це стало однією з центральних соціально-педагогічних проблем.

Підлітковий вік – це вік переходу від дитячості до дорослості, складний і неоднозначний, для якого характерні певні викривлення поведінки, саме тому поведінкові

девіації постійно знаходяться в фокусі соціологічних (Е.Дюркгейм, Р.Мертон, І.Гофман, Н.Смелзер, А.Кoen, З.Фройд та ін.), психолого-педагогічних та соціально-педагогічних досліджень (В.Бондар, О.Безпалько, Л.Виготський, Я.Гилянський, Ю.Клейберг, М.Красовицький, І.Кон, М.Кле, А.Капська, О.Личко, В.Москалець, В.Оржеховська, Х.Ремшмідт та ін.) минувшини і сьогодення.

У підлітковому віці серйозно змінюються умови життя та діяльності особистості, що у свою чергу, призводить до перебудови психіки, сплеску нових бажань і прагнень, з'яви нових форм взаємодії між однолітками, одна з яких – прагнення подобатися представникам протилежної статі. І як важливо саме у цьому віці гарно виглядати, уміти подати себе в гурті однолітків, звернути на себе увагу тощо.

Як показують наукові дослідження (Г.Власюк, Д.Гошовська, Н.Сінкевич, І.Давидова, О.Левицька, М.Михайлов, Л.Тимошенко, А.Юрциме), саме такі прагнення рухають поведінкою дівчат-підлітків. Часто стається так, що у підлітковому віці дівчата залишаються незадоволеними своєю зовнішністю, вважають себе негарними, непривабливими. Так з'являється перша думка про те, що треба віднайти еталон жіночої краси й намагатися відповідати йому. Сучасні дівчата-підлітки починають звертатися за допомогою до глянцевих видань, котрі пропонують дивовижні стандарти зовнішності, бездоганні образи витончених красунь з помітно незначною вагою або нестандартною зовнішністю. Порівнюючи свої морфологічні дані з зовнішністю розрекламованих красунь, дівчата приходять до висновку, що не відповідають бажаним стандартам. Так у дівчаток формується дисморфоманічна поведінка – переконаність в наявності фізичних недоліків, незадоволення своїм тілом, своєю зовнішністю.

Проблема підліткової девіації в формі дисморфоманії останнім часом стала в фокусі наукових – медичних та соціально-психологічних досліджень (М.Коркіна, Н.Лакосіна, М.Цивілько, В.Марілов, А.Олейніков).

Проблема профілактики дисморфоманії в дівчат-підлітків потребує осмислення з різних поглядів: психолого-педагогічного, соціального, соціально-педагогічного, медичного тощо.

Тому дослідження зосереджено на питаннях удосконалення системи профілактичних заходів попередження формування таких підліткових девіацій.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні профілактичної моделі запобігання девіантним виявам у поведінці дівчат-підлітків в формі дисморфоманії.

Для досягнення поставленої мети дослідної роботи необхідно вирішити такі **завдання**:

- висвітлити особливості підліткового віку та охарактеризувати суть девіацій у поведінці дівчат-підлітків у формі дисморфоманії;
- встановити й дослідити причини формування такої поведінки та її вплив на становлення особистості;
- розробити систему превентивних заходів попередження дисморфоманії у дівчат-підлітків.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є аналіз наукових праць з проблеми підліткових девіацій, визначення змісту превенції поведінкових девіацій дівчат-підлітків, обробка даних пілотажного дослідження, пошук технологій запобігання виявам дисморфоманії у поведінці сучасних дівчат-підлітків.

Ключові слова: девіації, превенція поведінкових відхилень, дівчата-підлітки, дисморфоманічна поведінка дівчат-підлітків.

Марчук Наталія,
магістрант спеціальності
«Соціальна робота»,
Науковий керівник:
Грабовенко Наталія Валеріївна
к.пед.н., доц.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ В НІМЕЧЧИНІ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку українського суспільства проблема соціального захисту людей з інвалідністю є особливо актуальною і потребує реформування та вдосконалення. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що Україні, як державі, яка прагне до вступу у європейське співтовариство, потрібно враховувати найкращий зарубіжний досвід провідних країн світу у галузі соціальної політики. Це допоможе розв'язати низку питань, що стосуються вирішення проблеми здобуття освіти, працевлаштування, інтеграції людей з інвалідністю у навколишнє середовище та реалізації ними власних можливостей і здібностей.

Одним із найважливіших чинників прогресивного розвитку суспільства є гуманне, милосердне та дбайливе ставлення до дітей і молоді, які позбавлені можливості вести повноцінне життя внаслідок вад фізичного та психічного розвитку. Діти-інваліди, перебуваючи в умовах інтернатного закладу або на вихованні в сім'ї, позбавлені можливості вести повноцінний спосіб життя, виявляються невідповідними до нього у відкритому середовищі. Воно не відповідає їхнім потребам, має бар'єри у спілкуванні.

Інвалідність дитини обмежує її участь в активній діяльності. Така дитина відірвана від багатьох подій життя, важливих для її формування як особистості. Це позначається на її баченні самої себе, на адекватності самооцінки. Неадекватна, занижена самооцінка суттєво впливає на поведінку дитини. Її невпевненість у власних силах знижує можливість досягти успіху. Хвора дитина внаслідок викликаних нездоров'ям обмежень вважає себе неповноцінною людиною. Зокрема, це стосується спілкування з іншими людьми, особливо – однолітками.

Метою дослідження є теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити форми та методи, що використовуються у соціальній роботі з дітьми з інвалідністю в Німеччині, в умовах українських реалій.

Відповідно до мети було визначено такі завдання :

1. На основі аналізу наукової та методичної літератури визначити поняття «соціальна робота з дітьми з інвалідністю».
2. Охарактеризувати діяльність соціальних служб і установ у Німеччині, що працюють з дітьми з інвалідністю; визначити особливості соціальної роботи.
3. Розробити профілактичну програму з використанням німецького досвіду соціальної роботи з дітьми з інвалідністю.
4. Експериментально перевірити результати імплементації німецького досвіду в Україні.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз наукової літератури з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя щодо інформації про соціальну роботу з дітьми з інвалідністю та її особливості, використовуючи досвід Німеччини; розроблення програми з використанням німецького досвіду соціальної роботи з дітьми з інвалідністю.

Ключові слова: дитина, інвалідність, дитина з інвалідністю.

Пастушенко Юлія,
магістранка спеціальності
"Соціальна робота"
Науковий керівник:
Петрочко Жанна Василівна,
док. пед. н., проф.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Актуальність теми дослідження. В Україні з кожним роком збільшується кількість дітей з важкими вродженими та набутими захворюваннями, що призводить до повної їх інвалідності. На жаль, історично склалася ситуація, за якої діти з особливими потребами тривалий час залишалися поза увагою суспільства і навіть певною мірою були ізольованими від нього, навчаючись та виховуючись в школах-інтернатах.

Актуальність роботи полягає в тому, що нині в українському суспільстві утверджується сприйняття сім'ї, найближчого оточення дитини з обмеженими можливостями як головної ланки в системі виховання, соціалізації, задоволення потреб, навчання, профорієнтації підростаючої особистості. Відтак, доцільним і своєчасним є розгляд теоретичних і практичних особливостей роботи соціального педагога з сім'єю, яка виховує дитину з особливими потребами.

Особливий дослідницький інтерес представляють особливості емоційного стану батьків, їх специфічне сприйняття оточуючих. Зокрема, сім'ї, які мають дитину з обмеженими можливостями, як правило, відчувають матеріальні труднощі, а нерідко знаходяться на межі бідності. Гостро залишається проблема працевлаштування матерів, які турбуються про дітей з обмеженими можливостями. Погано розвинені надомні форми трудової діяльності, послуги «соціальної няні», виробництва неохоче вирішують питання про гнучкий трудовий графік, неповний робочий день для матері дитини з обмеженими можливостями.

Можливості людей з особливими потребами у сфері освіти, працевлаштування, отримання доходів, забезпечення житлом, участі в соціальному, культурному, економічному, політичному житті значно обмежені. Зміна підходу від утримання дітей в закритих установах до родинного виховання, створення необхідних дитині і її батькам програм міждисциплінарного обслуговування викликало інтерес і визначило необхідність вивчення сімейних стратегій мікросоціальної адаптації.

Соціально-педагогічна підтримка сімей, які виховують дітей з особливими потребами, здійснюється з метою допомогти їм досягати і підтримувати оптимальну ступінь участі в соціальних взаємодіях, створити можливості дітям так організувати свій спосіб життя, щоб розвинути інші здібності і тим самим компенсувати інвалідність.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що обрана тема є актуальною як в теоретичному, так і практичному аспектах. Питаннями соціально-педагогічної роботи з сім'ями, які виховують дітей з особливими потребами, займалися такі дослідники: І. Іванової, Р. Кравченко, Л. Шипіцина, В. Тарасун, О. Романенко, М. Радченко, В. Сорокіна, О.Ляшенко та ін.

Актуальність проблеми та її недостатня розробленість зумовили вибір теми дослідження: **«Соціально-педагогічна робота з сім'ями, які виховують дітей з особливими потребами».**

Об'єкт дослідження: процес соціально-педагогічної роботи з сім'ями, які виховують дітей з особливими потребами.

Предмет: основні напрями, форми і методи соціальної-педагогічної роботи з сім'ями, які мають дітей з особливими потребами.

Мета дослідження: на основі характеристики системи соціального захисту та допомоги сім'ям, які мають дітей з особливими потребами, визначити доцільні напрями, форми і методи соціальної-педагогічної роботи з такими сім'ями.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються такі **завдання**:

1. Охарактеризувати систему соціального захисту та допомоги сім'ям, які мають дітей з особливими потребами.
2. Виявити проблеми сімей, які мають дітей з особливими потребами, та труднощі соціальної-педагогічної роботи з такими сім'ями.
3. Схарактеризувати напрями, форми та методи соціальної-педагогічної роботи з сім'ями, які мають дітей з особливими потребами
4. Розробити методичні рекомендації щодо соціальної-педагогічної роботи з сім'ями, які мають дітей з особливими потребами

Ключові слова: діти з особливими потребами, сім'я, проблеми, соціальний захист, напрями, форми і методи соціальної-педагогічної роботи.

Пелешенко Марія,
магістрантка спеціальності
«Соціальна робота»

Науковий керівник:
Суліцький Вадим Володимирович,
к. псих. н., доц.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Актуальність дослідження. За даними Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я, на початку XXI сторіччя самогубство вийшло на третє місце серед причин смерті з тенденцією до зростання в останні десятиліття. Україна входить до групи країн із високим рівнем суїцидальної активності (понад 20 самогубств на 100000 населення). При цьому даний показник підвищився з 19 у 1988 р. до 34,1 у 2017 р. Відносний показник самогубств у країні в період з 1988 до 2018 року щорічно збільшувався в середньому в 1,3 рази (А.Чуприков). За останні три роки рівень суїцидальної активності в Україні знаходиться у межах 33-35 випадків на 100000 населення (Г.Пілягіна, Л.Крижанівська, В.Суліцький).

Питання суїциду серед студентів одна з нагальних суспільних проблем. Статистичні дані свідчать, що за кількістю вчинених суїцидів серед молоді віком від 17 до 25 років, Україна посідає четверте місце в Європі. У той же час, надзвичайно високий рівень самогубств спостерігається серед молоді, що навчається у вищих навчальних закладах. Суїцидальна активність студентів різко зростає та досягає свого максимуму у 19-20 років.

Суїцидальна поведінка – це різні форми усвідомленої аутоагресивної активності людей, які, опинившись перед перешкодами та «роковим збігом обставин», мають намір і бажання позбавити себе життя.

Питання суїциду досліджувались протягом багатьох століть (А. Амбрумова, Е. Дюркгейн, К. Менінгер, Г. Саллівен, К. Хорні, Е.Фром, З. Фрейд, Е. Шнейдман). Проблему суїциду серед молоді, у тому числі і серед студентів, розглядали у своїх працях О. Моховіков, Г. Пілягіна, В. Розанов, В. Суліцький, Л. Шестопалова, С. Яковенко та інші.

Незважаючи на наявність розроблених різноманітних методичних рекомендацій, рівень самогубств серед молоді, зокрема студентів, залишається дуже високим. Головна причина – відсутність чіткої і виваженої програми профілактики суїцидальної поведінки серед даної

категорії осіб. Цей факт обумовив вибір теми магістерської роботи «Соціально-педагогічна профілактика суїцидальної поведінки серед студентської молоді».

Мета роботи: виявити головні чинники та мотиви, які можуть сприяти виникненню різних видів суїцидальної поведінки серед студентської молоді та розробити соціально-педагогічну програму з профілактики та попередження самогубств серед студентів.

Відповідно до мети роботи були визначені такі **завдання**:

1. На основі вивчення науково-педагогічної літератури проаналізувати наукові підходи до визначення сутності поняття «суїцидальна поведінка».

2. Дослідити та проаналізувати особливості суїцидальною поведінки серед студентів, виявити мотиви, умови, чинники та обставини, що виступають каталізаторами аутодеструктивних вчинків.

3. Здійснити аналіз науково-методологічної та науково-практичної бази та визначити шляхи профілактики суїцидальної поведінки серед студентів.

4. На підстав отриманих даних розробити й апробувати програму щодо профілактики суїцидальної поведінки серед студентів, які навчаються у ВНЗ.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз першоджерел та результатів сучасних досліджень за темою магістерської роботи; вивчення й узагальнення науково-педагогічної та науково-методичної літератури з питань профілактики проявів суїцидальної поведінки та вчинення суїцидів студентами; соціально-педагогічне діагностичне опитування студентів з метою розробки авторської анкети для визначення ризику прояву суїцидальної поведінки у даної цільової групи; кількісна обробка даних та визначення статистичної значущості отриманих після анкетування даних і розробка, за результатами експериментального дослідження, програми соціально-педагогічної профілактики.

Ключові слова: суїцид, суїцидальна поведінка, суїцидент, студент, соціально-педагогічна профілактика.

Піхур Галина

Магістрант спеціальності
«Соціальна робота»,

Науковий керівник:

Малков Дмитро Юрійович

к.пед.н., доц.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВІЛ-ІНФІКОВАНИМИ КЛІЄНТАМИ

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день Україна залишається в категорії країн з концентрованою стадією епідемії ВІЛ-інфекції, що зосереджена серед окремих груп населення, які відносяться до високого ризику інфікування ВІЛ.

Україна за темпами розвитку епідемічного процесу ВІЛ-інфекції посідає одне з провідних місць серед країн Східної Європи. Епідемічна ситуація з ВІЛ-інфекції характеризується зростанням кількості зареєстрованих випадків ВІЛ-інфекції в більшості регіонах України.

Недостатній рівень знань про ВІЛ/СНІД серед загального населення породжує страх та стигматизацію людей, які живуть з ВІЛ й призводить до порушення їх прав. Для вирішення проблем, які стосуються ВІЛ/СНІД в Україні були створені центри для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, організації, фонди, які займаються профілактикою ВІЛ/СНІД та реабілітацією ВІЛ-інфікованих людей.

Вище зазначена проблема стала предметом дослідження цілого ряду вітчизняних науковців, передусім в сфері соціальної педагогіки, соціальної роботи та психології: Безпалько

О., Вайнола Р., Дубініна І., Журавель Т., Зверева І., Капська А., Котова Л., Лукашевич М., Оржеховська В., Полтавець В., Сирота Н., Терницька С. та інших.

Зважаючи на актуальність окресленої тематики, її вагомість, наукову та практичну значущість, було визначено саме таку тему нашого дослідження, адже проблема ВІЛ-інфекції внашій країні та сучасному світі поширюється надалі і ми маємо чітко розуміти аспекти роботи з даною категорією людей.

Метадослідження: здійснити аналіз змісту, форм та методів роботи соціальних працівників з ВІЛ-інфікованими клієнтами.

Відповідно до мети роботи були визначені **завдання** :

1. Розкрити та проаналізувати наукові підходи щодо поняття ВІЛ-інфекції;
2. Проаналізувати та охарактеризувати державні та недержавні організації, які працюють з ВІЛ-інфікованими клієнтами.
3. Охарактеризувати сучасні підходи, зміст, форми та методи роботи з ВІЛ-інфікованими клієнтами;
4. Розробити програму тренінгу для ВІЛ- позитивних підлітків.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз першоджерел та результатів сучасних досліджень з проблематики дослідження, науково-педагогічної та науково-методичної літератури щодо соціальної роботи з ВІЛ-інфікованими клієнтами; проведення програми та анкетування для збору інформації про роботу з клієнтами у Київському міському правобережному центрі для сім'ї, дітей та молоді; збір статистичних даних та здійснення порівняльного аналізу.

Ключові слова: соціальний працівник, ВІЛ-інфекція, ВІЛ-інфікована людина, клієнт, Київський міський правобережний центр для сім'ї, дітей та молоді.

Спеціальність «ПСИХОЛОГІЯ»

Освітня програма «ПСИХОЛОГІЯ»

Фокіна Вікторія,
магістрантка спеціальності
«Психологія»
Науковий керівник:
Власенко Інна Анатоліївна,
к.психол.н.

КІНОТРЕНІНГ ЯК ПРАКТИКА УСПІШНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність дослідження. В ХХІ столітті розвиток комунікативних навичок студента є невід'ємною умовою його майбутньої успішності. Як відомо, комунікативні навички займають перше місце в переліку ТОП-10 найбільш затребуваних на ринку праці «soft skills» навичок. Це навички, за допомогою яких люди знаходять оптимальні рішення при розв'язанні різноманітних завдань, які не описані ні в покрокових, ні в посадових інструкціях. Згадані навички включають, зв'язне конструктивне мовлення, чітке викладення думок, активне слухання, здатність презентувати ідеї, продукти та навички ділового спілкування.

Нині окреслені питання набули особливої актуальності у зв'язку з глибокими і швидкими соціальними змінами. Дипломи, сертифікати та досвід, звичайно є важливими при прийомі кандидата на роботу, але рівень розвитку розумових навичок, які є більш соціальними, ніж технічними, зараз стає більш затребуваною характеристикою робочої сили.

Проблеми з успішною комунікацією у молодих людей призводять до того, що їм складніше проходити співбесіди, у них можуть виникати непорозуміння з викладачами, діловими партнерами, колегами. Невміння чітко формулювати свої думки, доносити їх зміст до співрозмовника, різноманітні комунікативні бар'єри можуть стати серйозною перешкодою на шляху до успішного майбутнього.

На вітчизняному ринку збільшується кількість пропозицій від психологів (консультації, тренінги) з метою допомоги людям, що мають проблеми з комунікацією, інтернет рясніє курсами, майстер-класами, порадами, рекомендаціями про те, як розвивати комунікативні навички.

Попри те, що шляхи, засоби, технології подолання труднощів, пов'язаних із успішною комунікацією особистості, у вітчизняній науці і психологічній практиці розробляються, їх потрібно вдосконалювати. Методологічно проблема успішної комунікації остаточно не вирішена і потребує розроблення методичного інструментарію (в даному випадку кінотренінгу) для розвитку навичок ефективної комунікації, роботі в команді, управління часом, проведення презентацій, особистісного зростання, самомотивації.

Аналіз проблеми дослідження в наукових працях здійснено в різних аспектах. Г. Почепцов у роботі «Теорія комунікації» висловив думку: «Завдяки відсутності заздалегідь заданої визначеності одиниць візуальне повідомлення несе більшу кількість інформаційних прочитань». Відповідно до моделі Г. Бейтсона, комунікативні процеси проходять на двох рівнях: комунікативному і метакомунікативному. Умови успішності комунікації представлені постулатами Г. Грайса стосовно якості, кількості, відношення і способу, які мають задовольняти принцип комунікативного співробітництва, що розкриває комунікативну компетенцію людини.

Загальну характеристику кінотренінгу та рекомендації щодо його проведення, аналіз ефективності, критерії вибору фільмів, виділення окремих типів кінотерапії представили

вітчизняні (А. Баканова, С. Березин, Н. Найденова, В. Одінцов, А. Плескачевська та ін.) та зарубіжні автори (А. Менегетті, М. Мерло-Понті, К. Метц, Е. Морен та ін.). Зокрема, засновник онтопсихології А. Менегетті дає таке визначення сінемалогії (форми кінотерапії): «Сінемалогія – це спосіб інтерпретації, який не передбачає дослідження самого фільму або його режисера. Найважливішою особою в сінемалогії є глядач». С. Березин виділяє в процесі кінотренінгу такі цілі: загальну (зміна поведінки для більш творчого і здорового існування індивіда в світі) та індивідуальну (формулюється учасниками групи самостійно як відповідь собі на запитання: «Навіщо я тут?»).

Праць, присвячених практиці успішної комунікації саме в контексті кінотренінгу, виявлено небагато. Так, формування комунікативної компетенції

студентів засобом кінотренінгу досліджували Л. Котнюк, Т. Онопрієнко. Організацію соціально-комунікативних практик старших дошкільнят засобами кінотренінгу розглядала К. Добриніна. Виявлено дослідження, в якому кінотренінг розглядався як засіб розвитку соціального інтелекту підлітків з девіантною поведінкою (І. Верхотурова).

Мета роботи – аналіз та теоретичне обґрунтування використання кінотренінгу та розробка програми кінотренінгу з метою створення умов для розвитку навичок успішної комунікації особистості.

Відповідно до мети формулюємо **завдання**:

1. Провести теоретично-методологічний аналіз використання кінотренінгу як психологічної практики.
2. Емпірично дослідити рівень розвитку комунікативних навичок студентів.
3. Розробити програму кінотренінгу для розвитку навичок успішної комунікації студентів.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз наукових, психологічних, соціально-педагогічних праць, присвячених проблемі дослідження кіно тренінгу як психологічної практики; з'ясування науково-теоретичного підґрунтя поняття успішної комунікації; розроблення та впровадження авторської анкети для виявлення рівня розвитку комунікативних навичок студентів; кількісна та якісна обробка даних анкетування; розробка змісту, програми проведення кінотренінгу для розвитку навичок успішної комунікації студентів.

Ключові слова: успішна комунікація, комунікативні навички, комунікативний процес, кінотренінг, сінемалогія, студенти.

Брацкова Людмила,
магістрантка спеціальності
«Психологія»

Науковий керівник:
Кутішенко Валентина Петрівна
к.психол.н., доц.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЖІНОК, ЯКІ ГОСТРО ПЕРЕЖИВАЮТЬ РОЗЛУЧЕННЯ

Актуальність дослідження. Сьогодні проблема психологічного супроводу жінок, які гостро переживають розлучення, не втрачає своєї актуальності. Адже за статистичними даними, саме жінки в перший рік після свого розлучення купують половину всіх проданих за цей період в цивілізованих країнах антидепресантів, а кожна восьма у світі розлучена жінка здійснює суїцидальну спробу. Дослідники з'ясували, що за своєю стресогенністю розлучення займає друге місце після смерті близької людини (С. Брискоу, В. Квін, Д. Смітт та ін.), а окремі з них вважають, що після розпаду успішного і тривалого подружнього союзу жінка

практично вже не повертається до попереднього рівня душевного здоров'я (Norman L.Farberow).

З огляду на те, що за даними Держкомстату, на 295 тисяч укладених шлюбів в Україні припадає 130,7 тисяч розлучень. Тобто розлучаються 44,3% подружніх пар, а тяжкі стани формуються в різних формах не менше ніж у 20% розлучених жінок. Стає зрозумілим, наскільки важливим для нашої країни є здійснення психологічного супроводу жінок, які гостро переживають розлучення.

Вагомою причиною дослідницького інтересу до заявленої нами проблеми є те, що у стан глибоких негативних переживань часто потрапляють жінки саме раннього дорослого віку, які складають найбільш активну і працездатну частину суспільства. Необхідність детального вивчення цієї проблеми зумовлюється ще й тим, що негативні довготривалі переживання жінки-матері здійснюють деструктивний вплив на психічне здоров'я та особистісне становлення її дітей.

На сучасному етапі громадського життя зростає інтерес до різних форм і методів психологічної допомоги розлученим жінкам, оскільки їхнє психічне здоров'я визначає здоров'я нації в цілому. Теоретичний аналіз проблеми доводить, що над її вирішенням працювало ряд зарубіжних і вітчизняних науковців (Р. Вайзман, А. Валлер, Ф. Василюк, Р. Вейс, Д. Видра, О. Донець, Н. Пашкова В. Собко та ін.).

Однак на сьогодні немає цілісного підходу до здійснення психологічного супроводу жінок. Громадськість часто засуджує та несхвально ставиться до розлучених жінок, через що значна їх кількість, особливо в період ранньої дорослості, просто соромиться звертатися за психологічною допомогою, та й не до всіх методів допомоги, розроблених ще у двадцятому столітті, сучасні жінки ставляться з довірою. Отже, виникає нагальна потреба у розробці цілісної програми психологічного супроводу таких жінок в реаліях нашого часу.

Метою роботи є розроблення програми психологічного супроводу жінок, які гостро переживають розлучення.

Відповідно до мети визначено **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз сучасних підходів до проблеми психологічного супроводу жінок після розлучення.
2. Розробити анкету, спрямовану на діагностику особливостей переживання жінками розлучення та шляхів подолання його наслідків.
3. Емпірично дослідити психологічні особливості жінок віку ранньої дорослості, які гостро переживають розлучення, та виокремити їх типи.
4. Обґрунтувати, розробити та апробувати програму психологічного супроводу жінок періоду ранньої дорослості, які гостро переживають розлучення.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз психологічних праць, присвячених проблемі дослідження з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя розробки програми психологічного супроводу жінок періоду ранньої дорослості, які гостро переживають розлучення; авторська анкета для виявлення особливостей переживання жінками розлучення та шляхів подолання його наслідків; психодіагностичні методи (опитувальники, проєктивні техніки, інтерв'ю), спрямованих на діагностику психологічних особливостей цих жінок, а також методи соціально-психологічного впливу (індивідуальної та групової психокорекції).

Ключові слова: переживання розлучення, період ранньої дорослості, психологічна безпека, психологічний супровід, негативні переживання, ситуація розлучення.

Бузніковата Ористлава,
магістрантка спеціальності
«Психологія»
Науковий керівник:
Коханова Олена Петрівна,
к. психол. н., доц.

ВИВЧЕННЯ ЗАХОПЛЕНЬ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Актуальність дослідження. Проблема дорослішання особистості була і залишається однією з важливих проблем для наукового вивчення. Її значущість суттєво зростає в сучасних умовах українського суспільства. Підвищені темпи інформатизації суспільства, інтенсифікація віртуальних комунікативних зв'язків та високий рівень напруженості в міжособистісних та ділових стосунках, пов'язаних з політичною та економічною ситуацією в країні, впливають на розвиток особистості сучасних підлітків.

Проблему становлення особистості в підлітковому періоді досліджували в своїх роботах Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, І. Кон, А. Кронік, Дж. Мід, Г. Салліван. Проблеми підліткового віку перебували в центрі уваги таких психологів, як Д. Фельдштейн, А. Реан, І. Булах, Т. Гончаренко, Т. Гурлева, А. Наточій, Т. Нечитайло, А. Поденко, Н. Хамська, В. Цвіркун та ін. Підліткові інтереси та захоплення тісно зі спілкуванням, з певними претензіями на визначення своєї значущості. Підлітки відчувають гостру потребу в самоствердженні та самоідентифікації з такими ж, як і вони самі. І хоча сьогодні змінилися інтереси, смаки, уподобання, потреба перевірити, спробувати себе, відчути себе дорослим, випробувати гострі відчуття залишається притаманною і сучасним підліткам. Певною мірою змінилися форми їх самоствердження. Нині реалізація підліткової потреби відчути себе значущим і важливим залежить вже не стільки від сутнісних особливостей цього віку, скільки від оточуючих підлітка умов, які багато в чому створюють дорослі і які не цілком сприятливі для його повноцінного розвитку.

Проте властивий підліткам егоцентризм часто виявляється в переоцінці своїх здібностей і можливостей, надлишковому честолюбстві, відчутті власної унікальності й особливості. Це, в свою чергу, позначається на тому, яким типам захоплень віддасть перевагу зростаюча людина.

В останні десятиріччя широкого розповсюдження набуло використання інтернету як у професійному, так і в буденному житті. Безперечно, такі реалії сьогодення особливо впливають на становлення особистості підлітка, а саме на виникнення і розвиток його захоплень.

Поширення інтернету спричинило появу в підлітків захоплень комп'ютерними іграми, мережевим спілкуванням, переглядом та (або) викладанням відео на YouTube тощо. Причому останнє тісно пов'язане із захопленнями підлітків активними способами проведення дозвілля, які стають дедалі екстремальнішими. На відміну від дорослих, які при цьому все ж вдаються до підстраховок, підлітки, наслідуючи світові тенденції, переходять від просто ризикованих занять до відверто самогубних, серед яких: руфінг (або руферство), зачеперство, боулдеринг, роуп-джампінг, дигерство та ін.

Для багатьох підлітків захоплення – це форма самовираження, досягнення престижного статусу у своєму середовищі, або ж спосіб відійти від дійсності, конфліктних взаємовідносин у родині, школі. І хоча інтереси хлопців та дівчат цього віку часто відзначаються швидкоплинністю і поверховістю, при виборі захоплення підліток все ж виявляє свою самостійність та здійснює пошуки способів і сфер самореалізації. Як правило, захоплення підлітків не пов'язані з навчанням.

На думку А. Є. Лічко, тип захоплення підлітка визначається змістом його особистості. Захоплення підлітків А. Є. Лічко та Ю. О. Строцький класифікують на такі типи: інтелектуально-естетичні, тілесно-мануальні, накопичувальні, інформаційно-комунікативні, азартні, егоцентричні. Аналіз змісту даних захоплень засвідчує, що вони проявляються і у нинішніх підлітків. Однак ми вважаємо, що деякі з них варто дослідити з урахуванням сучасних умов та їх впливу на розвиток особистості. Крім того, у контексті нашого навчально-професійного проекту важливою є проблема вияву сучасних підліткових захоплень, вивчення їх причин, психологічної корекції та (або) профілактики.

Оскільки для багатьох підлітків захоплення – це форма самоствердження, або спосіб відійти від дійсності, конфліктних взаємовідносин у родині й школі, важливо знати, якому типу захоплення вони віддадуть перевагу. Варто також відзначити, що деякі захоплення можуть стати підґрунтям для майбутньої професійної діяльності особистості.

Враховуючи вищесказане, вважаємо, проблему вивчення підліткових захоплень актуальною і такою, що має серйозний прикладний характер.

Мета роботи: вивчення типів і причин сучасних захоплень підлітків з подальшою їх психологічною корекцією та (або) профілактикою.

Відповідно до мети сформульовано **завдання:**

1. Розробити теоретичні основи типів і причин сучасних захоплень підлітків.
2. Емпірично дослідити особливості захоплень сучасних підлітків.
3. Розробити психологічні рекомендації роботи психологів і педагогів з підлітками

Шляхами реалізації мети дослідження є розробка теоретичних основ дослідження через аналіз та узагальнення джерел з обраної проблеми, а також добір і застосування методологічного інструментарію для емпіричного вивчення підліткових захоплень. На основі узагальнених висновків роботи та отриманих результатів дослідження зможемо розробити психологічні рекомендації щодо роботи психологів і педагогів з підлітками.

Ключові слова: захоплення, підлітки, дорослішання почуття дорослості, потреба у самоствердженні.

Гоек Ольга

магістрантка спеціальності

«Психологія»

Науковий керівник:

Подшивайлова Лідія Іванівна

к. психол. н., доц.

ПСИХОЛОГІЯ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ В ІНТЕРНЕТ МЕРЕЖІ

Актуальність дослідження. Людське суспільство еволюціонувало від первісної громади до інформаційного суспільства. Разом зі способом організації змінювалися знаряддя, техніка. Часте освоєння нового знаряддя було детермінантою еволюції (освоєння предком людини ціпка, удосконалювання рубав до сокир і т.п.), тому що це дозволяє освоїти новий вид діяльності або вдосконалити старий. Таким чином, поява комп'ютерних технологій з'явилася об'єктивним закономірним наслідком розвитку науки. Спочатку комп'ютер призначався винятково для прискорення обчислень, вирішуючи вузьке коло завдань, але вже через 10-20 років він став необхідною умовою для здійснення багатьох видів діяльності. Швидкість обробки й передачі даних, легкість освоєння й використання дозволили застосувати електронних гаджетів для спілкування. Телефон, телеграф, пошта здавалося, повністю задовольняли потребу в спілкуванні, але вони не мали таку швидкість, простоту й зручність як Інтернет. Тобто людство не відчувало гострої потреби в новому засобі зв'язку, але воно з'явилася, незалежно від чієїсь волі, як випадковий винахід, і швидко

знайшло популярність. У людей є вибір: вони можуть використати традиційні засоби зв'язку, але при цьому вони не досягнуть високих результатів або ж витратять набагато більше часу. Інтернет надає таку можливість. Завдяки анонімності, доступності й відчуттю безпеки людина може формувати довірчі відносини навіть із малознайомими людьми, не побоюючись негативних наслідків, адже у випадку невдачі завжди є можливість просто відключитися від Інтернет або перейти на інший ресурс. У віртуальній реальності не мають значення такі способи визначення соціального статусу як зовнішній вигляд, вік, стать. Інтернет дозволяє формувати нову ідентичність, створювати новий образ і здійснити, таким чином, нереалізовані потреби. До того ж, у віртуальному просторі можна зустріти людину, з якою у реальності ніколи й ні при яких умовах не зустріти. Завдяки легкості освоєння й використання Інтернет він завойовує все більшу аудиторію. Інтернет специфічний і мало нагадує реальне спілкування й саме тому вимагає докладного дослідження.

Український сектор Інтернет з'явився із запізненням на 20 років від усього іншого світу, а тому вплив використання мережі Інтернет на людину вітчизняними вченими ще не вивчено. У цей час Інтернет залучає все більше і більше людей, а тому росте і його вплив. Вже з'явилися роботи, засновані на спостереженні, коли самі дослідники були користувачами Інтернету, але ще недостатньо вивчений вплив досвіду віртуального спілкування на поведінку в процесі реального спілкування. У представленій роботі презентується спроба визначення наявності цього впливу і його характеру.

Б.Г. Ананьєв, В.Н. Мясищев, А.В. Петровський, А.А. Бодалєв, Г.М. Андрєєва визначають фактори, що впливають на характер спілкування і можливостей підвищення успішності спілкування. Також встановлені напрями, представники яких Ч. Тойч і Дж. Тойч (психогенетичний), Е. Берн (трансактний аналіз), Р. Бендлер і Дж. Гриндер (нейролінгвістичне програмування), намагалися дослідити проблему успішності спілкування. Визначення специфічних рис Інтернет-спілкування, закономірностей взаємодії у віртуальному просторі представлено у дослідженнях А.Бурова, А. Жичкіна, В. Нестєрова, Е. Нестєрова.

Мета роботи: дослідження ділового спілкування студентів в інтернет мережі.

Відповідно до мети сформульовано **завдання:**

1. Здійснити аналіз теоретичних основ проблеми спілкування опосередкованого глобальною мережею Інтернет.
2. Експериментально дослідити особливості спілкування студентів інтернет мережі.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: розробка структури і теоретичного обґрунтування сутності процесу спілкування. Визначення факторів, що визначають характер ділового спілкування в мережі інтернет і можливостей підвищення його успішності. Визначення специфічних рис Інтернет-спілкування, закономірностей взаємодії у віртуальному просторі.

Ключові слова: спілкування, ділове спілкування, інтернет, рунет, критичний стаж спілкування, інтернет-залежність.

Міщенко Вікторія,

магістрантка спеціальності
«Психологія»

Науковий керівник:

Макарчук Наталія Олексіївна
д.псих.н., проф.

ІМІДЖМЕЙКІНГ МІНІ-МАРКЕТУ

Актуальність дослідження. В наш час міні-маркети займають значну частку ринку роздрібної (продовольчої) торгівлі. За даними компанії GT Partners **Ukraine** саме такий

формат магазинів став лідером в Україні за кількістю зданих в експлуатацію торгових точок. Йдеться про період з січня по вересень 2016 року, що становило 36% загального числа об'єктів цієї сфери.

Проте, відсутність досвіду та спеціальних знань у власників призводить до низьких показників продажу, невдоволеності покупців якістю обслуговуванням та відсутністю зацікавленості персоналу у вдосконаленні навичок, які допоможуть успішно продавати товари.

Задля уникнення подібних проблем, власники намагаються відкривати бізнес на основі договору франчайзингу, що дає змогу робити перші кроки у сфері торгівлі, заручившись підтримкою досвідчених партнерів. Однак, такий підхід не дозволяє охопити всього спектру проблем, з якими зіштовхуються власники. Зокрема, пов'язаними з правилами розстановки товару й проведенням акцій, використанням музичного оформлення та кольорової гами, роботою з персоналом.

З огляду на вищесказане, власникам необхідно акцентувати увагу на психологічних засобах, які допоможуть пізнати свого покупця, налагодити ефективну взаємодію з персоналом і продумано працювати з асортиментом. При цьому застосування таких засобів не повинно носити хаотичний характер, адже лише комплексний підхід, який буде спрямований на три основні аспекти – товари, покупці і персонал, дасть змогу досягти бажаних результатів. Таким чином, використання іміджмейкінгу в розвитку міні-маркету та отримання високих показників прибутку – є своєчасним та відповідає запитам сучасних власників торгівельних організацій.

Аналіз проблеми дослідження, зокрема вивчення впливу психологічних факторів на рішення людей в різних економічних ситуаціях, в тому числі при виборі товару, займалися Д. Канеман, Д. Аріелі, А. Тверські, Р. Талер. Проблемам іміджмейкінгу присвячені наукові розвідки Н. Барна, В. Маркін, О. Перелигіна, Г. Почепцов, О. Попелигіна, І. Федоров, В. Шепель та ін. Науковці дійшли одностайної думки про те, що саме створення ефективної комунікативної системи взаємодії двох суб'єктів в умовах сумісно важливої діяльності сприяє досягненню результату та створення творчого продукту. Саме засоби іміджмейкінгу створюють підстави для підвищення ефективності роботи економічної організації «міні-маркет».

Мета роботи: розроблення іміджмейкінгу міні-маркету.

Відповідно до мети формулюємо **завдання:**

1. Проаналізувати стан діяльності міні-маркету та виявити деструктивні показники продажу.

2. Описати основні проблеми пов'язані з товарами, покупцями та персоналом та встановити їх чинники.

3. Розробити іміджмейкінг міні-маркету, апробувати в діяльності міні-маркету та довести необхідність його розроблення особливо в умовах жорсткої конкуренції.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз теоретичного матеріалу з вказаної проблеми задля можливості розробки науково-обґрунтованої моделі розвитку міні-маркету; анкетування покупців та персоналу щодо недоліків діяльності роботи міні-маркету та пропозицій щодо його вдосконалення, авторський тренінг розвитку комунікативних навичок персоналу з використанням технологій економічної поведінки та естетичних технологій продаж (музичний супровід, кольорове оформлення).

Ключові слова: іміджмейкінг, міні-маркет, товари, покупці, персонал, економічна поведінка, модель.

Пантюхіна Юлія,
магістрантка спеціальності
«Психологія»
Науковий керівник:
Фурман Вікторія Вікторівна,
канд. псих. наук

СТРЕС У МАЛОМУ БІЗНЕСІ: ЯК ЖИТИ, А НЕ ІСНУВАТИ?

Актуальність дослідження. В сьогоденних реаліях українського життя зі стресом стикається практично кожна людина, але існує окремий прошарок суспільства, для якого стан стресу перетворюється на буденність, і ситуація може залишатися незмінною протягом багатьох років. Це підприємці малого бізнесу, котрі починають свою справу. Дуже важко зберігати психічну рівновагу в умовах дефіциту інформації і досвіду, постійного морального і матеріального ризику, нестачі часу, невизначеності майбутнього, ненадійного партнерства, бюрократії та жорстокої конкуренції. А оскільки психологічний стан людини прямо впливає і на фізичний, то хронічний і інтенсивний стрес може загрожувати важкими, і навіть невиліковними хворобами. Тому для кожного підприємця-початківця проблема стресу є актуальною і потребує термінового психологічного рішення.

Існує безліч корисних і дієвих психологічних методик, технік, тренінгів, практикумів, що спрямовані на визначення рівня стресостійкості та його підвищення. Але стресостійкість має на увазі уникнення стресу, запобігання йому. І психологічні засоби, що використовуються зараз, мають на меті навчити людину власними силами попереджати стрес ще до того, як опиняєшся в цьому стані. Проте сучасна реальність диктує такі умови життя і праці, в яких у людини об'єктивно недостатньо сил, щоб уникнути стресу, особливо у сфері бізнесу. Тож встановлення автентичного способу вирішення підприємцями-початківцями проблеми стресу засобами психологічного тренінгу з виявлення індивідуального засобу зняття психологічного тиску та виходу зі стану стресу – є вкрай нагальним в умовах сучасних соціальних трансформацій. Як результат учасники тренінгу мають віднайти свій ідентифікатор, котрий конкретно вказуватиме на часові показники стресу, аналіз власних реакцій на стрес та визначення індивідуального засобу, що допоможе полегшувати стресові прояви та виходити зі стану стресу.

Аналіз досліджень та публікацій свідчить про те, що проблема стресостійкості у наукових дослідженнях розглядалась як проблема бар'єру психічної адаптації людини (Ю.А. Александровський, А.В. Вальдман, В.І. Лебедев та ін.), проблема емоційної стійкості та здатності до контролю емоцій (Е.А. Мілерян). Ряд дослідників основою стресостійкості вважають саморегуляцію людини (Л.Г. Дика, О.А. Конопкін, В.І. Моросанова, Р.Р. Сігаєв та ін.). До стресостійкості відносять різноманітні копінг-механізми і механізми психологічного захисту (Н. Хаан) на які впливає локус контролю (Дж. Роттер), етнічний фактор (Л. Таукенова), тип ВНД (Л. Собчик), психічні і соматичні захворювання (Е. Чехлатий, Н. Сирота, В. Ялтонський). Усі дослідники відзначають, що стресостійкість як властивість психіки відображає здатність людини успішно здійснювати необхідну діяльність (життєдіяльність) у складних умовах. Проблема стійкості до стресу знайшла своє відображення у працях загальної, інженерної психології, психології праці, спорту, соціальної та етнопсихології.

Мета роботи: розробити психологічний тренінг подолання стресу для підприємців-початківців.

Відповідно до мети формулюємо **завдання:**

1. Дослідити теоретичні підходи до проблеми стресу.

2. Описати особливості стресостійкості підприємців-початківців.

3. Розробити та апробувати психологічний тренінг подолання стресу для підприємців-початківців.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження: інтерв'ю, анкетування, тестування, тренінг, що будуть застосовані на вибірці з підприємців-початківців. Конкретний продукт, що планується в результаті цього проекту – психологічний тренінг, що має на меті пошук індивідуального засобу зняття психологічного тиску та виходу зі стану стресу. Тренінг передбачає акцент на груповій роботі, але індивідуальна робота у вигляді домашніх завдань також буде присутня. Практичні вправи тренінгу будуть спрямовані на те, щоб кожен учасник зміг віднайти власні ідентифікатори, котрі вказують на наявність у житті постійного стресу; дослідити свої реакції на стрес – відчуття, поведінку, емоції, фізичні зміни; сформувати індивідуальний спосіб виходу зі стресу. Психологічний тренінг буде апробований на вибірці з 10-12 підприємців-початківців.

Ключові слова: стрес, реакція, бізнес, стресостійкість, психічна рівновага, психологічний тренінг.

Сердюк Людмила,
магістрантка спеціальності
«Психологія»

Науковий керівник:
Канюка Інна Олександрівна
к.психол.н.

ЛІНГВАБУК – ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТРАНСКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Актуальність дослідження. Транскультурність, тобто налагодження комунікації відповідно до локальної специфіки, як на рівні лінгвістичного порозуміння, так і на рівні соціального, культурного, геополітичного контексту – це необхідна компетентність на сучасному етапі розвитку особистості в умовах професійної та навчальної діяльності. Незалежна неприбуткова дослідницька група Institute for the Future (США, 2017) в результаті дослідження змодельувала список із одинадцяти компетентностей, в якому транскультурність, або крос-культурна компетентність, посідає 4-те місце. Цими ж дослідниками трактується дана компетентність як здатність, що забезпечує діяльність особистості в будь-якому середовищі, в якому вона опиняється, за рахунок швидкої адаптації та внутрішньої готовності до ефективної взаємодії з учасниками процесу. Дана компетентність має міждисциплінарне значення, оскільки базується на межі філології, культурології, історії, географії, соціології, філософії, політології та психології.

Зміст транскультурності включає в себе мовні навички, здатність пристосовуватися до мінливих обставин, критично сприймати та реагувати на нові контексти. Успішність взаємодії у межах цих різноманітних груп залежить від вміння ідентифікувати та обмінюватися точками дотику (спільні цілі, пріоритети, цінності), які виходять за рамки відмінностей і дозволяють будувати стосунки та ефективно працювати разом.

Однією з головних складових транскультурної компетентності є лінгвістичне розуміння. Особливо це важливо для українців в умовах інтеграції в європейське суспільство та набуття європейських цінностей. На даний момент в Україні активно займаються цією проблемою портал «Громадський простір», а саме проект “Lingva.Skills”; British Council Україна. Наприклад, соціальний проект вивчення іноземних мов «Lingva.Skills» зібрав понад 2 млн. заявок від українців протягом чотирьох місяців і став найпопулярнішим освітнім проектом в Україні. Потенціал охоплення проекту – до 10 млн. осіб, люди від 25-ти до 45-ти

років. За статистикою Світового банку, Україна посідає 34-те місце з 70-ти країн за рівнем знання англійської мови (2016). Представники Асоціації інноваційної та цифрової освіти пропонують інфографіку, яка ілюструє, що тільки 7% українців володіють іноземними мовами, зокрема англійською, в той час, коли в деяких країнах ЄС цей показник становить 50%, а в деяких, рівень знання іноземної мови добігає 80-90% (2017). Вище зазначена статистика є важливим показником, що в українському суспільстві є нагальна потреба у вивченні іноземної мови та набуття транскультурної компетентності.

Проаналізовані вище освітні програми пропонують освітні послуги з вивчення навчального матеріалу. Таким чином, витісняється бачення загальної концепції транскультурної компетентності. Також, упускається важлива складова – особистісна, де наявна велика перепона – це мовний бар'єр та психологічна неготовність до опанування іноземною мовою, адже, це індивідуальний процес з різною динамікою, який вимагає специфічного підходу, що враховує положення самоменеджменту, психологічної самопідтримки в рамках культурного контексту. Ми пропонуємо персоналізований інструмент «Лінгвабук», який буде стартовою платформою та підтримуючим механізмом для формування та розвитку транскультурної компетентності у людей від 18 до 45 років.

Завдання, які входять до змісту «Лінгвабук» мають наступні рівні розвитку, а саме: коучинговий, мотиваційний, інтерактивний, креативний, діяльнісний, рефлексивний. Додатком до інструменту «Лінгвабук» є сторінка в соціальній мережі Facebook для користувачів даного продукту, що дає можливість учасниками ділитися власними результатами та виконує функцію соціальної підтримки. Зазначений інструмент розроблений на засадах психологічного знання та маркетингових технологій, адже продукт має бути якісним з точки зору змісту та дизайну.

Мета роботи: розробити та апробувати персоналізований інструмент «Лінгвабук» для формування та розвитку транскультурної компетентності.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання**:

1. Проаналізувати та охарактеризувати поняття транскультурної компетентності та виявити психологічні компоненти формування та розвитку транскультурної компетентності.

2. Визначити соціально-психологічні технології формування та розвитку складових транскультурної компетентності.

3. Розробити макет та апробувати «Лінгвабук» для формування та розвитку транскультурної компетентності й створити сторінку в соціальній мережі Facebook для користувачів «Лінгвабук» в процесі його апробації.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз наукових досліджень психологічного, філологічного, культурного та педагогічного спрямування, присвячених проблемі набуття транскультурної компетентності. Вивчення науково-теоретичного підґрунтя особливостей формування та прояву досліджуваних процесів; розроблення макету «Лінгвабук» зі спеціально підібраними та апробованими матеріалами, що спрямовані на стимулювання набуття транскультурної компетентності. Впровадження в освітню сферу розроблений продукт для використання.

Ключові слова: інтерактивність, транскультурна компетентність, коучингова складова, креативність, лінгвістична складова, мотивація, навчання, рефлексія, самоменеджмент.

Тігаренко Нікіта,
магістрант спеціальності
«Психологія»
Науковий керівник:
Столярчук Олеся Анатоліївна,
к. психол. н., доц.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ФУНКЦІЇ ПОДРУЖЖЯМИ РІЗНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Спілкування є одним із провідних аспектів шлюбу, а також фундаментом запобігання та конструктивного вирішення подружніх конфліктів і криз. Специфіка реалізації комунікативної функції подружжям набуває особливої актуальності для сьогоденного вітчизняного суспільства, зважаючи на високі показники розлучень в Україні. Розповсюдженими чинниками цих розлучень постають хронічні проблеми спілкування чоловіка та дружини, що виявляються у деструктивних конфліктах, комунікативному відчуженні, вербальній агресії, превалюванні віртуального спілкування над безпосереднім тощо.

Дефіцит системного та відвертого спілкування між чоловіком і дружиною може спровокувати та посилити переживання ними подружньої кризи. Натомість оптимізація комунікативної взаємодії подружжя уможливує конструктивне вирішення проблем реалізації всіх інших родинних функцій – економічно-побутової, сексуальної, соціалізаційної, рекреаційної.

Проблема реалізації комунікативної функції у родині потрапила у фокус наукових досліджень плеяди вітчизняних і закордонних вчених, як-то О. Бондарчук, К. Вітакер, В. Поліщук, Л. Помікіна, К. Роджерс, К. Седих, О. Столярчук, В. Ткаченко, Г. Чепмен, Л. Шнейдер, В. Цілуйко та ін. Питання подружніх конфліктів як чинників порушення гармонійної шлюбної взаємодії розкривається у роботах Е. Берна, Дж. Готтмана, Н. Дрейфус, М. Корольчука, А. Курпатово, В. Леві, Х. Ранкела та ін. Однак бракує праць, присвячених аналізу специфіки комунікації подружніх пар різного віку.

На відміну від молодих подружніх пар (20-30 років), аналіз більш старших чоловіків і дружин (40-50 років) є менш дослідженим, хоча має свою унікальну специфіку та є необхідним для порівняння, виявлення розбіжностей або схожих чи аналогічних проблем у подружжя різних вікових груп. Водночас виявлення особливостей реалізації комунікативної функції подружжям різного шлюбного стажу стає підґрунтям для запобігання та вирішення типових проблем їх спілкування, що і зумовлює актуальність та прикладну значущість нашого дослідження.

Мета роботи: дослідити психологічні особливості реалізації комунікативної функції подружніми парами різних вікових груп та розробити програму її оптимізації.

Відповідно до мети сформульовано **завдання:**

1. Здійснити аналіз науково-методичних джерел проблеми та визначити проблеми реалізації комунікативної функції подружжями різного віку.
2. Розробити діагностичні критерії і засоби емпіричного дослідження специфіки спілкування подружніх пар.
3. Провести емпіричне дослідження реалізації комунікативної функції подружжями різного віку.
4. Розробити та апробувати програму оптимізації комунікативної взаємодії подружніх пар.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз наукових і методичних психологічних праць, присвячених проблемі змісту та завдань реалізації

комунікативної функції подружжями; опитування та тестування для встановлення динаміки комунікації чоловіка та дружини упродовж зростання тривалості їх шлюбу; кількісна й якісна обробка даних з метою встановлення відмінностей та типових проблем реалізації комунікативної функції подружжями різного віку; тренінг як форма програми оптимізації комунікативної взаємодії подружжя.

Ключові слова: сім'я, шлюб, подружжя, спілкування, комунікативна функція родини, подружні конфлікти, родинні кризи.

Якубович Тамара,
магістрантка спеціальності
«Психологія»
Науковий керівник:
Сорокіна Олена Анатоліївна
к.психол.н., доц.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЗАСОБАМИ КОМУНІКАТИВНОГО ТРЕНІНГУ

Актуальність дослідження. На початку ХХІ ст. зміни суспільних вимог стимулюють активне нарощування кількісних та якісних вимірів сфери послуг. На долю цієї галузі припадає дедалі більша частина ресурсів суспільства, а її продукція відіграє все більшу роль у задоволенні запитів населення. Тому розвиток високої культури обслуговування, орієнтованої на запити клієнтів, має першочергове значення в діяльності підприємств сфери обслуговування. Індустрія обслуговування – специфічна сфера, де спілкування людей займає понад 90 % робочого часу. Це повною мірою стосується і працівників закладів харчування. Професійна компетентність фахівців сфери обслуговування значною мірою залежить від розвитку їхніх комунікативних умінь. Більшість людей, що займають посади офіціантів, барменів, адміністраторів не мають спеціальної освіти, етичних та психологічних навичок, що дозволяють підвищити ефективність роботи закладу та зменшити кількість конфліктних ситуацій з відвідувачами. Тому створення ефективних технологій розвитку комунікативних умінь працівників закладів харчування є актуальною задачею.

Сучасні заклади харчування переслідують одну мету – надати своєму клієнтові якісне обслуговування. Тому правильне обслуговування клієнта можна вважати основою успіху закладу. Одним з важливих елементів діяльності закладу є конкурентоспроможність послуг, тобто надання послуг більш високої якості, ніж у аналогічних закладах. Психологія і етика обслуговування безпосередньо впливає на якість послуг. Чим вище культура і якість обслуговування, тим вище буде імідж ресторану: він буде привабливішим для клієнта і забезпечить успішність своєї діяльності.

З поширенням та урізноманітненням закладів харчування та відпочинку професійна підготовка персоналу привертає увагу дослідників: П. Пуцентейло, Л. Мартиненко, Г. Дегтярьової, М. Сало, Л. Руденко, С. Вдович, І. Герасимової та ін. Але їхні праці стосуються, в першу чергу, підготовки фахівців в системі професійно-технічної освіти, а ситуація інтенсивної та короткотривалої підготовки працівників, які не мають спеціальної освіти, залишається поза увагою науковців.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження комунікативної компетентності працівників сфери обслуговування в закладах харчування

Відповідно до поставленої мети визначено низку **завдань**:

1. Визначити особливості професійного спілкування працівників сфери обслуговування.
2. Описати складові комунікативної компетентності працівників закладів харчування.

3. Розробити та апробувати програму підвищення комунікативної компетентності працівників закладів харчування.

Специфікою розробленої програми є орієнтація на працівників, які не мають спеціальної фахової підготовки, і повинні опанувати професію безпосередньо в процесі здійснення діяльності.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз наукових та прикладних досліджень, присвячених означеній проблемі, з метою визначення складових професійної компетентності працівниками сфери обслуговування; визначення змісту та психологічних особливостей спілкування з клієнтами; анкетування працівників закладів харчування щодо визначення найбільш конфліктних сфер діяльності, розробка тренінгових вправ для підвищення комунікативної компетентності працівників закладів харчування.

Ключові слова: сфера обслуговування, професійна компетентність, комунікативні уміння працівника, тренінг.